

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie

Diplomová práce

Zachování etnické identity a kultury Jezídů v Německu

Bc. Natalia Doboš

© 2021 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Natalia Doboš

Hospodářská a kulturní studia

Název práce

Zachování etnické identity a kultury Jezídů v Německu

Název anglicky

Preservation of ethnic identity and culture of Yazidis in Germany

Cíle práce

Cílem diplomové práce je zkoumat adaptaci Jezídů v Německu:

- jak se změnil způsob života této etnické minority po emigraci do Německa,
- jak probíhá proces integrace do majoritní společnosti a
- do jaké míry se daří Jezídům uchovávat svou kulturu a identitu v kontextu života v Evropě.

Metodika

Diplomová práce bude vypracovaná na základě terénního výzkumu v německých oblastech, kde žije větší část jezídské diaspory – ve městě Gladenbach (Hesensko, na západě okresu Marburg-Biedenkopf) a také v Oerlinghausenu ve čtvrti Lippe (Severní Porýní-Vestfálsko).

Ke zpracování praktické části diplomové práce bude zvolen kvalitativní výzkumný přístup. Pro sběr dat bude využita metoda polostrukturovaného rozhovoru, kdy dostanou respondenti prostor k volnému, ale i přesto věcnému vyjádření.

Doporučený rozsah práce

cca 70 stran

Klíčová slova

Jezídi, Německo, etnická identita, diaspora, genocida, migrace, integrace

Doporučené zdroje informací

AÇIKYILDIZ, B. The Yezidis. 1. vydání. I.B. Tauris, 2014, 283 s., ISBN: 978-1-78453-216-1.

ČERNÝ, K. Jezídivé – komunita na útěku. 1.vyd. Lidové noviny, 2016, 229 s. ISBN: 978-80-7422-589-5.

GEBELT, J. a kol. Ve stínu islámu – Menšinová náboženství na Blízkém východě. 1. vyd. Vyšehrad, 2016, 440 s. ISBN: 978-80-7429-692-5.

GREYENBROEK, P. G. Yezidism in Europe: Different Generations Speak about their Religion. 1. vydání. Wiesbaden, Germany: Otto Harrassowitz GmbH & Co., 2009, 246 s. ISBN 978-34-47060-60-8.

GREYENBROEK, P. G. Yezidism – Its Background, Observances and Textual Tradition. 1. vydání. Edwin Mellen Pr, 1995, 349 s. ISBN 0-7734-9004-3.

MURÁDOVÁ, N. Poslední dívka. 1.vyd. Ikar, 2018, 344 s. ISBN: 978-80-249-3523-2.

Předběžný termín obhajoby

2020/21 LS – PEF

Vedoucí práce

doc. PhDr. Ing. Petr Kokaisl, Ph.D., prof.h.c.

Garantující pracoviště

Katedra psychologie

Elektronicky schváleno dne 3. 3. 2021

PhDr. Pavla Rymešová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 4. 3. 2021

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 30. 03. 2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Zachování etnické identity a kultury Jezídů v Německu" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 30.03.2021

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala panu doc. Ing. PhDr. Petru Kokaislovi, Ph.D., prof. h. c. za jeho odborné rady, pomoc a vstřícný postoj při vedení mé diplomové práce. Dále bych ráda poděkovala všem informátorům, speciálně Hosnimu a Farhadovi, kteří mi po celou dobu výzkumu aktivně pomáhali svými cennými informacemi a překlady. Děkuji také své rodině, která vždy při mně stala a ve všem podporovala.

Zachování etnické identity a kultury Jezídů v Německu

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá etnicko-náboženskou menšinou, jejíž členové si říkají Jezídové. Cílem práce je zkoumat, jak probíhá adaptace Jezídů emigrujících do Německa, zda proces integrace do majoritní společnosti probíhá úspěšně, a jak se současně se svou vůlí integrovat snaží svou etnickou identitu a kulturu střežit a zachovávat. Teoretická část obsahuje oborové ukotvení tématu a vysvětlení klíčových pojmů, jako je etnická identita, migrace, diaspora, genocida a jezídismus. Praktická část seznamuje blíže čtenáře se záhadnou a po staletí uzavřenou společností, která se světu začíná odkrývat až v posledním desetiletí. V rámci praktické části práce jsou interpretovaná kvalitativní data posbíraná v průběhu terénního výzkumu, který autorka uskutečnila v rámci dvou výjezdů do Německa na konci září 2020 a začátku ledna 2021. Byla využita metoda kvalitativního výzkumu. Při sběru dat byla využita metoda zúčastněného pozorování, když výzkumnice žila v tradiční jezídské rodině a zúčastnila se každodenní rutiny. Další metodou byl polostrukturovaný rozhovor, a to za využití technik osobního rozhovoru i pomocí komunikačního kanálu Instagram. Na základě interpretovaných dat je předloženo několik návrhů, jak by si Jezídové mohli lépe zachovat svou kulturu v rámci vzniklé diaspory.

Klíčová slova: Jezídi, Německo, etnická identita, diaspora, genocida, migrace, integrace

Preservation of ethnic identity and culture of Yazidis in Germany

Abstract

The diploma thesis deals with an ethnic-religious minority whose members call themselves Yazidis. The aim of the work is to examine how the adaptation of the Yazidis emigrating to Germany, the process of integration into the majority society seems to be successful and how, despite their will to integrate, they try to guard and preserve their ethnic identity and culture. The theoretical part contains a branch anchoring of the topic and an explanation of key concepts such as ethnic identity, migration, diaspora, genocide and Yazidism. The practical part acquaints the reader more closely with the mysterious and closed society after centuries, which begins to reveal itself to the world only in the last decade. In the practical part of the work are interpreted qualitative data collected from field research, which the author carried out in two trips to Germany at the end of September 2020 and early January 2021. For data collection was used the method of qualitative research. The method of participatory observation was applied to data collection, in which the researcher lived in a traditional Yazidi family and participated in daily routine. Another applied method was a semi-structured interview, using personal interview techniques and with the help of the Instagram communication channel. Based on the interpreted data, several suggestions are presented on how the Yazidis can better preserve their culture within the diaspora.

Keywords: Yazidis, Germany, ethnic identity, diaspora, genocide, migration, integration

Obsah

1 Úvod	10
2 Cíl práce a metodika	13
2.1 Cíl práce.....	13
2.2 Metodika.....	13
2.3 Výzkumné otázky.....	15
2.4 Výzkumný vzorek	16
3 Literární rešerše.....	17
4 Teoretická východiska	20
4.1 Sociální konstruktivismus.....	20
4.2 Jezídismus.....	21
4.2.1 Etymologie.....	21
4.3 Etnicita.....	23
4.3.1 Etnická identita	26
4.4 Kultura.....	27
4.5 Genocida.....	30
4.6 Migrace.....	31
4.6.1 Diaspora.....	33
5 Praktická část – Vlastní výzkum	35
5.1 Historie	35
5.1.1 Jezídové v Iráku a Turecku.....	36
5.1.2 Jezídové v Sýrii.....	40
5.1.3 Jezídové v Arménii	41
5.1.3.1 Jezídsko-arménské vztahy	43
5.2 Sindžárský masakr	44
5.2.1 Emigrace Jezídů do Evropy	46
5.2.2 Jezídsko-kurdské vztahy.....	48
5.3 Kultura a tradice	50
5.3.1 Svátky.....	50
5.3.2 Kuchyně.....	56
5.3.3 Sakrální předměty	57
5.3.4 Rodinná obřadnost	58
5.3.4.1 Svatba	58
5.3.4.2 Pohřeb.....	60
5.3.4.3 Mor Kirin neboli křest.....	61

5.3.4.4	Obřízka	63
5.4	Sociokulturní rovina	63
5.4.1	Hierarchická společnost	63
5.4.1.1	Pírové starobylejší než Šajchové?.....	65
5.4.2	Jazyk.....	65
5.4.3	Náboženství	66
5.4.4	Vztah k politice	68
5.4.5	Adaptace Jezídů v novém prostředí	70
5.4.6	Jezídské organizace v Německu a ve světě	72
5.4.7	Vztah Jezídů s německou majoritou	76
6	Diskuse a doporučení.....	78
7	Závěr	80
8	Seznam použitých zdrojů	83
8.1	Literární zdroje.....	83
8.2	Elektronické zdroje	85
	Seznam obrázků	90
	Seznam tabulek.....	90
	Seznam použitých zkratk	90

1 Úvod

Jezídové jsou etnicko-náboženskou minoritou, která byla až do roku 2014 pro evropského člověka téměř neznámá. Nejpočetnější skupina Jezídů žila do daného roku v severním Iráku poblíž města Mosul. Bohužel toto etnikum se dostalo do povědomí odborníků a veřejnosti až na základě pogromu, který na něm spáchala teroristická organizace Islámský stát. Ta řadí na Blízkém východě od roku 2014 prakticky do současnosti. Specifické náboženství a také způsob uspořádání jezídské společnosti dělá z Jezídů jednu z nejméně probádaných minorit na Blízkém východě. Současně patří i mezi nejohroženější, když se podle OSN stala obětí genocidy provedené již výše zmíněnou teroristickou organizací. (Černý, 2016)

Jezídismus je synkretické monoteistické náboženství považované svými stoupenci za nejstarší náboženství na světě staré 7000 let. Vzhledem ke kulturnímu vývoji je možné najít v jezídismu řadu prvků jiných starobylých náboženství, jako je zoroastrismus, manicheismus, judaismus, křesťanství nebo sufismus. S odstupem staletí jezídismus přesahuje označení náboženství, když se jedná i o způsob společenského uspořádání, o řád, o kulturu a etnickou identitu. (Eislund, 2019) Kvůli své uzavřenosti a nemisijní povaze je jezídismus často neprávem označován za sektu a jeho příslušníci za vyznavače ďábla.

Kromě Iráku menšina Jezídů žije také v Turecku, v Sýrii, v Gruzii a Arménii. Komunita Jezídů, žijící v Rusku a v Zakavkazsku zde vznikla v 19. století, kdy Jezídové emigrovali z Osmanské říše, kde se je Osmani snažili masově likvidovat či donutit ke konverzi k islámu. Během devadesátých let 20. století vznikla větší jezídská diaspora v Německu, která se významně rozrostla v minulém desetiletí v průběhu masového exodu v letech 2014-2016. V dnešní době jezídská diaspora v Německu tvoří přes 200 000 lidí. (Petermann, 2017). Největší část z nich tvoří Jezídi, kteří mají svůj původ v Iráku a Sýrii. Žije zde ale i část kavkazských Jezídů, především z Arménie. Jezídská komunita je velice uzavřená a soudržná, a proto se i v diaspoře soustřeďuje do několika málo měst. Například v Německu se lze s Jezídy nejvíce setkávat v Oldenburgu, Hannoveru, Bielefeldu či Frankfurtu. (Kubálek, 2016, s. 372) V těchto městech mají Jezídi svá kulturní centra často označovaná jako Jezídský dům, zakládají obce i vlastní hřbitovy. Poprvé se jezídské hroby objevily v roce 1990 na hřbitově ve městě Wesel. (Kubálek, 2016, s. 373)

Tato práce se snaží zachytit změny, s nimiž se musí jezídská komunita vyrovnat po emigraci do Evropy, převážně do Německa. Jezídkové se snaží své kulturní hodnoty chránit a zachovat si svou identitu. Rodinné hodnoty jsou pro Jezídky velice důležité. Badatelé si všímají toho, že i po emigraci do Evropy alespoň první i druhá generace žijí v tradičních rodinách, kdy žena má na starost domácnost a výchovu dětí, zatímco manžel pracuje a snaží se uživit rodinu. Někteří z azylantů si přivezli do Německa jednoho ze svých rodičů, zpravidla se jedná o matky, které bývají vdovami. V tomto případě matka může pomáhat s vnuky své dceři nebo snaše a současně starší generace dodržuje tradice a zvyky, přičemž představuje pro mladé záruku, že se nezapomene na jejich kořeny. Pro starší lidi je adaptace těžší. Ačkoli mají v Německu lepší životní podmínky, stýská se jim po domově a stěží si zvykají na městský život v bytě.

Jezídkové, kteří emigrovali do Německa v poslední dekádě, mají o něco jednodušší začátek, protože v Německu již v každém městě, kde jsou usazené jezídské komunity, existují jezídská kulturní centra, jezídské hřbitovy, jezídské, turecké či arabské obchody, kde mohou členové komunity nakupovat potraviny, na které jsou zvykli z Blízkého východu. To jim dovoluje vařit tradiční pokrmy a snažit se alespoň v rámci své domácnosti žít podobně, jak žili v původním domově. Všeobecně je v těchto komunitách patrná rostoucí averze vůči Kurdům, kteří mají stejný genetický kód jako Jezídkové, mají společné předky, ale Jezídkové je přesto považují za odlišné etnikum. Tato averze a nedůvěra vzrostla po cíleném zlikvidování Jezídků z roku 2014, kdy pešmerga¹ opustila Jezídky v nejtěžší chvíli a také řada Kurdů spolupracovala se samozvaným Islámským státem. Zradili a vydávali své sousedy, se kterými žili bok po boku celá desetiletí. To souvisí všeobecně s nesympatií vůči všem muslimům, jelikož převládá veřejně mínění, že spáchaná genocida byla provedená ve jménu islámu a tisíce Jezídků zemřeli pouze kvůli faktu, že vyznávají jezídismus a kategoricky odmítají vnucovaný islám přijmout.

Již teď je patrné, že následujícím generacím se bude dařit hůře udržovat svou identitu, když důvodů je hned několik. Prvním je skutečnost, že tyto generace rostou nebo se již rovnou narodily v Německu, což znamená, že nastoupí do školek a do škol již zde

¹ Kurdská ozbrojená milice, která působí jako neoficiální kurdská armáda v rámci Iráku.

a budou tu trávit víc času než doma. Navážou kontakty s německými dětmi a jinými emigranty a časem dospějí ke kritickému myšlení, když si budou pokládat nové otázky. Je pravděpodobné, že některé zvyky a tradice se jim v kontextu evropské kultury budou zdát bizarní nebo přinejmenším jiné. Budou pro ně nevýhodné, a proto se je budou snažit eliminovat. Například se předpokládá, že se do budoucna zvýší počet sňatků mimo vlastní skupinu, což je v současnosti pro jezídkou společnost tabu a důvod k exkomunikaci z vlastní komunity. Přísná uzavřenost jezídké komunity je zřejmě hlavním důvodem, proč úspěšně čelila tolika pokusům o likvidaci. Soudržnost a kastovní hierarchický systém pomohl udržet čistotu etnika a jeho kontinuitu.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem diplomové práce je zkoumat adaptaci Jezídů v Německu, proměnu způsobu života této etnické minority po emigraci do Německa, průběh procesu integrace do majoritní společnosti a míru zachování vlastní kultury a identity v kontextu života v Evropě.

Práce se zabývá etnickou minoritou hlavně z kulturního pohledu, objevují se zde také aspekty zkoumané ekonomickou optikou, k nimž patří způsoby financování spolků či sociální pomoc poskytovaná emigrantům ze strany Německa.

2.2 Metodika

Diplomová práce byla vypracovaná na základě terénního výzkumu a odborné literatury. Ke zpracování praktické části diplomové práce byl zvolen kvalitativní výzkumný přístup. Pro sběr dat byla využita metoda polostrukturovaného rozhovoru, kdy se autorka snažila dávat prostor respondentům k volnému, ale věcnému vyprávění. Rozhovory trvaly půl hodiny až 40 minut, když respondentům byly postupně položeny otázky a následně byli vybízeni k subjektivnímu vypravování. Bylo provedeno 6 rozhovorů, přičemž u jednoho rozhovoru byla přítomná celá rodina, což umožnilo částečně využít metodu focus group. Okruh otázek byl vytvořený na základě stanovených cílů diplomové práce. S okruhem otázek se nepracovalo jako s klasickým dotazníkem, kvůli malému výzkumnému vzorku jsou data kvalitativně zpracovaná. Při osobních rozhovorech měli respondenti okruh otázek k dispozici a dostali prostor k volnému projevu svých myšlenek.

Okruh otázek vypadal pro všechny respondenty stejně, doplňující otázky se pak lišily podle toho, kam rozhovor směřoval.

Okruh otázek

1. Jak dlouho žijete v Německu?
2. Jakým způsobem jste se dostali do Německa?
3. Důvod, proč jste si vybrali Německo, a ne jiný stát se usadit?
4. Jak dlouho jste se učil/a německý jazyk?
5. Bylo nebo je pro vás složité si najít práci?
6. Máte nějaké příbuzné v Německu?
7. Jaké máte vztahy s německou majoritou?
8. Stýkáte se tady v Německu i s jinými jezídskými rodinami?
9. Je složité pro vás uchovávat svou kulturu tady v Německu?
10. Líbí se vám Váš nový život v Německu?
11. Chcete zůstat zde žít po zbytku života nebo přemýšlíte se vrátit do Iráku?
12. Znáte nějaké jezídské spolky zde v Německu? Pokud ano, řeknete mi něco o jejich aktivitách?
13. Kdo financuje tyto organizace?
14. Máte více privilegií ve vaší komunitě, tím že jste šech? Jaké? (Otázka pro respondenta, který patří do „kasty“ šechu)
15. Jaké tradice a rituály dodržujete zde v Německu?
16. Umíte si představit, že by vaše dcera nebo syn se vdala/oženil s osobou jiné kultury a jiného náboženství? (Otázka položená starším respondentům, kteří mají děti skoro ve věku vdávání nebo ženitby)

Praktická část dále vychází z terénního výzkumu v německých oblastech, kde žije větší část jezídské diaspor. V daném případě se jedná o město Gladenbach, které se nachází v Hesensku na západě okresu Marburg-Biedenkopf dále o město Oerlinghausen, jež je ve čtvrti Lippe v Severním Porýní-Vestfálsku. Bude se jednat o zúčastněné pozorování, kdy se autorka práce pokusila alespoň částečně získat emickou perspektivu zkoumané minority. Terénní výzkum trval celkem 19 dní, přičemž autorka po celou dobu žila v jezídské rodině pocházející z Iráku. V rámci výzkumu byly uskutečněny dva výjezdy do Německa. První byl realizovaný v rozmezí 19.-28.9.2020, trval tedy 9 dní. Výzkumnice strávila dva dny ve městě Gladenbach a zbytek v městečku Oerlinghausen, který se nachází nedaleko města Bielefeld.

Druhý výjezd se uskutečnil od 29.12.2020 do 7.1.2021, trval tedy 10 dní. V tomto období již neproběhl žádný rozhovor, výjimkou byly příležitostně otázky k informátorovi a k rodině. Otázky se týkaly oslavy svátku anebo přípravy některých pokrmů a jejich složení. Jednalo se převážně o zúčastněné pozorování v rámci každodenního soužití v tradiční jezídské rodině. Při této příležitosti se výzkumníci naskytla možnost pozorovat způsob oslavy jezídského svátku Batzmi, který slaví jen malá skupina Jezídů, kteří patří ke klanu Jelka (neboli Dželka). Tyto Jezidové mohou patřit ke kastě pířů nebo mířídů.

2.3 Výzkumné otázky

- ❖ Jak vznikla jezídská diaspora v Německu?
 - Jaké jsou hlavní příčiny emigrace Jezídů do Evropy?
 - Jak si udržují Jezídi svou kulturu mezi německou majoritou?
 - Jsou nějakým způsobem Jezidové diskriminováni při hledání práce v Německu?
- ❖ Kým jsou sponzorované vzniklé jezídské spolky?
- ❖ Jaké jsou hlavní atributy jezídské identity?

2.4 Výzkumný vzorek

1: Skupinový rozhovor - Focus Group

Jméno	Věk	Pohlaví	Příslušná kasta	Kolik let žije v Německu	Formy komunikace
Khalil	49	muž	miríd	3 roky	osobní
Hussein	20	muž	miríd	5 let	osobní
Souad	43	žena	miríd	3 roky	osobní

Zdroj: Vlastní zpracování

2: Seznam respondentů - individuální rozhovor

Hosni	22	muž	miríd	4 roky	osobní
Hala	20	žena	miríd	do Evropy jezdí jen na kongresy	Instagram
Ibrahim	20	muž	šéch	9 let	Instagram
Sufyan	28	muž	šéch	5 let	osobní
Naíf	45	muž	miríd	13 let	osobní
Farhad	24	muž	miríd	žije v Iráku	Instagram
Jono	21	muž	miríd	2 roky	Instagram

Zdroj: Vlastní zpracování

3 Literární rešerše

Jezídkou minoritu jako takovou popisuje narativním způsobem ve své knize *The Yezidis* autor Birgül Açıkyıldız. Kniha poskytuje komplexní a srozumitelný úvod do jezídké historie, původu etnika, kultury, jejich náboženského vyznání a společnosti. Jelikož je tato komunita po dlouhá staletí ve stínu jiných náboženství a etnických menšin, jako je islám a Kurdové, tato publikace přináší jako první výsledky výzkumu celého historického a geografického rozsahu jezidismu. Ten se vyskytuje nejen v severním Iráku, odkud hlavně Jezídové odvozují svůj původ, přičemž regionem, kde se nachází nejsvatější jezídká poutní místa, je údolí Lališ, ale také v Turecku, Sýrie a Zakavkazsku. Publikace také popisuje roli žen v jezídké společnosti a vztahy mezi Jezídy a jinými komunitami, jako jsou Asyřané, muslimští Kurdové nebo křesťané. Publikace nabízí komplexní popis náboženských prvků, které činí jezidismus samostatným a jedinečným náboženstvím, které je často pro islámský svět nepochopitelné. Čtenář najde odpověď na otázku, proč jsou Jezídové často perzekuováni a proč se stali komunitou na útěku, ale i proč z hlediska islámského státu Jezídové nejsou „lidmi knihy“. (Açıkyıldız, 2014)

S jezídkou komunitou dobře seznamuje čtenáře kniha Nadii Murad *Poslední dívka*. Jedná se o svědectví mladé ženy, která přežila jezídkou genocidu v Iráku z roku 2014. Po zničení rodné vesnice byla dívka prodána jako sexuální otrokyně pro bojovníky Islámského státu, odkud se jí časem podařilo utéct. Nadia se dostala do Německa, kde se stala aktivistkou i bojovnicí za práva jezídké populace. (Murádová, 2018)

Pro všeobecné seznámení s jezídismem je vhodný film *Vyznavači Anděla Pána*. Jedná se o dokumentární film natočený v roce 2004, který pojednává o životě jezídů z Arménie, Německa, Iráku a Sýrie mezi lety 1997-2003. Jedná se dosud o jedno z nejobsáhlejších filmových děl o jezídismu. Film je česky dabovaný. (ČT, 2018)

Problematikou důvodů emigrace uprchlíků této pronásledované skupiny do Evropy se zabývá autor Karel Černý ve své knize *Jezídové – komunita na útěku*. Příčin existuje hned několik. Největším impulsem pro přesídlení a emigrace Jezídů z Iráku byla genocida spáchaná Islámským státem, kdy více jak půl milionů Jezídů uprchlo na území Kurdistanu a několik

desítek tisíc jedinců emigrovalo do Německa nebo do Švédska. Jezídké obyvatelstvo usazené na území Kurdistánu má většinou čtyři možnosti, jak dále žít. Může emigrovat do Evropy, vrátit se do Iráku do Sindžáru nebo Bahzání, začít nový život a snažit se asimilovat na území Kurdistánu anebo jen vyčkávat v nesnesitelných podmínkách v uprchlických táborech. Jeden z největších problémů v uprchlických táborech je nedostatečná infrastruktura, dále se uprchlici vyrovnávají s absencí vody, toalet a sprch. Také se zde lidé potýkají s nedostatkem služeb a životních příležitostí, jelikož se většinou tábory nacházejí daleko od okolní společnosti, od služeb a pracovních příležitostí. Dalším problémem je nedostatek škol a učitelů pro děti, protože inteligence patří ke skupinám, které nejprve emigrují do Evropy. V neposlední řadě zde vzniká soupeření mezi uprchlíky o nedostatkové zdroje.

Je tu pozorovatelný fenomén, kdy se jedna vlna uprchlictví stává spouštěčem pro další. Jak již bylo uvedeno výše, dochází k fenoménu zvanému únik mozků, což znamená, že jako první emigrují učitelé, lékaři a střední třída. Tato vrstva počítá s tím, že díky vzdělání a finančním možnostem se na novém místě lépe a rychleji přizpůsobí. Kvůli odchodu střední třídy dochází k redukci služeb a generování pracovních příležitostí pro zbytek komunity, která pak kvůli zhoršující se ekonomické situaci přemýšlí také o emigraci, a to i přesto, že původně chtěla zůstat ve svých domovech. Dochází také k demonstračnímu efektu jiných skupin migrantů, kdy často jezdí vzhlíží na syrské uprchlíky, kteří například utkali do severního Iráku, tam se pár měsíců zdržovali v uprchlických táborech a pak dále mířili do Evropy. Sledovatelný je i proces zvaný řetězová migrace, kdy uprchlíci emigrují již ke svému příbuzenstvu, které je v Evropě usazeno, a pomáhají si navzájem informacemi, ale i finančními prostředky nebo hledáním pracovních míst. (Černý, 2016)

Centrem jezídké diaspory se od devadesátých let stalo Německo. Podle odhadu z roku 2016 zde žije přes 60 tisíc Jezídů, pocházejících z Turecka, Arménie a Iráku. O tom, jak se snaží Jezídi integrovat a zároveň chránit si svou kulturu, vypráví kapitola věnovaná Jezídům v knize *Ve stínu islámu – menšinová náboženství na Blízkém východě* od Jiřího Gebelta a kolektivu autorů. Jezídkové zakládají spolky, které zajišťují kulturní a náboženské aktivity, ale i komunikaci s úřady a médií. Také po roce 2014 se spolky snaží zajistit psychologickou péči ženám, které byly drženy v sexuálním otroctví Islámským státem.

Jezídismus, není pouhým náboženstvím, ale celkově definuje jezídkou minoritu jako takovou. Nejedná se o misijní náboženství, a proto členové nemají zájem o jeho šíření. Toto náboženství je velice spjaté s geografickou polohou, takže kvůli intenzivní migraci Jezídů v posledních letech může dojít k postupnému oslabení víry ze strany mladší generace Jezídů,

kteřá se již narodila anebo minimálně vyrostě v Evropě. Otázkou rozdílů ve vnímání náboženství mezi jezidskými migranty, kteří vyrostli ve vlasti, a těmi, kteří byli převážně socializovaní v diaspoře, se zabývá Greyenbroek ve své práci *Yezidism in Europe: Different Generations Speak about their Religion*. Tato práce je založena na rozsáhlém kvalitativním výzkumu mezi Jezídy různých generací v Německu a Rusku. (Greyenbroek, 2009)

Jezídská víra od poloviny 19. století fascinovala a dráždila řadu západních učenců, ale skutečné znalosti jezídské tradice zůstaly relativně omezené. Na konci 20. století vyšla sbírka jezídských posvátných hymen, které byly dříve přenášeny ústně a do konce 70. let neexistovaly v písemné formě. Texty obsažené v díle Greyenbroeka *Yezidism – Its Background, Observances and Textual Tradition* nabízejí podrobnější pohled na víru, její pozadí a dodržování. První polovina svazku analyzuje zjištění dřívějších prací o jezídismu a přináší náhled do historie náboženství íránských národů. Druhá část se skládá z překladů 19 jezídských hymen s komentářem k filologickým a teologickým bodům. (Greyenbroek, 1995)

Novinky z jezídského světa je možné se dočíst na webových stránkách <https://ezidipress.com>. Jedná se o informační agenturu, která zajišťuje aktuální zprávy z jezídského světa v šesti jazycích. Pro zjištění informací o aktivitách největší organizace jezídské diaspory Jezídské fórum v Oldenburgu je možné navštívit jejich webové stránky <https://www.yeziden.de>.

4 Teoretická východiska

Teoretická část ukotvuje téma diplomové práce na základě rešerše odborné literatury a elektronických zdrojů. Téma spadá do oboru kulturní antropologie a etnologie a také částečně do religionistiky, jelikož je zkoumaná právě etnicko-náboženská minorita, přičemž etnická identita této menšiny je úzce spjatá s jejím náboženstvím. Práce vychází z terénního výzkumu na území Německa, kdy se badatelka snažila získat subjektivní svědectví svých respondentů o novém domově, o jejich problémech a o svém odchodu z domovského státu. Práce vychází ze subjektivního nazírání zkoumaných aktérů na svět. Teoretické východisko se nachází v sociálním konstruktivismu, který říká, že lidé nečiní rozhodnutí na základě objektivního úsudku, ale na základě svého subjektivního vnímání a interpretace světa kolem sebe. (Černý, 2016 s. 16)

Další teoretické zakotvení tématu spočívá v politické teorii a ekonomické migraci. V těchto teoriích je vysvětleno, z jakých popudů lidé opouští svou rodnou zem a vydávají se do nových států, kde musí začít svůj život od nuly, bez finančních prostředků a prodělávají zde kulturní šok, který nikoho na začátku nemine, zvláště pokud se jedná o rozdílné kultury na dvou různých kontinentech. Lidé obvykle jednájí na základě push and pull faktorů. Push faktory jsou negativní faktory, kvůli nimž se lidé rozhodují emigrovat ze své země, do pull faktorů jsou zahrnuty okolnosti, na jejichž základě lidé imigrují do konkrétních oblastí. Na rozdíl od push faktorů většinou mají pozitivní charakter. (Bitesize, 2016)

4.1 Sociální konstruktivismus

Teorie sociálního konstruktivismu vychází především z práce Bergera a Luckmanna z roku 1966. Při vysvětlení koncepce sociálního konstruktivismu je často citovaná Bergerova a Luckmannova věta, kdy autoři tvrdí: „*Společnost je výtvořem člověka. Společnost je objektivní realitou. Člověk je výtvořem společnosti.*“ (Jandourek, 2007 s. 130n) V Bergerově a Luckmannově pojetí sociálního konstruktivismu spočívá v tom, že si lidé sociální realitu vytvářejí sami, tato realita je relativní a mění se v důsledku socializace a interakce. Časem lidé začínají vnímat vlastní konstrukt jako objektivní realitu. (Berger, Luckmann, 1999) „*Žádná jiná forma sociálního kontaktu nemůže dát vzniknout takovému množství projevů subjektivity, jaké se vyskytuje v situaci tváří v tvář.*“ (Berger, Luckmann, 1999, s. 34).

„V situaci tváří v tvář je můj protějšek plně reálný. Tato realita je součástí celkové reality každodenního života a jako taková je nejvýraznější a nejpřesvědčivější. Samozřejmě že člověk pro mě může být rovněž reálný, aniž bych se s ním osobně setkal znám jeho pověst nebo jsem si s ním dopisoval. Přesto však se pro mě stává reálným v nejplnějším smyslu tohoto slova pouze tehdy, až se s ním setkám tváří v tvář. Dokonce je možné tvrdit, že můj protějšek je při setkání tváří v tvář pro mě reálnější, než jsem já sám.“ (Berger, Luckmann, 1999, s. 34).

Další teoretickou inspiraci k výzkumu představuje symbolický interakcionismus, který vychází z interpretativní sociologie. S tímto termínem poprvé přišel americký sociolog Herbert Blumer v roce 1966. Hlavní myšlenkou symbolického interakcionismu je, že jednání člověka není přímo určeno vnitřními či vnějšími impulsy, ale právě subjektivními významy, které člověk předmětům přiřazuje. (Hendl, 1998) Symbolický interakcionismus vychází ze třech předpokladů: „1) *Lidské bytosti jednají na základě významů, které přiřazují všem věcem, jež je obklopují.* 2) *Tyto významy nejsou vlastností samotných věcí, jsou produktem sociální interakce probíhající mezi členy společnosti.* 3) *Tyto významy nejsou stabilní mohou být neustále pozměňovány a redefinovány v průběhu nových interakcí.*“ (Keller, 1992, s. 88-89) Důležitá je interakce mezi lidmi, jíž lidé přidávají významy, které se následně mění v symboly, a tyto symboly určují další postoj a konání člověka. (Sociologická encyklopedie, 2017)

4.2 Jezídismus

Jezídské náboženství bylo přenášeno ústně a jeho charakteristické prvky vycházejí z jeho orální povahy. Mýty, lidové legendy a chvalozpěvy byly předávány po staletí náboženskými autoritami a kawály² z generace na generaci. Přestože některé posvátné texty byly poprvé publikovány na počátku 20. století a z některých arabských a syrských zdrojů vyplývají odkazy na události v době, kdy se poprvé objevila jezídská komunita, o historii a víře prvních jezídů není zaznamenáno téměř nic. Jejich původ je tedy stále nejistý a vědci mají různé a protichůdné teorie o kořenech jezídského náboženství. (Açıkyildiz, 2010, s. 35)

4.2.1 Etymologie

Etymologie slova „Jezíd“ v angličtině „Yazidi“ je svým způsobem sporná. Někteří vědci se domnívají, že slovo pochází ze středoperského a kurdského *Jazadu*, což znamená

² Kawálové jsou náboženská hudebníci, kteří jsou kontrolováni mírou. Název kawálové dostali podle posvátných hymen, které zpívají – „kewls“, „qewls“. (Açıkyildiz, 2010, s. 96)

„Bůh“, nebo „Izid / Izad“ což znamená v nové perštině „Anděl“. Slovní kořen „Jaz“ znamená „uctívat“, „ctít“ a stává se podstatným jménem „jazata“ - „bytost hodná uctívání“ nebo „svatá bytost“ nebo „bytost hodná oběti“. Někteří vědci si myslí, že jezídové odvozují své jméno od zoroastriánského města *Yazd* v Íránu, kde se dodnes uctívá oheň, odkaz na „*Ahura Mazda*“ či „*Ohrmazd*“, princip dobra v opozici k „*Angra Mainyu* či *Ahriman*“, princip zla. Současná populární etymologie navíc odvozuje termín „*Jazdan*“ od „*ez da*“, což v kurdštině znamená „Byl jsem stvořen“. (Açikyildiz, 2010, s. 35)

Další teorie mluví o tom, že jezídové pocházejí od umajjovského chálify Jazída ibn Mu'awiya, který vládl v letech 680 až 683 n.l. a zabil vnuka proroka Mohameda Husajna ibn Alího. Po pádu umajjovského chalífátu v roce 750 n. l. uprchli potomci královské rodiny a další umajjovští sympatizanti do kurdských hor před konkurenčním abbasovským chálífátem. Tam je přivítali Kurdové, kteří jim zapřísahali věrnost. Tato teorie dospěla k závěru, že umajjovští uprchlíci uzavírali sňatky s Kurdy a společně oslavovali Jazida ibn Mua'wiyaha jako jejich předka a bývalého vládce. (Eislund, 2019)

Někteří západní spisovatelé naznačují, že Jezídové byli stoupenci Cháridža Jazid ibn 'Unaysah, který byl uchvácen pověstí šejka 'Adiho a považoval ho za svého náboženského vůdce. O Jezídech se říkalo, že odvodili své jméno od Jabira ben Jazid al-Ju'fi, což byl šíitský učenec z Kufy, známý také jako Abu Sabrah Jazid. Tento učenec hrál klíčovou roli v arabských výbojích v Iráku za vlády Umara a pravděpodobně se usadil v severním Iráku. (Açikyildiz, 2010, s. 36)

Jezídové si říkají Ezid, Ezi nebo Izid, stejně jako Dasini nebo Dasin, což je údajně spojuje s nestoriánskými křesťanskými diecézemi Daseni nebo Dasaniyat. Další křesťanská tradice naznačuje, že jezídové byli původně křesťany, ale na počátku dvacátého století se jejich víra změnila. Existují zásadní důkazy o vzniku jezidismu z křesťanství, protože určité jezídské rituály pocházejí z křesťanských tradic, například křest nebo konzumace alkoholu. (Eislund, 2019) Na podporu svých tvrzení místní obyvatelé tvrdí, že šejkem Adim byl Addai – legendární křesťanský apoštol Mezopotámie. Tato myšlenka odkazuje na fakt, že svatyně šejka Adiho v Lalíši byl původně klášter. (Açikyildiz, 2010, s. 36) Nejčastější verzí, kterou je možné slyšet od jezídské veřejnosti, je ta, která tvrdí, že jezidismus je nejstarší náboženství na Blízkém východě. Jezídové tvrdí, že celá kurdská populace byli kdysi Jezídové, dokud je

represe a masakry nedonutily konvertovat k islámu. Jen malý počet lidí odolal a zůstal věrný svému původnímu náboženství – jezídismu.³

4.3 Etnicita

Pojem etnicita je používaný zejména v sociologii a v kulturních studiích. Představuje soubor kulturních, jazykových, rasových a teritoriálních faktorů a také představy o společném původu, které dohromady formují u člověka pocit sounáležitosti s určitou skupinou. Slovo pochází z latinského *ethnicus*, což znamená pohan, pohanský, nebo z řeckého *ethnos*, což znamená národ, národnost, kmen či rasa. (Sociologická encyklopedie, 2020) Eriksen etnicitu definuje jako „*aspekt sociálního vztahu mezi osobami, které se pokládají za zásadně odlišné od členů ostatních skupin, jejichž existenci si uvědomují a s nimiž vstupují do kontaktu.*“ (Eriksen, 2012, s. 37) Etnicita proto rozlišuje zásadně mezi „MY“ a „ONI“. Etnicita vzniká pomocí sociálního kontaktu mezi skupinami či jedinci, kteří se považují za kulturně jiné. (Eriksen, 2012, s. 45)

Podle Anthonyho Smithe je etnicita historicko-kulturní společenství s vědomím společné identity. Smith mluví také o „*etnickém společenství*“, „...*aby určitá populace se přiblížila ideálního etnického společenství, musí se ztotožnit s 6 hlavními atributy nebo alespoň s některými z nich, což jsou 1) vlastní kolektivní jméno; 2) mýtus o společném původu; 3) sdílená historická paměť; 4) alespoň jeden odlišující prvek společné kultury; 5) spojení s určitou vlastí“; 6) pocit solidarity s významnými částmi populace.*“ (Smith, 2003, s. 272) Tyto atributy mají kromě historického a kulturního charakteru také silný subjektivní podtext. Při definování etnicity je méně důležitý faktický původ určité skupiny, mnohem větší význam má fiktivní původ a mýtus o společném předkovi. (Smith, 2003, s. 273) Jak tvrdí Eliade ve svém díle *Mýtus a skutečnost*, západní vědci v 19. století nepřijímali mýty jako fikce, ale jako pravdivou historii. Stavěli se k tomuto problému jako archaické společnosti, které dávali mýtům velkou důležitost až sakrální podobu. (Eliade, 1978, s. 1)

Teorie etnicity lze rozdělit do tři hlavních myšlenkových proudů, kterými jsou primordialismus, konstruktivismus a instrumentalismus. Možné je i rozdělení do dvou konceptů, což je primordialismus a modernistické pojetí. Koncept primordialismu spočívá

³ Verze je převzatá od hlavního informátora, který autorce pomohl hlavně s překladem z kurdštiny do angličtiny a naopak, také Açıkyıldız ji zmiňuje ve své knize.

v tom, že identita je přiřazený stav, předem daná totožnost, kterou nelze ovlivnit, etnicita je odvozená od společného předka. Další myšlenkou je, že etnicita je statická, nelze změnit svou etnickou příslušnost, ani se přidat k jiné etnické skupině. Třetím argumentem je, že jedinec je vázaný k určité etnické skupině jen na základě stejných biologických a kulturních kořenů. Primordialistický přístup se dělí ještě na dva pohledy, kterými je sociobiologická a kulturní perspektiva. Van den Berghe přisoudil velký význam sociobiologickému faktoru příbuzenství. Podle něj etnicita vzniká na základě rozšíření příbuzenských vztahů. Etnicita se vyvíjí na základě společných předků, což znamená, že nikdy nevymizí, jelikož příbuzenské vazby vždycky budou existovat. Kulturní perspektiva říká, že společná kultura určuje vznik a houževnatost etnické identity i při absenci společných předků. Tato perspektiva tvrdí, že lze vytvořit pevnou etnicitu či etnickou skupinu i na základě společného jazyka a náboženské příslušnosti, která je pak také neměnná, a nelze se jí vzdát. Hlavní kritika primordialistického proudu se zakládá na tom, že neumí odpovědět na otázku, proč některé etnické skupiny během historie ztratily svou etnickou identitu, tato teorie rovněž nebere v potaz ekonomické a politické zájmy, které ve vývoji etnicity hrají významnou roli. (Yang, 2000, s. 42-43)

Jedním z moderních proudů v antropologii je konstruktivistická škola, která vznikla v 70. letech 20. století. Konstruktivismus vychází ze tří hlavních tezí. První je, že etnicita je sociální konstrukt, tedy není přirozeným jevem, ale je vytvořena člověkem. Druhá teze konstatuje, že etnicita je dynamická, její hranice se posouvají a vyvíjí. Třetí se zakládá na přesvědčení, že etnická příslušnost je určena společností a etnicita je výsledkem sociálních změn. (Yang, 2000, s. 44) Tato teorie již počítá i s ekonomickými faktory, například s procesem industrializace, s kvalifikací pracovníků, kteří se stěhují za prací do konkrétních míst. William Yancey navrhuje pojem „vznikající etnicita“, což se děje v důsledku strukturálních podmínek. Souvisí znovu se stěhováním etnických skupin na základě průmyslové expanze, kdy se lidé začali orientovat podle své kvalifikace a průmyslového odvětví, v němž začali působit. Na základě toho se začaly vytvářet nové skupiny s podobnými zájmy a začaly navazovat přátelství, uzavírat sňatky s jedinci z podobné ekonomické třídy, což posunulo pojem etnicita do nové roviny. (Yancey a kol. 1976, s. 392) Jonathan Sarna přišel s „teorií etnizace“, podle níž je etnicita ovlivněna dvěma faktory, a to přiřazením a protivenstvím. Přiřazením se má na mysli vniknutí jiných individuí do etnické skupiny zásahem třetích stran, jako je stát, školy, kostel, média a jiné instituce. Pod protivenstvím má autor na mysli předsudky, strádání, nepřátelství, diskriminaci. Sarna tvrdí, že při boji s těmito faktory vznikají skupiny sdílející stejně myšlenky, které bojují společně proti těmto

nespravedlnostem. Následně se dané skupiny spojí, pomáhají si a tímto vzniká etnická identita na základě společenských faktorů. Další vědci tvrdí, že etnicita se formuje na základě již existující ztracené identity. Lidé se snaží navazovat na své historické předky, snaží se obrodit znovu své kořeny. V souvislosti s danou teorií existuje pojem „symbolická etnicita“, kdy jedinci se považují za příslušníky určitého etnika jen na základě svých předků, historických událostí, aniž by kulturně či biologicky doopravdy ke konkrétnímu etniku příslušeli. (Yang, 2000, s. 45)

Druhý proud moderní školy je instrumentalismus, který na rozdíl od primordialismu a konstruktivismu vidí etnicitu jako strategický nástroj k získávání zdrojů. Jinými slovy etnicita existuje a přetrvává, jelikož lidem přináší výhody a je pro ně užitečná. Podle průkopníků této školy Glazera a Moynihana „*eticita je prostředek politické mobilizace k prosazování skupinových zájmů.*“ (Yang, 2000, s. 46) Další z teorii instrumentalismu říká, že motivací pro udržení etnického původu či etnické identity je získání komparativní výhody. Podle Pattersona „*síla etnicity a základy etnické identity slouží ekonomickým a obecním zájmům jednotlivce.*“ (Patterson, 1975, s. 348)

Další teorie je všeobecně známá teorie racionální volby, kterou lidé znají spíše z ekonomiky. Teorie racionálního výběru předpokládá, že jednotlivci jsou racionální aktéři využívající racionální informace ke snaze aktivně maximalizovat svůj zisk v jakékoli situaci, a proto se důsledně snaží minimalizovat své ztráty. (Investopedia, 2020) Aplikovatelnost do sociologie a do instrumentalismu spočívá v tom, že etnická příslušnost je vybraná či časem změněná na základě racionální volby při minimalizaci nákladů a maximalizaci zisku. Někteří jedinci upřednostňují svou příslušnost k určitému etniku kvůli určitým benefitům, jiní preferují opuštění svého etnika kvůli nevýhodám (většinou materiálním). Někteří lidé vybírají svou etnickou příslušnost i na základě jiných hodnot, jako jsou například sociální vazby, psychologická pohoda, emoční naplnění a celkově duševní rovnováha. (Yang, 2000, s. 47) Etnicita sama o sobě je abstraktní pojem, který zahrnuje implicitní odkaz na kolektivní a individuální aspekty daného jevu.

4.3.1 Etnická identita

Etnická identita označuje sociální identitu člověka v širším kontextu na základě členství v kulturní nebo sociální skupině. Pojem etnický má latinský a řecký původ, „ethnicus“ a „ethnikas“, oba pojmy znamenají národ. „Étos“ v řečtině znamená zvyk, dispozice nebo vlastnost. „Ethnikas“ a „étos“ společně tedy mohou znamenat skupinu lidí, kteří žijí pospolu, sdílejí a uznávají společné zvyky. Druhá část konstruktů, identita, má latinský původ a je odvozena od slova „identitas“; pojem je vytvořen z „idem“, což znamená totéž. Termín se používá k vyjádření stejnosti, podoby a jednoty. Přesněji řečeno, identita znamená *„podobnost osoby nebo věci za všech okolností; podmínka nebo skutečnost, že osoba nebo věc je sama sebou, a ne něčím jiným.“* (Simpson, Weiner 1989, s. 620) Etnická identita je typicky afiliativní konstrukt, kdy se na jednotlivce nahlíží jako na příslušníka konkrétní etnické nebo kulturní skupiny. Jednotlivec se může rozhodnout pro přidružení ke skupině, a to zejména jsou-li k dispozici jiné možnosti, například pokud jedinec pochází ze smíšené rodiny. Příslušnost může být ovlivněna rasovými, natálními, symbolickými a kulturními faktory. (Cheung, 1993) Rasové faktory zahrnují použití fyziognomických a fyzických charakteristik, faktory narození označují „domov“ nebo původ jednotlivců, jejich rodičů a příbuzných a mezi faktory symbolické patří faktory, které typizují nebo ilustrují etnickou skupinu, např. svátky, potraviny, oblečení, artefakty apod. (Kivisto, Nefzger, 1993)

Etnická identita je obvykle kontextuální a situační, protože se odvíjí od sociálního jednání, kdy se člověk prohlašuje za etnickou identitu a poté ostatním prokazuje přijatelné a uznávané znaky etnické skupiny. Je tedy logické předpokládat, že existuje shoda mezi osobní identitou a pocitem cizí identity, kdy je kladen důraz na vlastní záměr sebeidentifikace. (Trimble, Dickson, 2005) Etnické identity jsou neustále v procesu vytváření a jsou flexibilní. Erikson charakterizoval identitu jako vyvíjející se napříč časem a situacemi. Podle Věry Bačové *„etnická identita je zachování členství a loajality ke skupině, od které podle názoru jedince odvozuje svůj původ.“* Je to sebedefinování, v němž se jedinec snaží najít své místo v „příběhu“ celé skupiny, do které patří, a také dává smysl svým činům v kontextu každodennosti. (Bačová, 2003)

4.4 Kultura

Jak vyplývá již z názvu práce, důležitým předmětem tohoto výzkumu je kultura, která je spjatá s etnickou identitou každé skupiny lidí. Kultura může být chápána různými způsoby, a to v užším i širším smyslu. Všechny významy spojuje, že kultura je lidským konstruktem. Etymologie slova kultura pochází ještě z antiky ze spojení latinských slov *colo*, což je vzdělávat, obdělávat, a *cultura*, což znamená pěstovat, vzdělávat. Původní význam tedy byl spojován s obděláváním půdy. Nový význam pojmu kultura propůjčil římský spisovatel a filozof Cicero v Tuskulských hovorech, kdy nazval filozofii „kulturou ducha“, tím se kultura stala pojmem k označení vzdělanosti. (Soukup, 2004, s. 13) Kultura v užším chápání zahrnuje umění, literaturu, hudbu, divadlo, jedná se o soubor tvůrčího charakteru. Toto pojetí trvalo do 18. století, kdy kultura začala být chápána jako vše, co je člověkem vytvořené, kultura stojí v protikladu k přírodě. (Soukup, 2004).

Nejnámější definicí kultury podle nového pojetí je definice anglického antropologa E. B. Tylora, který kulturu definoval: *„jako komplexní celek zahrnující poznání, víru, umění, zákony, zvyky, morálku a jiné schopnosti získané člověkem jakožto členem společnosti.“* (Tylor, 1871, kap. 1) Mezi další představitele evolucionismu patřil také Lewis Henry Morgan, který považoval dějiny kultury za souvislý kumulativní proces vyvíjející se od nejjednodušších forem bytí až po složitější a dokonalejší. Morgan tvrdil, že ve vývoji kultur hraje roli akumulace zkušeností na základě vynálezů, s jejichž pomocí lidé uspokojují své potřeby. Podle Morgana každá kultura prochází stejnými třemi vývojovými stádii: divoštví, barbarství a civilizace. Rozdíl je jen v tempu dosažení určitého stadia, kdy některá z kultur se vyvíjí rychleji, jiná pomaleji. Typickým rysem evolucionistického konceptu je vysvětlení kulturních změn uvnitř dané kultury pomocí inovací. Evolucionisté nepočítají s exogenní změnou, která přichází zvenku, přičemž je výsledkem vzájemného působení dvou kultur. S touto teorií přichází další antropologický směr zvaný difuzionismus. (Soukup, 2004, s. 38)

Difuzionismus vznikl na přelomu 19. a 20. století a významně ovlivnil výzkum kultury v antropologii, etnologii a jiných vědách. Tento antropologický směr se začal zabývat studiem vztahu mezi kulturami a prostředím, jakým způsobem jsou determinovány kultury vzhledem ke geografickým podmínkám. Na rozdíl od evolucionistů, difuzionisté považovali za příčinu vývoje exogenní změny, v nichž se prvky různých kultur smíchaly mezi sebou. Tento směr rozlišuje dva pojmy, kterými jsou difuze a migrace. Difuze je proces, kdy si kultury předávají

mezi sebou lidské produkty, artefakty, zvyky, způsoby myšlení. Migrací se rozumí pohyb obyvatelstva z jedné geografické oblasti do jiné. (Soukup, 2011, s. 417)

Při studiu kultury difuzionisté zdůrazňovali: 1. geografický prostor proti času; 2. konkrétní vývoj proti abstraktně stanoveným evolučním stádiím; 3. migraci jednotlivých etnik a difúzi kulturních prvků proti významu vynálezů a univerzální evoluci celého lidstva. Pracuje se mimo jiné s pojmem akulturace, což je proces kulturní změny, k níž dochází při kontaktu dvou kultur. (Soukup, 2004, s. 40) Nové výzkumy již vycházely z doktrín kulturního relativismu, který říká, že cizí kultury nelze studovat, popsat a pochopit měřítky a pohledem vlastní kultury. Každý prvek v určité kultuře je relativní, tudíž má význam pouze v dané kultuře. (Soukup, 2004, Kokaisl, 2013) Nejvýznamnějším představitelem difuzionismu byl americký antropolog německého původu Franz Boas, který je považován za zakladatele kulturní antropologie. Boas kritizoval přístup kabinetních vědců a tvrdil, že empirická data se mají získat pomocí terénních výzkumů, na nichž badatel přímo participuje a zúčastní se každodenního života zkoumaných jedinců. Podle Boase se kulturní antropologie nikdy nemůže stát exaktní vědou, jelikož není možné předvídat určité jevy současně společnosti a jejich přesný vývoj například za jednu dekádu. Boas rozvinul induktivní metodu zkoumání, kdy z konkrétního případu vyvozuje všeobecný závěr. Kultura podle Franze Boase zahrnuje *„všechny projevy sociálních zvyklostí určitého společenství, reakce jednotlivců vyvolané zvyky skupiny, v nichž žijí, a produkty lidských činností určovaných těmito zvyky“*. Ze samotné definice vyplývá Boasův důraz na zvyky ve společnosti. Podle Boase kulturu určité společnosti lze pochopit na základě emocí, jež vystupují v podobě zvykových vzorců. (Soukup, 2004, s. 49)

Dalším významným antropologem, který se zabýval kulturou, byl Alfred Louis Kroeber, představitel konfiguracionismu. Hlavní tezí konfiguracionismu byl důraz na systémovou analýzu kulturních vzorců a konfigurací; zájem o studium procesů kulturní změny a akulturace; kulturní determinismus jako explanační model; empirický výzkum principů integrace kultury; etnopsychologický výklad vztahu osobnosti a kultury. (Soukup, 2004) Stejně jako Boas Kroeber upřednostňoval při výzkumu kultury historický přístup před exaktním. Kroeber kladl velký důraz na analýzu kulturních vzorců a konfigurací. Podle něj jsou kulturní vzorce způsob organizace, který dává jednotlivým kulturám systémový charakter. (Soukup, 2011) Za hlavní představitelku konfiguracionismu je považovaná Ruth Benedictová, která vydala knihu *Kulturní vzorce*. Podle Benedictové kultura tvoří celek, jehož prvky nelze pochopit oddělené. Ruth Benedictová podobně jako Kroeber vytvořila systém

vzorů, které ovlivňují členy zkoumané kultury. V této publikaci se objevují téze kulturního relativismu, kde se Benedictová snažila ukázat, že každá kultura má vlastní morálku, která je také svým způsobem relativní a má smysl pouze v kultuře, ve které vznikla. (Kokaisl, 2007, s. 152-153)

Dalším antropologem zabývajícím se kulturou byl představitel strukturalismu Bronislaw Malinowski, který při studiu kultury kladl velký důraz na terénní výzkum. Malinowski vytvořil teorii potřeb, podle níž je kultura nástrojem k jejich uspokojování. Malinowski ve své teorii rozlišil 3 typy potřeb: základní neboli biologické potřeby, instrumentální a symbolické a integrativní. (Kokaisl, 2007) Tyto úrovně později Malinowski zúžil na dvě, a to biologickou a instrumentální. Biologickým potřebám odpovídá nutnost stravovat se, rozmnožovat se, cítit se bezpečně, odpočívat, zabavit se, vzdělávat se, intelektuálně růst. Uspokojením biologických potřeb vznikají nové potřeby instrumentálního charakteru, v němž jsou zahrnuty ekonomické potřeby, jako je rozvoj výroby, morální potřeby, vznik zákonů k dodržování pořádku, potřeby náboženské, například možnost svobodného vyznání. (Malinowski, 1944, s. 172) Podle Malinowského k uspokojování potřeb dochází díky vzniku institucí, když každá instituce uspokojuje určitou potřebu a všechny instituce dohromady vytvoří celou kulturu. Funkce institucí plní svůj účel pouze v souvislosti s celým systémem. (Malinowski, 1944, s. 52-55) Za zmínku také stojí přístup Alfreda Radcliffa-Browna, který je známý jako strukturální funkcionalismus. Radcliffe-Brown se zaměřil spíše na sociální strukturu než na biologické potřeby. Tvrdil, že společnost je systém vztahů, které se udržují prostřednictvím kybernetické zpětné vazby, zatímco instituce jsou uspořádané soubory vztahů, jejichž funkcí je udržovat společnost jako systém. Na rozdíl od Malinowského důrazu na jednotlivce považoval Radcliffe-Brown jednotlivce za nepodstatné. (Goldschmidt, 1996, s. 510)

Dalším významným antropologem, jenž definoval kulturu, byl Clifford Geertz, který byl představitelem symbolické antropologie. Tento přístup zkoumá, jakým způsobem lidé chápou realitu kolem sebe, a do jaké míry je tato realita podmíněná kulturně. Na rozdíl od jiných představitelů symbolické antropologie Geertz tvrdil, že k porozumění toho, jak lidé chápou realitu kolem sebe, si člověk musí všimnout viditelných symbolů a nesoustředit se jen na zkoumání mentálních struktur lidí. (Ortner, 1984, s. 128-129) Kultura je podle Geertze „systémem zděděných koncepcí vyjádřených v symbolických formách, pomocí nichž muži komunikují, udržují a rozvíjejí své znalosti a postoje k životu“. Funkcí kultury je vnútit světu

smysl a učinit jej srozumitelným. Úlohou antropologů je pokusit se interpretovat vůdčí symboly každé kultury. (Britannica, 2020)

V souvislosti s kulturou je dobře zmínit Clauda Léviho-Strausse, představitele strukturalismu v antropologii. Základem strukturální antropologie Léviho-Strausse je myšlenka, že lidský mozek systematicky zpracovává organizované, tj. strukturované jednotky informací, které se kombinují a rekombinují. Vytvářejí modely, jež někdy vysvětlují svět, ve kterém žijeme, jindy navrhují imaginární alternativy a představují nástroje, s nimiž je v něm možné pracovat. Úkolem antropologa podle Lévi-Strausse není vysvětlovat, proč má kultura určitou formu, ale porozumět a ilustrovat principy organizace, které jsou základem dalšího procesu transformace, ke kterému dochází, když nositelé kultury řeší problémy, které jsou praktické nebo čistě intelektuální. (Bloch, 2009) Podle něj společenské vědy nelze budovat zkoumáním zjevného, ale objasněním podvědomého řádu, který je vytvořen pomocí binárních opozic. (Descola; Horák, 1997)

4.5 Genocida

Podle Oxfordského slovníku je genocida definovaná jako „*úmyslné a systematické zničení celé nebo části, etnické, rasové, náboženské nebo národnostní skupiny.*“ (Oxford Learner's Dictionaries, 2021) Slovo genocida se skládá z latinského „*genus*“, což znamená rod, národ; a „*caedere*“ jehož význam je ubíjet, vraždit. Genocida je obvykle prováděna z náboženských nebo rasových důvodů a je často součástí politických programů extremistických stran. Předmětem genocidy bývají etnické minority, které mají vlastní tradice, jiný způsob života nebo vyznávají jiné náboženství a odmítají se přizpůsobit či konvertovat k majoritnímu vyznání. (Sociologická encyklopedie, 2018) Akt genocidy v zásadě ztělesňuje ochotu člověka zničit celou část lidské populace. Sklon ke zničení skupiny lidí je univerzální povahy: potenciál pro to existuje ve všech společnostech. Za jistých okolností se schopnost spáchat genocidu snadno přemění na genocidu. Genocida jako taková má kolektivní charakter, zahrnuje kolektivní myšlení, jež je následované kolektivními činy. Čím více skupina definuje svou identitu v úzkých pojmech, tím více je pravděpodobné, že pod tlakem zváží anihilační režim chování. To lze nalézt ve všech kulturách ohrožených jinou. Genocida patří do kategorie přirozeného chování, nikoli odchýlného chování. Tento akt pramení tedy z podstaty lidstva, nikoli z domnělé perverze, byť jen částečně. Jinými slovy, genocida nepochází z jiného než lidského zdroje. (Huttenbach, 2007)

Poprvé slovo genocida použil polský právník Raphaël Lemkin v roce 1944 ve svém díle *Axis Rule in Occupied Europe*. Lemkin vymyslel tento výraz částečně v reakci na nacistickou politiku systematického vraždění židovského lidu během holocaustu, ale také v reakci na předchozí případy cílených akcí zaměřených na ničení konkrétních skupin lidí v historii. Později Raphaël Lemkin vedl kampaň k uznání a kodifikaci genocidy jako mezinárodního zločinu. Genocida byla podle mezinárodního práva uznána organizací OSN v roce 1946. Genocida je definovaná a kodifikována v Úmluvě o zabránění a trestání zločinu genocidia z roku 1948. (United Nations, 2021)

„V této Úmluvě se genocidiem rozumí kterýkoli z níže uvedených činů, spáchaných v úmyslu zničit úplně nebo částečně některou národní, etnickou, rasovou nebo náboženskou skupinu jako takovou: a) usmrcení příslušníků takové skupiny; b) způsobení těžkých tělesných ublížení nebo duševních poruch členům takové skupiny; c) úmyslné uvedení kterékoli skupiny do takových životních podmínek, které mají přivodit její úplné nebo částečné fyzické zničení; d) opatření směřující k tomu, aby se v takové skupině bránilo rození dětí; e) násilné převádění dětí z jedné skupiny do jiné.“ (Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia, čl. II., 1948)

I přesto, že trest proti genocidě je zakotvený v mezinárodním právu, v době zesilující etnické identifikace po celém světě a rostoucího nedostatku vzácných zdrojů může boj o přežití skupiny snadno přerůst v násilí vyhlazovací, a to bez silných inkluzivních ústředních vlád.

4.6 Migrace

Se vznikem diaspor ve státech souvisí pojem migrace. Jedná se o pohyb lidí z jednoho místa na druhé. Migrace může probíhat v rámci země nebo mezi zeměmi, na základě čehož se rozlišují migrace interní a externí. Další rozdělení se zakládá na tom, jestli je migrace trvalá, dočasná nebo sezónní. Motivována může být ekonomickými, sociálními, kulturními, politickými nebo environmentálními důvody. Dopad má na místo zanechané i na místo, kde se migranti usadili. Tyto dopady mohou být pozitivní i negativní. Někteří lidé se rozhodnou migrovat kvůli vylepšení své ekonomické situace, získání vzdělání či kvůli pracovním příležitostem. Jiní jsou nuceni migrovat kvůli přírodním katastrofám, hladomoru, válkám, náboženskému vyznání. (Internet Geography, 2020)

Migrace je determinovaná push and pull faktory. Push faktory představují důvody, proč lidé opouštějí svou domovinu a stěhují se jinam, mívají spíše negativní charakter. Jedná se

například o nedostatek služeb; nedostatek bezpečnosti; vysokou kriminalitu; neúrodu; sucho; záplavy; chudobu; války apod. Pull faktory naopak zahrnují důvody, proč se lidé stěhují do určité oblasti. Jsou zpravidla pozitivního charakteru, což znamená, že to, co jim chybí u nich doma, hledají tam, kam se stěhují. K těmto faktorům se řadí vyšší zaměstnanost, větší bohatství, lepší služby, dobré klima, vyšší bezpečnost, méně kriminality, politická stabilita, úrodnější půda, nižší riziko přírodních katastrof. (Bitesize, 2016)

V praxi se tyto faktory prolínají. Například Jezídové imigrovali z Iráku kvůli válce a politické nestabilitě a emigrovali do Německa, jelikož zde je mír, vyšší bezpečnost a politická stabilita.

Organizace spojených národů (OSN) definuje jako migranty „*osoby, které pobývají mimo zemi svého původu déle než jeden rok.*“ Za migranty nejsou ale považováni turisté nebo osoby na pracovních cestách. (Amnesty International, 2021) S migrací souvisí i termín uprchlík, který je podle Úmluvy o právním postavení uprchlíků z roku 1951 definován jako „...*osoba, která se nachází mimo svou vlast a má oprávněné obavy před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských, národnostních nebo z důvodů příslušnosti k určitým společenským vrstvám nebo i zastávání určitých politických názorů, je neschopna přijmout, nebo vzhledem ke shora uvedeným obavám, odmítá ochranu své vlast.*“ Tato Úmluva platí od roku 1951 a jejím hlavním cílem je zmírňovat následky porušování lidských práv v zemích, kde probíhají ozbrojené konflikty. Má se to dít tím způsobem, že je uprchlíkům nabídnuta mezinárodní právní ochrana a je jim dána možnost začít jinde nový život. Mezinárodní ochrana je udělena formou azylu anebo doplňkové ochrany. Tyto dvě formy se liší spíše délkou. Předpokládá se, že doplňková ochrana je udělená na dobu do 1 roku, po jednom roce je potom přezkoumáno, zda důvody udělování doplňkové ochrany trvají, pokud ne, osoba, které byla tato ochrana udělená, se musí se vrátit zpět do své země. To je hlavní rozdíl od azylu, který bývá na delší dobu, než je jeden rok. Lidská migrace ovlivňuje sociální a kulturní vzorce a ekonomické procesy. (Amnesty International, 2021) Dochází k difúzi, kdy kulturní rysy, sociální vzorce a jiné se šíří prostorem a časem. To znamená, že lidé si přenášejí s sebou jazyk, kuchyni, architekturu, zvyky, tradice i způsob myšlení, a následně tyto prvky mezikulturně šíří. (National Geographic Society, 2005)

Velice častá v dnešní době je také nelegální migrace, tj. situace, kdy se jedinec či skupina záměrně vyhýbá hraniční kontrole, případně se dostane do cizí země s falešnými doklady, anebo do této kategorie také spadá porušování vízových podmínek. Nelegální

migrace sebou přináší další problémy, jako je vznik pašerácké mafie či obchod s bílým masem. (Komise pro udržitelný rozvoj, CSD, 2009/2010) V souvislosti s ochranou lidských práv se začaly používat místo pojmu nelegální migrace termíny jako nepravdělná nebo nevidovaná migrace. Pojem nelegální migrace vede k asociaci s kriminalitou, což by znamenalo, že všichni migranti jsou zločinci. Není tomu ale tak, protože pobyt v zemi bez požadovaných dokladů není ve většině zemí trestným činem, ale administrativním přestupkem. (European commission, 2021)

4.6.1 Diaspora

Jeden z následků emigrace, difúze kulturních prvků a globalizačních procesů je vznik diaspor po celém světě. Diaspora označuje etnickou skupinu lidí, kteří z určitého důvodu emigrují z domovského státu, přitom se ale snaží zachovat svou kulturu a kořeny. (Cambridge, 2006) Slovo diaspora pochází ze starořeckého „*dia speiro*“, což znamená „rozsetí, zasít“. Pojem diaspora se dlouho používal hlavně k označení Řeků v helénistickém světě a Židů po pádu Jeruzaléma na počátku 6. století př. n. l. V padesátých a šedesátých letech jej vědci začali používat s odkazem na africkou diasporu, přičemž užívání pojmu se dále šířilo. (Britannica, 2014) Až do 80. let 20. století byl pojem diaspora asociován s negativními následky, které byly způsobeny donucenou migrací. Od 80. let se postupně opouští od percepce diaspory, jež byla formována na základě násilného exilu způsobeného vnějšími faktory, a začíná se mluvit o velkých diasporách. Ty vznikly na základě společného původu či etnické příslušnosti. (Hanus, 2009)

Safran pojímá diasporu jako jedinou konkrétní formu masové migrace, která zahrnuje nucený exil a plné a zdlouhavé období přesídlování a zakládání nových kořenů v cílových regionech. Podle Safrana diaspora vzniká na základě několika podmínek. Zásadní premisou je migrace, kdy komunity emigrují do dvou či více států nebo regionů. Tyto komunity jsou dále ve spojení se svým původním domovem, mají společnou vizi, vzpomínky nebo mýtické představy o něm. Důležité je, že minority jsou přesvědčeny, že nebudou plně akceptovány majoritní skupinou, což je vede k tomu uzavírat se do sebe a vytvořit jakýsi kulturní a sociální okruh jen v rámci své skupiny. Také věří, že se ony anebo alespoň potomci jejich příslušníků budou vracet do vlasti, až se tam životní podmínky zlepší. Příslušníci komunit jsou silně motivováni podporovat svou vlast, upřímně se zajímají o její politické a jiné záležitosti a jsou přesvědčeni, že mohou společnými silami v původním domově vytvořit jeden prosperující a bezpečný stát. (Safran, 2011)

Robin Cohen rozšířil dále Safranovou definici. Podle něj by diaspora měla zahrnovat skupiny, které emigrovaly dobrovolně, i ty, jež tak učinily nedobrovolně, kupříkladu v důsledku pronásledování komunity. Měly by si připustit, že v hostitelské země dochází k asimilaci a integraci a nebránit se tomu, naopak by měly uvažovat o možnosti, že následující generace se nebudou již vracet do domovského státu. Cohen klasifikuje diasporu na pět typů. První z nich je diaspora obětí, což jsou diaspory vzniklé v důsledku nuceného odsunu, druhý typ jsou pracovní diaspory, při nichž lidé odchází za prací a za vylepšením své finanční situace. S předešlým souvisí další kategorie, což jsou obchodní diaspory vytvořené za účelem rozšíření trhu a otevření obchodních cest. Dalším typem diaspor jsou imperiální, vznikají kvůli upevnění moci a udržování kolonií (týká se to spíše předminulého století). Posledním typem jsou kulturní diaspory, což představuje stěhování z důvodu tradic a zvyků. (Scottish Government, 2009) V současnosti v důsledku globalizace vznikají diaspory založené na etnické identitě, které mají často uzavřený charakter. Neexistují ale žádné hranice stanovující, kolika generacemi by měl člověk dokázat svůj etnický původ, aby se kvalifikoval jako člen diaspory, a proto je sebeidentifikace často považována za dostatečnou.

Vzhledem k politickým implikacím a nepřesnosti termínu „diaspora“ používá Organizace spojených národů termín „transnacionální komunita“, a to místo toho, aby naznačovala komunity konkrétního původu žijící mimo hranice země původu. Od 80. let 20. století vzniká fenomén zvaný transnacionalismus. Tento pojem označuje proces migrace, kdy se přistěhovalci nevzdávají svých původních identit a zvyků. Jak bylo již napsáno, prvotní teorie o diasporách tvrdily, že po přestěhování se natrvalo migranti ztrácí své vazby na domovskou zemi. (McLoughlin, 2013) Moderní pojetí naopak počítá se zachováním etnických identit a s trvalým spojením s mateřskou zemí. Tímto moderním fenoménem se zabývá disciplína transnacionální antropologie, která se snaží zachytit všechny formy vazeb, jež má migrant na domovskou zemi, a zkouší identifikovat, které z nich jsou pro každodenní život migranta nejdůležitější. Dále se transnacionální antropologie zabývá tím, jak ovlivňují jednání a chování migrantů jejich vazby. (Henig, 2007)

5 Praktická část – Vlastní výzkum

V praktické části jsou zhodnoceny informace čerpané z dalších prací o jezídismu a informace získané v rámci terénního výzkumu, který byl uskutečněn zúčastněným pozorováním, ale i rozhovory s respondenty a informátory. Pro pochopení důvodů vzniku diaspory a jejich pokusů o zachování vlastních tradic je třeba zajít hlouběji do historie a kultury Jezídů. Práce je především zaměřena na Jezídy pocházející z Iráku, jelikož tito Jezídové se považují za autochtonní, za srdce a duše jezidského etnika po celém světě. Dalším důvodem, proč je práce více zaměřena na irácké Jezídy, je ten, že právě oni tvoří největší část diaspory kvůli masové imigraci do Německa. V neposlední řadě samotný terénní výzkum byl provedený v rodině Jezídů pocházející z Iráku. Kapitoly jsou řazeny postupně od historie, konfliktů a vztahů s jinými etnickými skupinami, popisu kulturních prvků a tradic až po emigraci do Německa, adaptaci v novém prostředí, charakteristiku vztahu majoritní skupiny k nově příchozím a k organizacím, která zastupují zájmy Jezídů a pomáhají jim se kulturně udržet.

5.1 Historie

Na světě existuje jen málo národů, jejichž historie sahá několik tisíciletí nazpět. Jedním z těchto národů jsou právě Jezídové. Původ Jezídů je doteď pro vědce nejednoznačný. Existují tři hlavní verze: - Jezídové - přímí potomci Babyloňanů; - Jezídové - přímí potomci Sumerů; - Jezídové - přistěhovalci z Indie, kteří emigrovali na sever Iráku. Je třeba poznamenat, že žádná z verzí není podložena vědeckými důkazy. Avšak odborná literatura za jejich vlast převážně považuje oblasti Mosulu a Sindžáru v severním Iráku, kde žila donedávna většina Jezídů. (Gazaryan, 2013)

Historie Jezídů je starodávná a tragická. Jezídové, kteří jsou autochtonní populací Mezopotámie a žijí tisíce let ve stejné zemi, nejen nemají svůj vlastní stát, ale od vzniku islámu v 7. století byli neustále vystaveni genocidě ze strany muslimské většiny. Tato politika probíhá již po staletí. S rozšířením hranic arabského chalífátu v 7. století bylo obyvatelstvo dobytých zemí vystaveno násilné islamizaci a asimilaci. Ti, kdo odmítli zradit víru svých předků, byli nemilosrdně zlikvidováni. Jezídové nebyli výjimkou; byli jedněmi z prvních, kdo podstoupil arabsko-islámskou expanzi. (Institut ezidskoy istorii i religii, 2016)

5.1.1 Jezídové v Iráku a Turecku

První zmínky o Jezídech se objevují v kronikách až ve 12. století. Současník šajcha Adího, Kitab al-Ansab zmiňuje komunitu zvanou al-Jezídiya v severním Mosulu. (Açıkyıldız, 2010 s. 37) Ve 12. století se ocitl šajch Adí se svými stoupenci z bratrstva Adawíje na severu Iráku, kde objevil rolnickou komunitu, jejíž víra byla směsí starověkých íránských vír typu zoroastrismu a manicheismu. Tito lidé uctívali chalífu Jazída ibn Mu'awiyu. Postupem času byli místní ovlivněni učením šajcha Adího a jeho řádu, ale i víra a praktiky Jezídů se začaly promítat do učení řádu Adawíje, jehož členové původně vyznávali islám. Po smrti šejka Adího v roce 1162 se jeho hrobka stala poutním místem pro muslimy i nemuslimy. Pokračující synkretismus mezi súfijským islámem a starodávným íránským náboženstvím vyústil do jakési syntézy víry, která definitivně distancovala náboženství stoupenců šajcha Adího od ortodoxního islámu. Tento proces transformace trval okolo tří století, a to od smrti šejka Adího až do patnáctého století, kdy byl jezídismus poprvé vyličen jako náboženství zřetelně odlišné od islámu. (Açıkyıldız, 2010, s. 38)

Podle jezídských tradic v době, kdy do oblasti dorazil šajch Adí, existovala skupina místních lidí zvaná Šamsani, od níž odvozuje svůj původ současná šajchovská rodina Šamsaniů. Říká se, že Šamsani byli původně manichejci a uctívači slunce. Stoupenci šajcha Adího z bratrstva Adawí praktikovali islám, zatímco Šamsaniové praktikovali svá vlastní íránská náboženství, oba řády našly v sobě blízkost a díky diplomatickému přístupu šajcha Adího se spojily. Jak psali i jiní kronikáři, časem se praktiky Šamsaniů i Adawí začaly překrývat a navzájem se ovlivňovat. Časem šajch Adí jmenoval vůdce Šamsaniů jako svého asistenta, byl mu udělen status šajch al-wezir. Tímto způsobem byly zastoupeny zájmy obou komunit a šajch Adí toleroval náboženství, které vyznávali Šamsani. (Açıkyıldız, 2010, s. 40)

Po smrti šajcha Adího se jeho nástupcem stal jeho synovec Abi'l-Barakat, který pokračoval v učení svého strýce. Abi'l-Barakat byl následován jeho synem, Adím, narozený Abi'l-Barakat který byl známý jako Adí II. Šajch Hasan, syn Adího II. Po šejkovi Adím je druhou nejdůležitější postavou v historii Jezídů. V moderním jezídismu je Hasan identifikován jako al-Hasan al-Basri. Podle arabských zdrojů byl šajch Hasan inteligentním, ambiciózním a nadšeným mužem, který se stal duchovním náčelníkem i vojenským a politickým vůdcem řádu Adawí. Za vlády šejka Hasana přilákal řád Adawí vojensky mnoho nových učedníků. Tito vojáci sloužili v Saladinově armádě v Sýrii a Egyptě. Velmi známým

se stál Jezíd šajch Mand Paša, který byl ve službách dynastie kurdského původu Ayyubidů v oblasti Aleppo v Sýrii jako emír Kurdů. Jezídismus se od třináctého století rozšířil zejména v kurdsém kmenovém prostředí. Tato rychlá expanze začala vadit muslimským sousedům a jezídismus začal pro ně představovat hrozbu. Podle Jezídů byl šajch Hasan ortodoxním muslimem. Na rozdíl od šajcha Adího, který dovolil Šamsanisům praktikovat vlastní nemuslimskou víru, šajch Hasan zasahoval do jejich praktik a snažil se jim za své vlády vnutit islámskou víru bratrstva Adawí. Jeho zásah způsobil vnitřní konflikt v komunitě, který urovnal šajch Mand Paša, který přišel ze Sýrie. Zásahem šajcha Mandy došlo k reorganizaci záležitostí víry a k usmíření mezi Šamsani a Adawí. Bratrstvu Adawí bylo umožněno následovat jejich islámské náboženství a zbytek komunity měl právo nadále praktikovat své vlastní místní náboženství. V tomto období se praktiky Šamsani staly dominantními a řád Adawí se definitivně odpojil od klasického islámu. Podle jezídské tradice syn šajcha Hasana, šajch Sharaf al-Din Muhammad (1215-1257), obrátil všechny lidi z provincie Sindžár na jezídskou víru. Proto je jeho význam pro jezídismus srovnatelný s pozicí šajcha Adího. (Açikyildiz, 2010, s. 41-45)

Ve čtrnáctém století se jezídismus šířil přes oblast Sulejmánia dnes patřící pod Kurdistán až na západ k Antalyi v Turecku. Jezídismus se stal oficiálním náboženstvím polonezávislého knížectví Jazíra. Kurdské kmeny jako Huveydel, Shures, Reshan, Chelki a jiné vyznávaly jezídismus. Jak politická síla Jezídů na počátku patnáctého století rostla a začali představovat hrozbu pro vládce v regionu, stali se muslimové krutějšími vůči následovníkům šajcha Adího, které považovali za odpadlíky a uctívače Jazída. Povinná konverze k islámu a zmasakrování těch, kteří se postavili na odpor, se stala běžnou záležitostí. Arabské, perské a zejména osmanské úřady organizovaly skutečné pogromy proti Jezídům. K pronásledování se přidali následně i muslimští Kurdové. K jednomu z nejkrvavějších masakrů došlo na začátku patnáctého století.

Na rozdíl od třináctého a čtrnáctého století, kdy byli jednotní a mocní, od patnáctého století Jezídové přežívali jako malé kmenové skupiny, kdy někteří důležití náčelníci jezídských kmenů byli násilně konvertováni k islámu a moc Jezídů velice rychle poklesla. Jelikož na začátku šestnáctého století jezídské domoviny ohraničovaly hranice mezi perskými Safíovci a osmanskými Turky, Jezídové začali být vtahováni do konfliktu mezi těmito dvěma soupeřícími říšemi o kontrolu nad kurdskými územími. (Açikyildiz, 2010, s.48)

Tři nejdůležitější jezídské kmeny v patnáctém a šestnáctém století, o kterých se zmínil Sharaf Khan Bitlisi, byli Dasini, Mahmudi a Dunbeli. Dasiniové, kteří původně pocházeli z oblasti Šejchanu, obsadili region severovýchodně od Mosulu a jihozápadně od Amadiya v severním Iráku. Na začátku šestnáctého století také nějakou dobu drželi pevnost Dohuk a byli ve spojení s osmanským sultánem Sulejmanem Velkolepým. Na území Arbílu a Kirkuku vládli šiitští Kurdové kteří byli pod správou šáha Ismaila. Po dobytí Bagdádu popravil Sulejman šiitského emíra Arbílu a Kirkuku a na jeho místo jmenoval jezídského Husajna Bega Dasiniho. V osmnáctém století došlo k mnoha krvavým výpravám proti Jezídům. V roce 1743 armáda šáha Nadira napadla Mosul, zabila mnoho Jezídů a zajala jejich vůdce.

Od devatenáctého století jezídové přitahovali mnoho cestujících a misionářů, díky jejich záznamům a osmanským archivům jsou zachyceny důležité informace o jezídských komunitách v této době. Od druhé poloviny devatenáctého století se Osmanská říše centralizovala a začala vnímat různé etnické a náboženské komunity a venkovský separatismus jako hrozbu pro jednotu a stabilitu státu. Během reform Tanzimat (1839-1876) se Osmané pokusili čelit vzestupu separatistických hnutí a získat loajalitu určitých etnických a náboženských skupin za účelem zachování veřejné bezpečnosti a provádění výběru daní. (Açıkyildiz, 2010) V roce 1891 vytvořil osmanský sultán Abdulhamid II. vlastní osobní armádu, kavalérii Hamidiye, vytvořenou z vybraných sunnitských kurdských kmenů po vzoru ruských kozáků. Hlavní povinností kavalérie Hamidiye bylo hlídat východní hranici říše před ruskými vpády a udržet arménskou populaci východních provincií říše pod kontrolou. Chtěl tím udržet kurdské kmeny pod svou vládou a snížit hrozbu kurdsko-arménské spolupráce. Ibrahim paša, náčelník kmene Milli, získal velení nad pluky Hamidiye. Jezídský náčelník Husajn Qinjo konvertoval k islámu v oblasti Tur Abdin a připojil se k Hamidiyi, kde se stal pravou rukou Ibrahima paši. Hamidiye zaútočila na desítky jezídských vesnic v oblasti Serhat, v údolích horního Tigridu a Eufratu, v rovině Mosul a v Šejchanu. Velká část jezídské populace uprchla s Armény do Zakavkazska, aby unikla před těmito útoky, které se odehrály v letech 1895 a 1915. Mnoho náboženských autorit muselo konvertovat k islámu nebo uprchnout do Sindžáru z Šejchanu, aby unikly smrti. (Açıkyildiz, 2010, s. 56-57)

Na konci devatenáctého století byl osmanský paša v Mosulu nahrazen novým guvernérem Azizem pašou, který přinesl mír do Sindžáru a umožnil Jezídům praktikovat jejich náboženství. Jezídští vůdci, kteří násilím konvertovali k islámu, obnovili svou starou víru; Ali Beg se vrátil do Šejchanu a stal se mírem jezídské komunity. V jezídské historii je

zapsáno i několik žen. Jednou z nich byla Mayan Khatun (1874-1957), dcera Abdiho Bega, manželka míry Ali Bega byla silná osobnost s diplomatickými schopnostmi. Po vraždě svého manžela v roce 1913 převzala moc a vládla jako regentka svého nezletilého syna Said Bega. Během první světové války její obezřetnost uchránila irácké Jezídy před likvidací. Mayan Khatun založila náboženskou školu pro výuku jezídské víry v Bahzane. V roce 1915 zahájili Osmané rozsáhlé pronásledování nemuslimských komunit žijících v Karadagu, Rumkale, Mardinu, Nusaybinu a Jaziře. Velké množství Jezídů z Karadagu a Rumkaly proto uprchlo a připojilo se k jezídské populaci v severní Sýrii a Iráku. Arménští křesťané a křesťané z východních kostelů uprchli do provincie Sindžár, kde hledali útočiště u Jezídů. Po založení Turecké republiky v roce 1923 se stalo cílem státní politiky vytvoření homogenního sociálně-politického systému pomocí asimilace nekřesťanských etnických komunit. Jazyková jednota přiměla Jezídy vystoupit jako velká kurdská komunita v Iráku. (Açıkyildiz, 2010)

Po válce v Perském zálivu v roce 1991 se Kurdové vzbouřili. Po boji mezi iráckými silami a kurdskými jednotkami se irácká vláda v říjnu 1991 stáhla z kurdské oblasti, která získala de facto nezávislost, když byla ovládána Kurdy a byla mimo kontrolu Bagdádu. Po vytvoření kurdské regionální vlády rozdělení kurdských území na kurdskou oblastní autonomní zónu a Irák rozdělilo jezídskou komunitu na dvě části. Přibližně 90 procent Jezídů žilo mimo kurdské zóny. Oblast Sindžáru a velká část Šejchanu, včetně jejich hlavních měst, Eyn Sifni, Bahzani a Bašike, zůstala pod kontrolou irácké vlády. V kurdské autonomní oblasti byly pouze Lališ, Ba'adre a Dere Bun a dalších několik vesnic. Po vyhlášení kurdské autonomie v roce 1992 se Jezídové začali integrovat do širší kurdské společnosti s podporou obou hlavních kurdských stran. Těmito stranami byla Kurdská demokratická strana Iráku a Vlastenecká unie Kurdistánu, které Jezídům daly jakousi symbolickou svobodu vyznání jakožto přívrženci původního kurdského náboženství. Například kulturní centrum Lališ bylo založeno v roce 1993 v Duhoku. V roce 2003 byly v Bašike a Sindžáru vytvořeny další dvě pobočky jezídského kulturního centra a platy zaměstnancům těchto kulturních středisek jsou placeny z rozpočtu Kurdské demokratické strany Iráku. Jezídové dostali možnost vydávat několik časopisů s historickou, kulturní a náboženskou tematikou. Na školách se začalo vyučovat jezídské náboženství. Komunita obnovuje starobylé jezídské památky a staví nové. Mnoho jezídů je však nespokojeno se současnou kurdskou vládou, protože věří, že kurdské strany Jezídy uznávají jen proto, aby prosazovaly své vlastní politické zájmy. Někteří Jezídové ze Sindžáru dokonce požadují, aby identita Jezídů byla uznána jako nábožensky a etnicky oddělená od identity ostatních Kurdů. Navzdory náboženskému uznání jsou i nadále

vystaveni útokům. Zejména za chaotické situace v Iráku od roku 2004 museli Jezídkové žijící mimo kurdskou autonomní oblast čelit útokům radikálních muslimů. Mezi těmito útoky se nejstrašnější odehrál 14. srpna 2007, kdy byly dvě jezídské vesnice, Gir Uzeir a Siba Šejch Khidr v oblasti Sindžáru zničeny čtyřmi traťovými bombami. Zahynulo přibližně 500 obyvatel a mnoho jich bylo zraněno. (Açıkyildiz, 2010, s. 61-63)

5.1.2 Jezídkové v Sýrii

Jezídkové žijí ve dvou oblastech v severní Sýrii kolem města Afrin a Jebel Simán a Jazira s hlavními městy Qamišli a al-Hasakah. V těchto oblastech žijí pouze Jezídkové nebo směsice Jezídků a muslimských Kurdů. Jezídkové, kteří byli deportováni z Persie, se usadili v Sýrii ve třináctém století. O přítomnosti Jezídků v této oblasti hovoří historik Šaraf Khan Bidlisi. Podle něj byl kurdský emír známý jako Mand, původem z bahdínské oblasti severního Iráku, ve službách Ayyubidů a vlastnil hrad Kousseir v Antiochii, městě obývaném Jezídky. Šajch Mand byl také vládcem muslimských a jezídských Kurdů v údolích Afrin a Kilis. Jezídkům se podařilo přežít, zejména v Afrin a Jebel Simán, protože se tato města nacházela v izolaci a neupoutala pozornost nepřátelských komunit. (Açıkyildiz, 2010, s. 63)

Od sedmnáctého století se o Jezídky ze Sýrie začali zajímat evropští misionáři, kteří založili své mise a kolonie v Aleppu. Otec Paul Perdrizet byl jedním z misionářů, kteří navštívili Afrin a setkali se s náčelníky Jezídků. Ve svých spisech se zmiňoval o existenci patnácti jezídských vesnic kolem Rumkaly na Eufratu na severu. Přestože jezídkové v tomto regionu nikdy nebyli pronásledováni v takové míře jako jejich spoluvěrci ze Sindžáru a Šejchanu, stejně byli pod tlakem muslimů. V roce 1850 utrpěli ránu z rukou místních úřadů, které jim daly možnost buď konvertovat k islámu, nebo jít do Jemenu bojovat. Na rozdíl od Jezídků z Iráku jezídská populace Sýrie nerespektuje tak striktně zákaz uzavření manželství s nejezídsky a mezi různými kastami, což představuje jedno z hlavních pravidel jezídismu.

Vzhledem k nedostatku historických pramenů je obtížné do dnešního dne dějiny Jezídků v Sýrii dokumentovat. Lze však předpokládat, že jejich přítomnost v této oblasti sahá až do časů počátků přítomnosti Jezídků v Sindžáru a turecké Jazíře, tedy do dvanáctého století. Jezídkové pravděpodobně žili v oblasti Afrinu, Jebel Simánu a Jazíře jako součást polokočovní kurdské populace. V devatenáctém století se region stal sídlem kurdské komunity. Značná migrace kurdského obyvatelstva v této oblasti nastala po vzpouře šajcha Saida v roce 1925

a některé kurdské kmeny, muslimové a Jezídové, uprchli před tureckými represemi v letech 1925-1928. Druhá migrace proběhla ve třicátých letech minulého století, kdy se Jezídové ze Sindžáru přestěhovali do syrské Jazíry, aby se vyhnuli branné povinnosti v Iráku. Křesťanské menšiny, jako jsou Arméni, Chaldejci, Syřané a ortodoxní Řekové, se také přestěhovali do této oblasti a hledali útočiště. Stala se tak etnicky a nábožensky smíšenou s nearabským charakterem.

V roce 1956 se v Damašku dostala k moci posloupnost arabských nacionalistických režimů, která začala potlačovat kurdskou menšinu. Protikurdské represe vyvrcholily v roce 1961. Dnes žije v Sýrii podle odhadů mezi 160 000 Kurdů a asi 5 000 Jezídů, kteří jsou na průkazech totožnosti označováni jako cizí státní příslušníci. (Açikyildiz, 2010, s. 66)

5.1.3 Jezídové v Arménii

Přítomnost Kurdů v Zakavkazsku sahá až do konce desátého století, kdy v celém regionu vládly dvě kurdské dynastie Šaddadí (951-1199) a Rawwadi (955-1227). Během mongolské invaze ve třináctém století se kurdské kmeny přestěhovaly do Arménie, konkrétně na jih Karabachu. Dnes je velká část jezídské populace v Arménské republice soustředěna kolem hory Aragac. V roce 1770 navázal kontakt s Jezídy gruzínský král Irakli II. V dopise, který poslal, navrhl koalici s jinými nemuslimskými komunitami v regionu, jako jsou Arméni a Asyřané. Koalice měla být zaměřena proti Osmanům. Mír Čoban Agha přijal jeho návrh pod podmínkou, že mu král dá pevnost Khošab, ve které by mohl shromáždit celou jezídskou komunitu z regionu. V osmnáctém století byla oblast mezi Karabachem a Zangezurem v Ázerbájdžánu osídlena také Kurdy. Během devatenáctého století došlo ke konfliktu mezi Osmanskou říší a Ruskem. Kvůli kurdské vzpouře proti Osmanům se muselo kurdské obyvatelstvo, jak muslimové, tak Jezídové, kvůli bezpečnosti odstěhovat do carského Ruska.

Rusko je uvítalo jako potenciálně užitečný nástroj v boji proti Osmanům. Během války v letech 1828-1829 se jezídský náčelník kmene Hasanli na jižním svahu hory Ararat spojil s Rusy a po válce mu bylo povoleno přesunout se svými kmeny do provincie Jerevan. Ve druhé polovině devatenáctého století již Jezídové žili ve vesnicích Mirak, Kurabogaz, Derik v severní oblasti Aragacu a v okrese Sardarabad na levém břehu řeky Aras v Arménii. Na konci devatenáctého století podle ruského sčítání lidu z roku 1897 žilo na jižním Kavkaze přibližně 100 000 Jezídů a muslimských Kurdů.

K masové migraci došlo v této oblasti ve druhé polovině devatenáctého a na počátku dvacátého století, kdy byli Jezídové pronásledováni osmanskou armádou, Hamidiyí a panislámskými kurdskými silami. Tito Jezídi pocházeli původně z Kars, Van, Surmeli, Dogu Beyazit, Erzurum a íránských pohraničních vesnic. Připojili se k Jezídům, kteří již žili ve vesnicích v Arménii, a někteří z nich migrovali do Gruzie. Jezídové z Šejchanu udržovali svůj vztah s jezídý ze Zakavkazska prostřednictvím náboženských cestujících, qewwalů, kteří pravidelně navštěvovali jezídské komunity v této oblasti, aby sbírali almužny a udržovali jezídskou víru mezi věřícími, kteří byli nyní daleko od náboženského centra. (Açıkyildiz, 2010, s. 67-68)

V roce 1918 Osmané podnikli krátkou válku proti Jerevanské republice, dobyli Gumri a postupovali na sever od Aragacu, kde byla převážně jezídská populace. Mnoho Jezídů bylo zabito a jejich vesnice vypleněny. Cengir Agha, jezídský vojenský velitel, bojoval po boku Arménů proti Turkům v letech 1918-1920 a tato válka se stala symbolem dlouhodobého přátelství mezi Jezídý a Armény, kteří spolu bojovali v mnoha arménských obranných bitvách. Ve 20. letech 20. století byly v Arménii založeny jezídské farmy. Jezídstí rolníci začali žít v komunistickém režimu. Komunistické úřady zřídily jezídské školy v Jerevanu. Kontakt náboženských členů s Šejchanem byl zrušený až do roku 1977. V sovětském sčítání lidu z roku 1926 byli Jezídové a muslimští Kurdové uvedeni samostatně, ale ve třicátých letech Jezídové ztratili svůj status etnické skupiny a byli až do roku 1989 vedeni jako Kurdové. V důsledku Stalinovy politiky etnických čistek pod záminkou separatismu a spolupráce s Němci byly v roce 1937 sovětskými úřady deportovány tisíce Kurdů z Ázerbájdžánu a Arménie do různých míst, převážně ve Střední Asii a na Sibiři. Roku 1944 bylo podobně přesídleno mnoho Kurdů v Gruzii. (Açıkyildiz, 2010, s. 68)

Na konci třicátých let a po druhé světové válce se mnoho arménských Jezídů přestěhovalo do Gruzie a na jiná místa v Sovětském svazu. Kupříkladu ve městě Novosibirsk vznikla větší komunita Jezídů. V padesátých a šedesátých letech se Jezídové nadále stěhovali do velkých gruzínských měst, zejména do Tbilisi a Telavi kvůli práci a lepšímu životu. Vztah mezi jezídskými komunitami v Gruzii a Arménii je stále silný. Jezídové v Arménii a Gruzii disponovali během sovětského režimu některými kulturními právy. Kurdský jazyk a literatura se ve školách kurdských vesnic vyučovaly latinkou. Kurdové z Arménie jsou intelektuálně a kulturně dobře organizováni zejména v hlavním městě Jerevanu.

V letech 1988–1994 se během války v Náhorním Karabachu mezi Arménskou republikou a Ázerbájdžánem kurdské komunity dostaly pod tlak obou stran. Populace 85 000 Kurdů byla

vysídlena z převážně kurdských oblastí Lachin a Kelbajar arménskými a karabachovými silami. Od roku 1989 drtivá většina muslimských Kurdů opouštěla Arménii v důsledku války o Náhorní Karabach a mířila do Ruska, Střední Asie a různých částí Ázerbájdžánu. Pouze Jezídové směli zůstat v Arménii, kde jsou opět uznáni za národní skupinu oddělenou od Kurdů. Jejich jazyk byl pojmenován jezídki. Arménští Jezídové se od rozpadu bývalého Sovětského svazu politicky rozdělili. Někteří stvrzují loajalitu k Arménské republice tím, že odmítají svou kurdskou identitu, zatímco jiní se hlásí ke své jezídské kurdské identitě. Jezídské národní hnutí identifikuje Jezídy jako samostatnou etnickou skupinu oddělenou od Kurdů. (Açıkyıldız, 2010, s. 70)

5.1.3.1 Jezídsko-arménské vztahy

Jezídy a Armény spojily právě pogromy spáchané na nich Osmanskou říší na konci 18. a poč. 19. století. Arméni a Jezídi sdíleli podobný osud, kdy se oba tyto národy staly obětmi genocidy na základě svého etnického a náboženského vyznání. Při pronásledování si oba tyto národy vzájemně pomáhaly. Arméni poskytly podporu Jezídům a přijímali je do Arménie, ve které dodnes žije jedna z největších komunit Jezídů na světě, podobně Arménům bylo poskytnuto útočiště ze strany Jezídů ze Sýrie a severního Iráku během osmanských represí.

V dnešní době se jezídská mládež začíná aktivně začleňovat do společenského a politického života Arménie. Od roku 1990 vycházejí v Arménii noviny „Dangs Ezdya“ („Hlas jezídů“). V roce 2011 se v Jerevanu uskutečnilo slavnostní představení nové veřejné organizace s názvem „Sdružení mladých Jezídů Arménie“. Jak poznamenal jeden ze zakladatelů organizace mladých Jezídů Arménie, Said Avdalyan „*V Arménii byly vytvořeny všechny podmínky pro aktivní účast na společenském a politickém dění mladých Jezídů žijících v republice.*“ Jedním z hlavních cílů je zbavení se mylného tvrzení, že Kurdové a Jezídové jsou jeden a tentýž národ. (Akopyan, 2012) V Arménii Jezídové mají svobodu vyznávat a zachovávat si svou kulturu, zakládat školy a různé organizace a také stavět vlastní chrámy. Nejznámější a největší jezídský chrám byl otevřen v roce 2019. Chrám se nachází 35 km od hlavního města Jerevan. (Ria Novosti, 2019)

Jezídkové jsou také integrováni po vojenské stránce. Jezídká mládež uvádí, že je připravena bojovat a ochránit arménskou zem jakožto svůj domov. Jezídká komunita Arménie vždy ostře odsuzuje vojenské provokace ze strany Ázerbájdžánu. Během válek o Náhorní Karabach se stovky Jezídků zúčastnily osvobozenického boje a mnoho mladých Jezídků položilo svůj život i minulém roce v posledním karabašském konfliktu. Na počest padlých jezídkých vojáků jim na podzim 2020 jezídký zpěvák pocházející ze Sýrie Ibrahim věnoval jednu skladbu, která se jmenuje „Em namirin“, což je v překladu „Naši hrdinové“. Naopak co se týče zločinů spáchaných proti Jezídkům teroristickými skupinami v Iráku a Sýrii v roce 2014, arménský parlament v lednu 2018 uznal a veřejně odsoudil tyto činy jako jezídkou genocidu. Jerevan vyzval světová společenství, aby tyto zločiny vyšetřila a postavila pachatele před soud. Arménští poslanci rovněž vyzývají k přijetí opatření k zajištění bezpečnosti a ochrany jezídkého obyvatelstva a k vyvinutí veškerého možného úsilí k vyloučení podobného porušování lidských práv v budoucnu. (Ria Novosti, 2019)

5.2 Sindžárský masakr

Masakr začal 3. srpna 2014, když teroristé z Islámského státu napadli jezídkou sídelní oblast kolem pohoří Sindžár a okolní města. Několik týdnů předtím IS dobyl iráckou metropoli Mosul. Milice kurdské vlády zvané pešmerga slíbili Jezídkům, že je budou chránit, jenže evakuovaly své pozice ještě předtím, než se skupiny teroristů dostaly do oblasti Sindžáru. Zločiny spáchané IS na jezídké populaci zahrnovaly zabíjení, sexuální otroctví, zotročení a mučení; aplikaci nástrojů, které vedou k pomalé smrti; zavedení opatření k zabránění jezídkým dětem v narození, včetně nucené konverze dospělých, oddělení jezídkých mužů a žen a přemístění jezídkých dětí z jejich rodin do výcvikových táborů IS, čímž se teroristi snažili odříznout je od praktikování své víry, oddělit od vlastní komunity a vymazat jejich etnickou identitu. (Yazidi cultural heritage project, 2019)

Přes 50 000 Jezídků bylo uvězněno na hoře Sindžár, kam utekli před pronásledováním vojáků, kteří je obklopili ze 4 stran bez možnosti úniku. Stovky Jezídků zemřely na hoře, bez jídla a vody, na vyčerpání vysokými teplotami. Během těchto dní přiletělo několik vrtulníků s vodou a potravinami, jenže jelikož byly lahve házeny ze vzduchu, často se rozbily a lidem to bylo k ničemu. Hosni vzpomínal, *„že viděl u jednoho mladého kluka vodu a nabídl mu za to tisíc dolarů, protože celá rodina umírala žízni, jenže kluk nabídku odmítnul, jelikož v daný moment, nikomu nešlo o peníze, ale o přežití v horních podmínkách.“* Pomoc Jezídkům do hor přišla až po 12 dnech, kdy jim jednotky PKK (Strana kurdských pracujících) dokázaly uvolnit

jednu cestu, kudy se Jezídové spustili z hor a utekli do iráckého Kurdistánu, kde byli ubytováni v uprchlických táborech. Téměř všechny vesnice byly evakuovány do 3 dnů po útoku, výjimkou se stála vesnice Kojo, která čelila útoku až do 15. srpna, respektive byla obklopena ze všech stran a vesničané byli drženi jako rukojmí ve vlastních domech. Pokud se někdo pokoušel uniknout autem nebo pěšky, ihned byl zastřelen. Vesnice Kojo se stala symbolem jezídské genocidy. Tři dny před 15. srpnem velitel IS dal vesničanům z Kojo ultimátum, buď konvertují k islámu, anebo budou potrestáni. Jelikož Jezídové odmítli konvertovat, vojáci IS jim řekli, že je odvezou na horu Sindžár a do jejich domů přijdou žít členové Islámského státu s jejich rodinami. Obelhávali je, protože úmyslem nikdy nebylo vystěhování na horu, ale záměrná likvidace jakožto káfírů (nevěřících, jinověrců). Samozvaný Islámský stát operoval s doktrínou, že Jezídové jsou vyznavači ďábla, které je potřeba likvidovat či přivést ke konverzi na islám.

Dne 15. srpna vesničané Kojo dostali pokyn, aby se dostavili k místní škole. Shromáždili je na školním dvoře a ihned oddělili ženy a děti od mužů. Chlapce starší 10 let přiřadili již k mužům. Všichni museli nastoupit do nákladních aut a byli odvezeni za školu místo k slíbené hoře. Za pár okamžiku bylo slyšet intenzivní vystřely a ženám došlo, že jejich otcové, manželé a bratři byli zabiti. Přes 300 mužů bylo zabito v ten samý okamžik. Pak se teroristé zaměřili na zbylé ženy, rozdělili mladé dívky a mladší ženy s malými dětmi od starších žen, které byly popraveny zanedlouho od popravy mužů. Mladé maminky s malými dětmi byly odvezeny do výcvikových táborů, kdy chlapce začali být cvičeni pro službu chalífátu. Mladé dívky jako Nadia Murad, které přežily tuto katastrofu, byly prodané do otroctví a začalo se s nimi obchodovat na trhu se sexuálními otrokyněmi. Někdy byly prostě darovány nějakému vojákovu IS za zásluhy. S dívkami se jednalo jako se zbožím a každá měla několik majitelů, než byla osvobozena nebo ztratila svůj život. (Murad, 2017)

Přes 3000 jezídských mužů bylo zavražděno a pohřbeno v masových hrobech, přes 7000 žen a dětí bylo uneseno a prodáno do otroctví, polovina těchto lidí se stále pohřešuje. Osvobozené ženy a děti jsou velmi traumatizovány. Jen pár tisíc Jezídů mělo to štěstí, že se prostřednictvím humanitárního kontingentu dostalo do bezpečné země typu Německa. Příkladem je Nadia Murad, která se stála aktivistkou za lidská práva. Další přeživší této katastrofy je respondentka Hala Safel, která se vrátila do Iráku a je součástí organizace Yazda Global Organization. Jezdí po Evropě na kongresy a žádá o potrestání viníků této genocidy svého národa. Dnes žije přes 300 000 Jezídů v uprchlických táborech v severním Iráku v kurdské autonomní oblasti, hodně z nich se nemohlo nebo si netroufá do Sindžáru vrátit,

protože jim byl zničen všechnen majetek a bezpečnostní situace v oblasti je stále nestabilní. Počet kladně vyřízených žádostí o azyl v Německu klesá. V roce 2015 byla míra poskytnutí azylu Jezídům přes 90 % vyplněných žádostí, v roce 2019 to bylo již jen okolo 55 procent. Vyšší správní soud v Dolním Sasku rozhodl, že dnes již neexistuje riziko hromadného pronásledování Jezídů v severním Iráku, což neodpovídá úplně realitě. (von Hein, 2019) Jezídové jsou stále pronásledováni a někdy dojde k úmyslnému zabití Jezídů, například jednotlivce, což stále dokazuje nízkou bezpečnost pro Jezídy v oblastech, jako je severní Irák, ale i Sýrie.

5.2.1 Emigrace Jezídů do Evropy

Jezídové začali emigrovat do Evropy, a to zejména do Německa, již v šedesátých letech 20. století. První příchozí Jezídi pocházeli z Turecka. Hodně z nich se usadilo ve městě Celle v Dolním Sasku. (Taz, 2014) Aby mohli v Německu pracovat, museli být jako gastarbeitři naprosto zdraví a gramotní. Příchozí Jezídi v Turecku pracovali především v zemědělství, většina z nich pocházela z chudšího sociálního prostředí a nebyla příliš vzdělána. (Tagay, 2016, Kreyenbroek, 2009) Zpočátku to byli hlavně mladí muži, kteří buď absolvovali pětileté vzdělání, nebo se během své vojenské služby naučili číst a psát. Hlavní důvody pro imigraci do Německa byly pro první Jezídy ekonomické. Teprve poté, co federální vláda 23. listopadu 1973 zastavila nábor gastarbeitřů, přišlo do Německa více Jezídů prostřednictvím sloučení rodin nebo azylového řízení. Po třetím vojenském puči v Turecku v roce 1980 vedl Jezídy k útěku do Německa rostoucí útlak ze strany Turecka. (Savucu, 2016, s. 85) Jezídové stejně jako Kurdové trpěli diktaturou generála Kenana Evrena. Nejvyšší správní soud uznal v roce 1982 jezídskou menšinu jako pronásledovanou skupinu. Až do roku 1989 přicházely další vlny jezídských imigrantů z Turecka, dnes v Turecku nežijí téměř žádní Jezídi, zůstaly po nich jen prázdné vesnice. (Taz, 2014)

Jezídské ženy byly většinou negramotné. Existují pro to dva hlavní důvody. Jeden z nich je, že jejich rodiny je ze strachu z únosu neposílaly do školy, a druhým je situace na Blízkém východě, kde je zvykem, že dívky jsou méně vzdělané kvůli tomu, že jejich rolí ve společnosti je hlavně pečovat o domácnost a o děti. První generace Jezídů měla tedy do konce 80. let velmi nízkou úroveň vzdělání. Teprve druhá generace využila vzdělávacích příležitostí v Německu. Pro většinu Jezídů žijících v Německu je dnes kvalifikované vzdělání pro jejich děti velmi důležité, protože jim umožňuje integraci do německé společnosti i přístup na německý trh práce. (Tagay, 2016, s. 96) Často příslušníci této generace mají již vlastní

podniky a hodně se zapojují do činností jezídských spolků. Tato situace se opakovala roku 2014, kdy přišla největší vlna jezídských imigrantů pocházejících z Iráku, kde velké procento jak dívek, tak i chlapců nemělo možnost chodit do školy a jsou negramotní. Očekává se, že až další generace bude plně integrovaná, jelikož se jí dostane vzdělání v Německu a také se již nebude potýkat s jazykovou bariérou.

Druhou největší skupinu Jezídů žijících v Německu tvoří Jezídové pocházející ze Sýrie. Největší migrační vlny této skupiny Jezídů probíhaly v letech 1980-1990, (Kreyenbroek, 2009, s. 42) další potom po roce 2011, kdy začala občanská válka v Sýrii. Jezídové zde žili v oblasti Afrínu a v provincii al-Hasakah a v 90. letech nebyli uznáni jako náboženská menšina. Při sčítání lidu v Al-Hasakah v roce 1962 bylo 120 000 Kurdů včetně sunnitů a Jezídů zbaveno syrského občanství a byli prohlášeni za cizince. V roce 2006 bylo více než 300 000 Kurdů bez státní příslušnosti. (Refugees International, 2006) Halil Savucu ve své knize píše, že jezídské děti byly na rozdíl od křesťanských studentů nuceny chodit do školy na hodiny výuky islámu. (Savucu, 2016, s. 89) Další Jezídové uprchli do Německa ze severního Iráku po útoku Saddáma Husajna na Kurdy v roce 1988 a během druhé války v Perském zálivu v roce 1990. (Taz, 2014)

Největší vlna stěhování Jezídů do Německa byla po výše představených událostech v Sindžáru. Jen v roce 2015 uprchlo do Německa přes 75 000 Jezídů pocházejících z Iráku a přes 10 000 Jezídů ze Sýrie. (von Hein, 2019)

Před rokem 2014 žilo v severním Iráku okolo 600 000 Jezídů a v diaspoře v Německu okolo 100 000 členů této menšiny. Podle Ústřední rady Jezídů žije na území Německa přes 150 000 Jezídů. Žijí hlavně v Dolním Sasku a v Severním Porýní-Vestfálsku. V rámci projektu přijalo Bádensko-Württembersko přibližně 1 000 týraných žen a dívek, které se staly oběťmi IS. Spolu s univerzitou v Dohuku země zřídila institut psychoterapie v severním Iráku, který by měl pomoci traumatizovaným lidem přímo na místě. (Welt kompakt, 2016) Všichni moji respondenti přijeli do Německa až po roce 2015 a většina z nich žila nějakou dobu v uprchlických táborech v Kurdistanu, následně se někdo dostal do Evropy z Turecka přes Řecko, někdo jinou cestou. Například Hussein vyprávěl, že se se svým strýčkem dostal do Německa přes Bulharsko, Srbsko, Maďarsko, Slovinsko a Rakousko. Hosni strávil v Řecku 3 roky, přičemž dva roky pracoval v uprchlickém táboře jako dobrovolník v mezinárodní organizaci Lifting Hands International, kde působil ve skladě s oblečením,

pracoval s dětmi a také tlumočil z angličtiny do rodného jazyka kurmandží, jelikož byl jeden z mála, kteří se za krátkou dobu naučili poměrně dobře komunikovat v angličtině. Tím často zajistil komunikaci mezi ostatními uprchlíky a dobrovolníky a sponzory působícími v táboře. Způsob, jak se dostali do Evropy, se liší i v rámci členů jedné rodiny. Například Hosni přijel v roce 2015 do Evropy spolu s jeho starším bratrem, švagrovou a synovcem, kterému byl v té době pouhý rok. Odpluli nafukovacím člunem z Turecka do Řecka, cesta trvala přes 5 hodin. Ráno bylo moře neklidné, naštěstí se dostali do Řecka v pořádku. Převoz je stál tisíc eur za osobu. Po půl roce se Hosni vrátil do iráckého Kurdistanu pro svou maminku do uprchlického tábora, se kterou se dostal již letecky do Řecka. Rodina pana Khalida se pro změnu dopravila autobusem rovnou do Německa, ale jako první přijel do Německa jeho syn Hussein spolu s bratrem spletitou cestou přes Bulharsko. Ibrahim se svou rodinou emigroval ze Sýrie již v roce 2012, rok po vypuknutí občanské války. Cestovali autobusem s tím, že v Evropě již měli několik příbuzných. Často se stává, že rodiny přijedou postupně, například nejdříve přijedou mladší členové či muži, teprve pak za nimi přijedou jejich rodiny anebo si přivezou i starší rodiče. Pro starší generaci je proces integrace těžší, a proto někteří starší lidé zůstávají v Iráku, a to hlavně když jim tam zůstane někdo z rodiny. Respondentovi Hosnimu, zůstaly ještě dvě sestry v Iráku, kde mají své sekundární rodiny, genocidu přežily, chtěly by se dostat do Evropy, ale již legálním způsobem, ne jako uprchlíci.

5.2.2 Jezídsko-kurdské vztahy

Jsou Jezídkové Kurdy, Kurdové Jezídky anebo se jedná o dva odlišné národy? Toto je věčně dilema, které rozděluje tyto dvě menšiny pocházející ze společného předka. Aby se tento problém vyřešil, potřebují sami Kurdové i Jezídkové znát dobře svou historii. Historie Jezídků je sama o sobě příběhem přežití v muslimské majoritě za neustálého boje o záchranu vlastního života. Již více než tisíc let jsou Jezídkové vystaveni masovému vyhlazování ze strany Arabů a Turků, kolikrát i za aktivní účasti jejich kurdských krajanů, protože si chtějí zachovat své starobylé náboženství, svůj jazyk a kulturu. Kurdové a Jezídkové mají společnou historii, která se začala štěpit v 11. století. V tomto období se Kurdové začali intenzivně účastnit všech represivních kampaní proti jezídkovému obyvatelstvu. Jezídkové tvrdí, že Kurdové byli původně Jezídky, kteří později konvertovali k islámu. Hosni tvrdí, že hodně jeho kurdských známých přiznává, že jejich předkové byli Jezídky. Další faktor, který ztěžuje definici obou národů, je to, že Kurdové nejsou jednotným národem, ale skládají se z mnoha příbuzných národností. Důkazem je absence jednotného jazyka mezi Kurdy, když kurdština

má několik dialektů. Fyzické i kulturní aspekty všech Kurdů po celém světě jsou někdy natolik odlišné, že nelze mluvit o jednotné etnické skupině. (Dasni, 2020)

Kurdové a Jezídkové si dobře uvědomují, že mají jednu historii, jednu zemi, ve které žijí od nepaměti, jeden jazyk, jednu kulturu, stejné zvyky, chutě a stejnou kuchyni nezávisle na zemi pobytu. Také chápou, že jejich nepřátele využívají proti nim jejich konfliktní situace. Jenže jakási národní hrdost je převyšuje. Kurdové se považují za početnější národ, když vyhlásili autonomní stát před více než 10 lety. Nepřiznají možnost, že by Jezídkové byli jejich předky, a že jsou to oni, ti, kdo se vzdal svého původního náboženství. Jezídkové jsou hrdi na svou vytrvalost při zachování svého náboženství a kultury, když právě nátlak ze strany muslimů po celou jejich historii v nich posílil ještě víc touhu prohlásit o sobě, že jsou odlišný národ než Kurdové. Situace se ještě zhoršila po invazi IS do severního Iráku v roce 2014. Jezídkové ztratili důvěru ve své sousedy. Kurdské milice ujistovaly Jezídky, že jsou v bezpečí, že je budou chránit před teroristy, jenže slovo nedodržely. Jezídky byli ponecháni na pospas osudu. Podle veřejného mínění to byl záměrný krok ze strany Kurdů, jelikož je s Islámským státem spojilo náboženství. I přes tyto konflikty vede od počátku 21. století růst kurdské národní identity intuitivně ke sblížení Kurdů, a to bez ohledu na zemi pobytu a náboženskou příslušnost. Existuje vysoká pravděpodobnost konsolidace kmenů a národů Mezopotámie do jediného národa. Život v diaspoře ještě více sblíží Kurdů a Jezídky. Společný jazyk a kultura jim pomáhá se snadněji adaptovat v novém prostředí. Je běžnou praxí, že národy z Blízkého východu v novém státě pracují v gastronomii, restauracích či orientálně zaměřených obchodech. Mají tu k sobě blíž a majitelé podniků bývají jejich vlastní krajané. Podobně to bývá u Jezídků a Kurdů. Kurdská populace činí okolo 45 až 50 milionů lidí, z nichž v diaspoře v Německu žije kolem milionu Kurdů. Hodně z nich je již usazeno a vlastní své podniky jako například kiosky, stánky s kebabem, pizzerie, obchody s textilem, kadeřnictví apod. V těchto podnicích zaměstnávají vlastní lidi anebo nové příchozí. Někteří Jezídky pracují v kurdských podnicích, a to z několika důvodů. Za prvé neexistuje mezi nimi jazyková bariéra, za druhé mají podobnou kuchyň, podobné zvyky a tradice a za třetí v diaspoře vzniká mezi nimi jakési etnické pouto společného původu. Přestože i v Německu někdy mezi těmito dvěma skupinami vznikají některé konflikty týkající se hlavně náboženství, jedná se spíše o výměnu názorů než o nějaký hlubší konflikt. I přes fakt, že navenek se nenávidí, tak si navzájem pomáhají například s nabídkou pracovního místa, které hraje velkou roli v integračním procesu každého imigranta. Vypadá to, že život v diaspoře těmto etnickým skupinám pomáhá lépe si uvědomit společný původ a blízkost svých kultur.

5.3 Kultura a tradice

Jezídové mají bohatou kulturu a tradice obsahující mnoho prvků z jiných blízkovýchodních kultur. Jedinečnými je však dělá jejich spojení s přírodou. Koneckonců skoro všechny svátky souvisí s ročním cyklem nebo se změnou ročního období. Duben je pro ně nejdůležitější měsíc v roce, kdy příroda ožívá. Tento měsíc je Jezídy považován za nový začátek ve všech oblastech života. Žádné jiné náboženství na Blízkém východě nemá tolik rituálů a svátků spojených s přírodou. Hlavním elementem v jezídismu je Slunce, symbol, který dělá Jezídy jedinečnými. Slunce jako symbol jezídismu se objevuje v jezídských chrámech, v kulturních centrech i na náhrobcích.

5.3.1 Svátky

Jezídové mají v celém roce hodně svátků, o kterých mladí lidé ani nevědí. Většinu ale slaví jen málo nebo vůbec. Jezídské svátky jsou převážně spojeny s přírodou, mají rysy starodávných íránských náboženství a slaví se v odlišných ročních obdobích. V následující kapitole bude vyjmenováno několik svátků a přiblížen způsob jejich oslavy. U některých svátků bude popis komplexnější, jelikož se podařilo o daném svátku získat podrobnější informace buď na základě internetových článků anebo na základě vyprávění respondentů. U všech popsanych svátků je přidaná zmínka o tom, jak se slaví v diaspoře.

Svátek Batzmi a pletené nitě *basmbari*

Batzmi je jeden z mnoha svátků, které Jezídi slaví. Oslava Batzmi se týká ale pouze jedné malé skupiny Jezídů, kteří patří do klanu Jelka. Kořeny tohoto svátku sahají tisíce let zpátky a také se mu říká Eid Sarsal, Taus Melek, nebo Eid Pir Alí. Pir Alí oživil tento svátek mezi syny klanů Jelky a doporučil svým následovníkům, aby jej každoročně oslavovali. Tento svátek připadá na poslední týden v prosinci a slaví se sedm dní. Jezídové v diaspoře jej však kvůli práci a škole někdy oslavují o týden dříve nebo později. Oslavu připravují pouze Jezíde z kmene Jelka, ale navštěvují je Jezíde a příbuzní i z jiných kmenů a kast. Například do kmenů Jelka patří někteří míridové a pírové, navštěvovat je mohou v daný den i šechové i jiný míridi či pírové, kteří spadají pod jiný kmen. Na každý den trvání svátku jsou připravené jiné rituály. Pondělí začíná půstem, který v úterý pokračuje, ale rozdává se jídlo na počest zesnulých. Středa je jeden z nejdůležitějších dnů tohoto svátku. Následuje půldenní půst, po kterém následuje osvětlení 7 *cher*, což jsou knoty pro svíčky. Později během dne se obětuje ovce a 7 kousků masa se odloží stranou. Má to symbolizovat sedm Andělů, kteří jsou v jezídismu důležití. Ve středu se připravují speciální jídla pro tento svátek, a to saug,

chléb v kulatém tvaru symbolizující slunce, pak *simata piralli*, což je druh polévky a také se plete basmbar. Ve čtvrtek je noc zvaná *shava baratka*, komunita Jezídů se shromažďuje v domě těch, kteří Batzmi slaví až do východu slunce. *Shava baratka* je noc plná zábavy, předávání znalostí a jídla. (Yezidis International, 2015)

V moderní době a v diaspoře je oslavování Batzmi trochu obtížnější. V zemi předků by se konalo společné shromáždění obyčejných lidí, jezídkých qawallů nebo bardů a náboženských vůdců. Část noci by se měla trávit recitováním jezídkých hymen a eposů, což je v diasporách vynecháno a návštěvy jsou konány přes den. Během pátku a soboty se konají návštěvy, v předsíni hostitele se nachází miska s rozinkami a datlemi, vedle se nacházejí knoty a basmbari zamotaná do klubíčka, návštěvníci při příchodu ochutnají datle či rozinky a položí do misky symbolickou částku peněz, v Německu to bývá 5-10 euro. Nitku si mohou odstříhnout buď při příchodu nebo při odchodu, rozměry by měly být takové, aby to stačilo pro nasazení na ruku pro všechny členy rodiny i děti. Po bohatě hostině návštěvníci dostanou jídlo také s sebou domů. Neděle je poslední den svátku, slaví se jen dopoledne. Tomuto dni se říká Sare Sal, nový rok, v neděli se jí pokrm zvaný taštya šešms. Návštěvníci v tento den popřejí hostitelům šťastný nový rok slovy: *Ser Sal a wa o Batzmiye wa Piroze be!* (Yezidis International, 2015)

Jedno z nejdůležitějších rituálů během tohoto svátku je výroba a darování basmbari, což je pojem, který má v jezídké kultuře několik významů. Basmbari (v několika zdrojích je uvedený tento název, ale Jezídové spíše používají název *dazoki piriali*) je vlákno vyrobené během svátku Batzmia ze dvou barevných nití, které symbolizují milenecký vztah, jelikož jsou k sobě propletené. Basmbari se proplétá šestý den svátku dřevěným nástrojem zvaným ta shi; červená nit se nazývá *ezdani soor* a bílá *tausi melek*. Bílá barva jako přirozená barva světla a červená jako začátek jeho jasu při východu slunce, což je pro jezidy nejposvátnější čas, je svázána v podobě límce nebo kruhu, který představuje sluneční tvar. Z tohoto důvodu byly vybrány dvě zmíněné barvy a symbol slunce, protože to reprezentuje jezídký lid.

Po jeho dokončení jsou nitky rozřezané na menší kusy a darovány lidem a příbuzným, kteří přijdou na návštěvu poslední den svátku. Propletené nitky se nosí na ruku nebo krku, nosí je dospělí i děti, mají údajně schopnost ochránit před nemocemi, zlými duchy a závistivýma očima. Při nasazení basmbari by si člověk měl něco v duchu přát. Mezi Jezidy existuje pověra, že komukoli, kdo nosí nit Basmbari na krku nebo na zápěstí po celý rok, aniž

by se přerázla, bude jeho přání splněno. Slovo basmbari se skládá ze dvou slabik *basem* a *bari*, což znamená Boží jméno, a také se občas tomu říká *ta sikka rahra*, což znamená identita. To je další důvod, proč Jezídí nosí toto vlákno na krku či zápěstí, protože je to jejich identita, jak tvrdí respondent Hosni: „*Když potkáte na ulici člověka s touto propletenou nití, víte automaticky, že je to Jezíd.*“ Další symbolikou je, že má připomínat „povýšení“ Tause Meleka, když jej Bůh poctil a nasadil mu na krk světelný kordon poté, co prošel božskou zkouškou. Po stvoření Adama Taus Melek odmítnul se uklonit před Adamem, s tím, že se bude podřizovat pouze Bohu, nikoli člověku. Za to ho Bůh odměnil, že bude vládnout lidem na zemi. (informátor Farhad)

Obrázek 1: Předsíň hostitele při oslavě Batzmi

Zdroj: Vlastní

Obrázek 2: Nítky basmbari

Zdroj: Vlastní

Rojeet Ezi

Tento svátek připadá na první pátek v prosinci. Předchází mu třídní půst, jediný půst, který Jezídové dodržují. Půst začíná od východu slunce a trvá až do západu, kdy nastává čas hodování a veselí. Půst je jako v jiných kulturách čas spojení s bohem, oslav a modlení se. Půst je podle jezídů rituál, který existuje již více než 3 500 let na počest narození boha světla a ochránce pravdy Mithra, jak je zachyceno i ve sbírce Rgvéda. Náboženství Mithraitů, si tento obřad stále udržuje a bude i nadále předávat z generace na generaci. (informátor Farhad) Půst je podle jezídů náboženskou a morální povinností každého Jezída před Bohem. Pojem Rojeet Ezi by se doslovně překládal jako „boží svátek“ nebo „Svátek Všemohoucího“ Rojeet Ezi se slaví v prosinci a v roce 2020 připadl na 18. prosince. Tento svátek slaví všichni Jezídové i v diasporách, rodina jednoho z respondentů tyto 3 dny půstu vstávala ve 4 hodin ráno, najedli se, pak šli dál spát. „*Dělá se to běžně, kvůli tomu, aby člověk vydržel fungovat celý den a nezkolaboval někde.*“, říká Hosni, kterému se „podařilo“ omylem porušit půst 3.

den, kdy malá neteř pobíhala po bytě s pytlíkem chipsů a on je omylem ochutnal. To se může stát hlavně u mladší generace, která již není tak přísná v dodržování tradic.

Co se týče modliteb, hodně lidí se již nemodlí, a to hlavně v městském prostředí. Další respondent Jono pocházející z Arménie potvrdil, že tento svátek také slaví ve své rodině, ale neuvedl bližší detaily, jakým způsobem jej slaví. Za běžné situace se obvykle pořádá velká oslava v jezídském domě, ale kvůli koronavirové epidemii byly loni jezídské domy zavřené a byly zakázány hromadné akce.

Sere Sal neboli Nový rok

Obrázek 3: Sere Sal

Zdroj: Yezidi Script-Java (Twitter)

Jezídský nový rok se slaví první středu v dubnu. Tento svátek je také známý jako svátek Anděla Páva nebo jako Červená středa. Slaví se doma v rodinném kruhu. V této době jsou obětovaná zvířata, domy jsou zdobeny jarními květinami, barví se vajíčka a také se peče speciální chleba, kterému se říká *sawuk*. Podle jezídské víry Bůh stvořil svět ve tvaru vajíčka v kameni.

Na začátku byla údajně země pokryta ledem. Bůh poslal Anděla Páva, aby prolomil led, aby byla Země obyvatelná pro Adama a Evu. Po rozbití ledu Páví anděl ozdobil Zemi květinami a rostlinami. Sere Sal tedy symbolizuje den, kdy Anděl Páv rozbil led a přinesl na Zemi jaro. Z tohoto důvodu dnes Jezídové rozbíjejí barevná vajíčka a zdobí jimi i červenými máky. (Açikyildiz, 2014, s. 108) Podle jezídské tradice barvy vajec představují duhu, kterou vytvořil Anděl Páv, když sestoupil do údolí Lališ, aby požehnal Zemi plodností a každoroční obnovou. Domy jsou také zdobeny barevnými vaječnými skořápkami a červenými květy, kvetoucími v dubnu, aby Anděl Páv požehnal domy štěstím a mladé páry plodností.

Důležitý aspekt svátku Sere Sal je motiv ohně, slunce a návratu zesnulých předků, zejména samotného Tause Meleka (Anděla Páva). Jezídkové věří, že duchové mrtvých se každý rok vracejí ke svému pozemskému tělu do hrobů na Červenou středu s úmyslem oslavit s živými Sere Sal. Proto Jezídkové v tento den navštěvují hřbitovy a hroby svých blízkých s cílem pozdravit je, sdílet s nimi pokrmy a oslavit společně tento jarní svátek. V noci Sere Salu se v údolí Lališ rozdělá velký oheň, který podle tradic má přitahovat Anděla Páva, aby se vrátil v podobě Slunce. Oheň je v tomto případě považovaný za posvátný element jako pozemská forma ohnivého Anděla Páva. Vaření vajec na Sere Sal symbolizuje rovněž proměnu Země, která na začátku měla tekutou formu, až později se stala pevnou. Během dubna je zakázáno uzavírat sňatky, v tomto měsíci příroda ožívá a mnoho rodin, které byly mezi sebou rozhádané se v tomto období usmíří prostřednictvím rodinného šajcha. (Harrigan, al-Jilwah, 2014) V diaspoře spíše mizí náboženské tradice, ale barví se vajíčka a zdobí se byty, také lidé navštěvují jezídké hřbitovy, pokud mají někoho pohřbeného ve státě, kam se odstěhovali. Organizují se oslavy v jezídkém domě, kde se může zpívat a tančit. V diaspoře se také již nepraktikuje zapalování velkého ohně, které je typické pro oslavu v údolí Lališ.

Khydr Aylas

Obrázek 4: Suroviny typické pro svátek Khydr Aylas

Zdroj: Instagram: Rudik Shamoyan

Jeden z dalších svátku, který slaví Jezídkové po celém světě, je náboženský svátek „Khidr Nabi a Khidr Aylas“ věnovaný svatým Khidrovi a Aylasovi. Podle jezídkého náboženství jsou svatí patrony milenců a činiteli tužeb. Tento svátek se vždy slaví během prvního únorového pátku. Loni se svátek slavil bez oficiálních akcí a větších oslav, a to kvůli restrikcím proti COVID-19. Z pohledu Jezídků jsou Khidr Nabi a Khidr Aylas dva jezdcí na bílém koni (*Xidir Nebî û Xidir Eylas siyarê hespêd boz*). První je činitelem tužeb a patronem milenců a druhým je patronem těch, kteří cestují po moři. Někdy se objevují jako dva bratři

a někdy jako otec a syn. Někteří lidé je identifikují a považují za jednu osobu. Jsou zmíněni v jezídských *qewalech*. Podle jezídské legendy žili Khidr Nabi a Khidr Aylas v době Alexandra Velikého, který měl podle předpovědí brzy zemřít. Říkalo se, že smrti lze zabránit pitím „živé vody“, kterou mohou získat pouze tito dva jezdcí. Proto se vydají na nebezpečnou cestu najít „živou vodu“. Tato legenda je velmi dlouhá a vypráví o jejich dobrodružstvích.

Svátku předchází třídní půst (*rojî*), který je dodržován, stejně jako dalších půsty u Jezídů. Vstávají brzy ráno před úsvitem a po modlitbě se najedí. Jídlu říkají pašiv (*paşîv*). Až do východu slunce se nic nejí a nepije. Předtím, než zapadne slunce, věřící provedou umytí rukou a obličeje, modlí se a poté si dají večeři, kterou nazývají *fîtar*. V těchto dnech se jídla připravují z rostlinných produktů, tj. pšenice, mouka a mléčné výrobky. Předpokládá se, že Khidr Nabi a Khidr Aylas nepřijímají oběti. Během těchto dnů Jezidé mají zakázáno lovit a cestovat, protože Khidr Nabi a Khidr Aylas se sami vydávají na lov a neměli by být rušeni. U Jezídů ze Sarhadu vymizel zákaz masa a mnozí z nich dokonce obětují berana na počest těchto svatých.

Mezi jídla konzumovaná v průběhu svátku patří kiftê dan (*kiftê den* - kuličky z pšenice), *grar* (*girar* - polévka z kvašeného mléka a prosa), *sarbdau* (*serbidew*), kaladoš (*keledos*), *khyrchyk* (*hirçik*), *kaisi* (*qeyşî*) a nejdůležitější je *pekhun* (*pêxûn*, *poxîn*, *qaût*). Předpokládá se, že slovo *pekhun* pochází z *be chun* (*bê xûn*), tj. bez krve, protože v době svátku je zakázáno vařit jídla z masa. *Pekhun* je vyroben z toastové mouky s cukrem. Iráčtí Jezídové vyrábějí *pekhun* ze 7 druhů surovin: fazole, čočka, hrášek, sezamová semínka, ječmen, pšenice, sůl (*nok*, *nîsk*, *baqilk*, *genim*, *kuncî*, *ceh*, *xwê*). To vše je rozemleté a tvoří *pekhun*, který je umístěn poblíž *stêru*, což je posvátné místo v domě. Pokud se na něm ráno objeví otisk podkovy koně svatých, pak Khidr Nabi a Khidr Aylas požehnali dům i jeho obyvatele. Mezi Jezídy bývalého SSSR byla rozšířená víra, že během půstu by se člověk neměl česat a mýt, protože věřili, že se kvůli tomu cesta, po které projde Aylas a Khidr Nabi, promění v trnité keře a mýdlová voda se promění na led. Kůň by mohl po této cestě uklouznout a ublížit svatým. Iráčtí Jezídové pečou *sawik* - chléb s máslem, *çerxûş* - mleté proso. Dávají lidem také *kalatik* (*qelatîk* - opečenou pšenicí) a navzájem si blahopřejí k svátku. Iráčtí Jezídové nazývají poslední den svátku „zipk a kirpk“ (*zîpik û qirpik* - jako krupobití) a poté si stříhají konce vlasů, aby jejich vlasy rostly v dalším roce hustší. (Pirbari, 2011) V diasporách se tento svátek také dodržuje, ale často nejsou připravována taková jídla. Například respondent Hosni říká, že letos muži v rodině pracovali, a proto nebyl čas

na přípravu a ani na sváteční atmosféru, takže nakonec nedodržovali ani předepsaný třídní půst.

5.3.2 Kuchyně

Jezídská kuchyně zahrnuje širokou škálu ovoce a zeleniny. Nejoblíbenějším druhem masa je ovčí, jehněčí a kuřecí maso. Jídla jsou většinou podobná jako u ostatních národů na Blízkém východě a jsou si velice blízká s kurdskými specialitami. V rodině, kde autorka bydlela, byla dotazovaná paní domu „*Chutná ti kurdské jídlo?*“, zde záleží opět na určitém národním cítění, kdy někteří říkají určitým druhům jídla, že jsou jezídská jídla, ačkoli jsou totožná s kurdským jídlem. Slaná jídla se podávají obvykle s rýží nebo s chlebem zvaným naan, který je podobný tortile.

Jedno z častých běžných jídel je eprah, pokrm z plněných vinných listů. Plnicí směs se obvykle skládá z bulguru, mletého masa, mrkve, rajčete, papriky a cibule, eprah má podobu menšího závitku. Často je eprah je součástí jídla zvaného dolma, což je kombinace s lehce smaženými bramborovými plátky a pečeným masem. Všechny tři pokrmy se uvaří zvlášť, nakonec se všechno zamíchá dohromady a podává na velkém podnosu.

Dalším pokrmem je biryani, což je pokrm z rýže, masa a zeleniny, který je ochucený kořenící směsí. Jezídové s oblibou přidávají do biryani arašidy a rozinky. Kotilk je druh plněných knedlíků a jedná se o typický kurdský pokrm. Tyto knedlíky jsou plněny mletým masem a podávají se jak uvařené, tak i smažené v kombinaci s různými omáčkami. Marigha Bamia je blízkovýchodní jehněčí dušené maso s okrou a rajčaty. Mezi další použité přísady patří rajčatová omáčka, cibule, česnek, koriandr, rostlinný olej, kardamom, sůl a pepř. Etymologicky slovo „bamia“ znamená „okra“ a pochází z arabštiny. (Yezidis International, 2014)

Mezi oblíbené dezerty patří baklava, která je typická pro celý Blízký východ, Střední Asii a Balkán. Je to sladkost z tenkých vrstev listového těsta uvnitř plněná mletými ořechy a slazená různými sirupy či medem. Dalším sladkým pokrmem je kuliča, což je sušenka plněná datlovou pastou, zavařeninou, nebo směsí vlašských ořechů a cukru. Tradičně se kuliča peče při náboženských svátcích nebo oslavách, a to ve velkém množství. Na rozdíl od baklavy kuliča není tolik sladká a má sušší konzistenci. (Dadoun, 2019)

5.3.3 Sakrální předměty

Jako v každém náboženství i v jezídismu existuje několik sakrálních předmětů, které mají čestné místo a nesmí chybět v žádné domácnosti. Tyto předměty zdobí byty i v diaspoře, přičemž mají kromě náboženského i kulturní význam. Jeden z těchto předmětů je *barát* neboli *al-barat*.

Al-Barat je posvátný jezídský symbol, který se po celou historii vyrábí v Lalish v noci na Shiv Barat, která byla pro starověké mithry nejdelší nocí roku. Barát má tvar zrna a velikost ořechu. Symbolizuje Zemi, která se má znovu zrodit. Svätý Augustin zmiňoval kameny vytvořené Mithraity⁴, které byly účastníkům dány na konci zkoušek jako symbol jejich vstupu do řádu mithraitů, odtud je původ jeho názvu (barát znamená bratrství). Barát je vytvořený Šamsáni, což jsou mladé neprovdané dívky a chlapci, kteří slouží ve svatyni Lalish a dobrovolně se vzdali možnosti uzavírat sňatek. Používá se voda ze svatého pramenu Kania Spi. Kmen Šamsáni jsou potomci a následovníci šajcha Hasana, který byl druhou jezídskou autoritou po šejchu Adím. (Černý, 2016, s. 30) Dívky přinášejí hlínu z jeskyně Barat poblíž Lalishe. Baba čáwiš, duchovní sloužící v Lalish, přináší svčenu vodu z Kania Spi (*bílý pramen*). Voda se míchá s hlínou, do směsi se přidá trošku mléka, vytvoří se malé kuličky a nechají se na slunci vyschnout. Barát je tedy symbolem Země a zrození přírody.

Co znamená barát pro jezidy a jak se ním zachází?

Každý Jezíd, který cestuje, musí mít s sebou kuličku barátu, aby byl chráněn před zlem. Každý Jezíd musí políbit barát každé ráno před snídaní, během půstu a je zakázáno, aby jej muž předal své ženě nebo snoubence přímo a naopak, protože je symbolem smlouvy, přísahy a bratrství. V důsledku předání by se žena stala jeho sestrou. Toto gesto autorka pozorovala při návštěvě jezídské rodiny, kdy hospodyně domu ukazovala, jak vypadá barát. Dala jej políbit všem přítomným kromě svého manžela s vysvětlením, že se to nesmí, jelikož by se z nich stali bratr a sestra. Je to předmět přísahy a známka poctivosti a loajality. Není přípustné s rukou na něm falešně přísahat. Jezídové používají barát k uzavření dohod, k přísahám, a to přesně tak, jak to dělali starověcí Mithraité. Také se používá při usmíření dvou rodin, když se přinese barát, což je znamením, že konflikt má být vyřešen a ukončen. Barát je umístěn do uší, očí a úst každého zemřelého a je distribuován návštěvníkům Lalishského chrámu. (Informace o barátu autorka obdržela od informátora Farhada.)

⁴ Mithraismus byl starověký perský synkretický směr, ve kterém byl uctíván bůh Mithras. Zahrnoval tajné rituály, ke kterým měli přístup pouze muži. Řád měl hodně sympatizantů i uvnitř Římské říše ve 2.-3. st. (Dictionary.com)

Barát souvisí také s *halátem* neboli *bohčekem* (Jezídové po domácku spíše říkají bohček). Jedná se o ručně vyrobenou tašku nebo kapsu z látky a nití, k níž lze připevnit kruhový kovový náramek (uzavřený kruh označuje uzavření jezídského náboženství).

Ukládá a uchovává posvátné věci ve svém vnitřku. Nejedná se jen o Barát, ale i vlhčené ubrousky s vodou z pramenu Kanya Spi nebo vodu ze Zamzamu, posvátný chléb upečený v Lališ, basmbari apod., Jde o to, aby posvátné předměty byly na čistém místě a mimo dosah rukou dětí i dospělých. V žádné jezídské domácnosti tento posvátný předmět nesmí chybět. Tyto předměty jsou součástí komplexu symbolů Khudanů (Jezídové, s božskými kořeny). Jsou spojeny zejména s domovy kast Pírů a Šajchů, kteří v halátu uchovávají své khudanské vlastní směsi, které pomáhají léčit nemoci a chrání celou rodinu od nebezpečí. (informátor Farhad)

Obrázek 5: Barát

Zdroj: informátor Farhad

Obrázek 6: Halát (Bohček)

Zdroj: Vlastní fotografie

5.3.4 Rodinná obřadnost

5.3.4.1 Svatba

Jezídové se obvykle berou mladí, průměrně v patnácti letech. Manželství obvykle domlouvají rodiče mladého páru. Mladý pár by neměl být do manželství nucen. Manželství by se mělo uzavírat na základě souhlasu obou partnerů. Rodina budoucího ženicha musí zaplatit cenu nevěsty, která závisí na její kráse a společenské pozici její rodiny v rámci kmene. Přestože se od této tradice malinko upustilo, stále se praktikuje. Cena za nevěstu, kterou musí rodina manžela zaplatit před svatbou, dosahuje v německých diasporách až 70 000 eur. (Kreyenbroek, 2009, s. 46-48) Podle informace od respondenta v Iráku cena za

nevěstu může začínat od 1000 eur. Pokud se rodiče páru dohodnou na ceně nevěsty, sepsání dohody provede věřící muž, obvykle šajch z rodiny Adani, který je odpovědný za tento úkol a za oslavu manželství. Šajch požehná páru a dá nevěstě trochu beratu. Sám dostává dary od mladého páru a jejich rodin. Pokud rodiny nesouhlasí se sňatkem, mladý pár někdy uteče na pár dní do vedlejší vesnici nebo k jiným příbuzným. V takovém případě rodiny již musejí souhlasit, jelikož tímto činem pár dává jasně najevo, že chce být spolu za každou cenu. Tento zvyk je podobný jako v některých muslimských komunitách na Blízkém východě.

Den před svatbou je nevěsta připravena na svou henovou noc, sheva desthineye. Dává si horkou koupel, obléká se a poté dorazí do místnosti, kde jsou hosté. Její ruce a ruce družiček jsou natřeny henou. Všichni účastníci spolu stráví noc tancem a zpěvem populárních písní. Následujícího dne je nevěsta oblečena do svatebních šatů a červeného pásu na břicho, který jí připevňuje její sestra. Manželský obřad začíná doprovodem nevěsty z domu jejího otce do domu ženicha. U dveří je obětována ovce. Pokud jde o ženicha, během svatby ho doprovází jeho bratr. Tančí se a rozdává se jídlo hostům. (Açikyildiz, 2014, s. 100) V dnešní době jezídové, kteří žijí ve městech, obvykle pořádají svatební hostiny ve svatebních sálech. V diasporách se svatby konají rovněž zde. Svatby v diaspoře mají všeobecně velký význam. Pozná se to podle toho, že Jezídové si často pouštějí svatby nahrané na Youtube a s oblibou se na ně dívají v televizi. Například televizní kanál Ezidxan TV má zvláštní rubriku svatby, kde jsou nahrané různé svatební filmy, kde se hodně tančí. Může to být tím, že v diaspoře se jezídské svátky oslavují v menším a hodně rituálů se zde vůbec neprovádí, takže svatba je příležitostí, jak se dobře bavit s živou hudbou a tancem. V Německu v dnešní době hodně jezídských hudebníků nabízí své služby. Na jezídských svadbách musí hrát živá hudba. Podle jezídské tradice musí nevěsta po svatbě zůstat doma u svých rodičů ještě sedm dní, až potom se přestěhuje do domu svého manžela.

Jezídové dbají na endogamní manželství. Polygamní manželství není zakázané, ale není v komunitě příliš vítané, v diaspoře se téměř nevyskytuje. Existuje mnoho pravidel a zákazů týkajících se manželství. Manželství s příslušníky jiných etnických skupin je zakázané. Pokud se Jezída ožení s „nejezidem“, konverze k jezidismu není možná, automaticky konvertuje k náboženství svého partnera a je exkomunikován rodinou a kmenem. V komunitě je navíc zakázáno i manželství mezi kastami a kmeny. Další zákaz představuje sňatek uzavřený během měsíce duben. Tento zákaz je nařízen kvůli tomu, že Jezídové považují tento měsíc za posvátný, za období, kdy příroda ožívá. Zákaz platí i pro středu, která je považována za svatý den (Issa, 2007, s. 105).

Manželství je uzavřeno na celý život, rozvod je povolen pouze z vážných důvodů, jako jsou například nevěra, domácí násilí nebo zanedbávání manželských povinností. Rozvod se stává vždycky procesem vyjednávání, kdy se příbuzní, přátelé a šajch dané rodiny snaží rozvod odvrátit, tím, že se pokouší vzniklý konflikt vyřešit. Zachování rodinné jednotky je v jezídismu primární. Pokud se obě strany nedohodnou, rozvod se stává platným a oba partneři se mohou znovu oženit či vdávat. Co se týče péče o děti, vždy záleží na dohodě, neplatí zde povinnost, aby děti zůstaly u manžela. (Tagay, Ortaç, 2016, s. 81)

5.3.4.2 Pohřeb

Smrt pro jezidy znamená oddělení duše a její převtělení do nového těla. Jezidové věří v reinkarnaci i v existenci ráje a pekla. Po Soudném dni se duše znovu objeví v novém těle a nepamatuje si na svůj předchozí život. Proto není odpovědná za své dřívější špatné činy. Jezídské pohřební obřady se mírně liší podle různých regionů. Existují však určité praktiky, které si každý Jezida musí zachovávat. Tělo mrtvého je umyto horkou vodou. Zemřelého musí umýt šajch, *birájé áchiraté* což představuje vybraného bratra pro onen svět. Respondent Farhad říká, že někteří učenci se snaží tento zvyk vědecky vysvětlit. Podle nich se používá horká voda pro případ, že by nebožtík nebyl mrtvý a horká voda by ho přivedla k vědomí. Poté, co šajch umyl zesnulého, je tělo zabaleno do bílého pláště zvaného *kifin* a poté je uloženo do rakve. Do úst zesnulému je vložen kousek barátu. Zemřelý je následně odvezen na hřbitov, kde je již připravený vykopaný hrob. Hlava zesnulého je umístěna směrem na východ, tedy k východu Slunce. U hrobu v oblasti hlavy je ponechaný otvor, aby duše zesnulého mohla opustit tělo. Podle jezídské tradice ženy musí být pohřbeny o 30 cm hlouběji než muži, jelikož se věří, že zemřelý neví o sobě, že je mrtvý a pokud by se pokusil vstát, narazí hlavou o víko rakve a uvědomí si, že zemřel. U žen se předpokládá, že jsou energičtější, a proto jejich rakev musí ležet hlouběji. (Tagay, Ortaç, 2016, s. 82)

Průvod na hřbitov je tichý. Výjimku představují duchovní, kteří zpívají hymny v přední části průvodu. Pokud je zemřelý dítě nebo teenager, mohou rituál doprovázet zvuky tamburíny a flétny interpretovány qewwály. Ženy pláčou a bijí se dlaněmi do prsou. Lidé navštěvují v ten den i jiné náhrobky svých příbuzných na hřbitově. Ve stejný den je pořádána hostina na památku zemřelého. V diaspoře se hostina pořádá často v jezídskému kulturním domě, jelikož je zde více prostoru. Může se jí někdy zúčastnit přes 100 lidí. Respondentovi Hosnimu zemřel strýček v létě 2020. „*Přestože, strýček zemřel a byl pochován v Iráku, moje*

rodina se rozhodla pořádat pamětní hostinu i zde v Německu. Hostině by se normálně zúčastnilo minimálně 50 lidí, pokud bychom to pořádali v jezídském domě. Bohužel kvůli Covid-19 jezídský dům v Bielefeldu je zavřený, tak jsme hostinu měli doma a k nám přišlo asi 15 mužů.“ Hosté byli jezídského původu, známí rodiny, jedlo se na zemi podle tradice dodržované na Blízkém východě. Posvátné hymny recitované během pohřbu pojednávají o životě pozemském a o budoucí posmrtné existenci. (Kreyenbroek, Rashow 2005, s. 341-349) V Německu jezídské hřbitovy vznikly na konci 90. let. Na začátku bylo Jezídům přiděleno určitě místo na křesťanských hřbitovech, později si jezídské komunity zakládaly již vlastní hřbitovy. Na některých je pohřbíváno podle kast a jsou tu oddělená místa pro pohřbívání, zvláště pro šajchy, pro píry a pro mirídy. Přesto dodnes řada Jezídů preferuje své zemřelé blízké odvést a pohřbít do země původu. Jeden z respondentů tvrdí, že až jim zemře maminka, tak ji chtějí odvést pohřbít do Iráku, jelikož tam leží její manžel a má tam své dcery a jiné příbuzné, přestože tři její synové žijí v Německu. Jezídové vědí, že takový převoz je velice nákladný, ale má to pro ně duchovní hodnotu, aby zemřelý byl pochován do země ve své domovině. V diaspoře odpadá řada rituálů během pohřbu. Jeden z nich je ten, že pokud zemře manžel, tak vdova si ostříhá vlasy a pověsí je manželovi na hrob nebo na náhrobní desce. V Německu tento rituál není povolen správci hřbitovu. (Kreyenbroek, 1995, s. 161) Také rituál umytí zemřelého v diaspoře vykoná jakýkoliv šajch, nemusí to být *birájé áchiraté*, jelikož ne každý Jezíd v dnešní době má svého bratra pro onen svět vybraného. (Benninghaus, 2005, s. 258) Jelikož Jezídové v diaspoře mohou svobodně praktikovat své náboženství, na rozdíl od Iráku či Turecka, náhrobky jsou zdobeny jezídskými symboly, jako je slunce, páv či obraz svatyně Lališ. Nad jménem je často nadepsána etnická příslušnost „Ězîdí“, „Yezidi“ nebo „Yezide“ někdy spolu se jménem příslušné kasty. (Tagay, Ortaç, 2016, s.82)

5.3.4.3 Mor Kirin neboli křest

Jezídové si po tisíce let udržovali mnoho nábožensko-kulturních rituálů a zvyků, které se nezměnily ani v rámci nepřátelských reforem. Mor kirin neboli křest lze považovat za jeden z nejdůležitějších rituálů praktikovaných řadou náboženství včetně jezídismu. Křest v jiných náboženstvích se omezuje jen na křest se svčencou vodou, v jezídismu se křtí pouze vodou z pramenu Kanya Spi, který se nachází v údolí Lališ. Tento pramen symbolizuje spojení člověka s přírodou. V jezídské víře existují čtyři pilíře duchovního křtu, každý má svou charakteristiku a určité období v životě člověka, ve kterém se provádí. Může to být jednou za život, každoročně nebo sezónně.

První pilíř představuje křest při narození nazývaný *moken*. Tento křest se koná výlučně v chrámu Lališ u pramene Kanya Spi. Každý Jezíd by měl být takto pokřtěn alespoň jednou za život. V Německu se tento rituál provádí v jezídském kulturním domě, provádí ho vrchní duchovní, který je v Německu určený a schválený bába šéchem. Pan Naíf říká, že se používá voda z pramenu Kanya Spí, která se posílá z Iráku. Někteří Jezídové jsou toho názoru, že pokud se křest neprovádí přímo v Lališi u pramene řeky Kanya Spí, nemůže se mluvit o pravém *mor kirinu*. Jezídové z diaspory nemají možnost letět do Iráku, a proto se vymyslela tato forma, kdy se používá jen voda Kanya Spí a recitují se správné modlitby. Druhým pilířem je každoroční křest zvaný očištění ohněm. Tento typ očištění nebo křtu se koná jednou ročně výhradně v druhém týdnu zimního měsíce jako součást zvláštního rituálu. V tuto noc každá jezídská rodina zapálí před svými dveřmi oheň. Členové rodiny přeskochí tento planoucí oheň třikrát. Předpokládá se, že oheň nespaluje čestné lidi, zatímco spaluje hříšné. Skok přes oheň je rituál, který má dokázat nevinu a spravedlnost člověka, a očistit ho od hříchů předchozích čtyř ročních období. Tento velmi důležitý rituál, který je téměř zapomenut, je doprovázen přípravou speciálního chleba zvaného Julier. Uvnitř tohoto chleba je umístěn jeden kousek rozinky a chléb je rozdělen mezi členy rodiny, přičemž kdokoliv, kdo dostane kousek chleba s rozinkou, bude po celý rok požehnáním domu střeženým anděly a tato osoba je duchovním sloupem rodiny po celý rok.

Třetí pilířem je sezónní křest neboli požehnání půdou. Kdykoli věřící navštíví chrám Šerfedin Khudan, místní duchovní ho namaže malým množstvím hlíny na čelo. Tento rituál by měli postoupit Jezíde zejména v jarním období. Zde je vidět symbol, že člověk je z prachu a v prach se následně obrací. Čtvrtý pilíř je denní křest, rituál konající se každý den při východu slunce. Mnoho lidí neví, že Jezíd by se měl každé ráno obracet obličejem k nebi, jako by si chtěl umýt obličej vzduchem, zatímco pronese modlitbu k Bohu, aby mu byl požehnán daný den. S těmito čtyřmi pilíři jsou Jezídové od začátku svého života, každý rok, každé roční období a každé ráno, duchovně spjati s přírodou, dokud se jejich duše znovu nespojí s novým tělem a nesplyne s přírodou. Poté se duše může dostat do nové fáze života v jiném těle. (informátor Farhad)

5.3.4.4 Obřízka

Jezídští chlapci jsou obřezáni obvykle 20 dní po křtu. Podobně jako v křesťanství rodiče si vybírají pro své dítě kmotra zvaný kerif. Mezi rodinami dítěte a kmotra vzniká pokrevní pouto. Tyto dvě rodiny nesmějí uzavírat sňatky mezi sebou po sedm dalších generací. Proto se kerif obvykle vybírá záměrně ze skupiny, se kterou i tak není možné uzavírat sňatek, což znamená, že kerif bude pocházet z jiné kasty nebo z muslimské rodiny, často z kurdské kvůli zlepšení vzájemných vztahů. Obřad probíhá obvykle doma, v dnešní době je ale stále častěji zákrok provedený v nemocnici kvůli hygieně a zdraví dítěte, obzvláště pak v diaspoře, kde dodržování tradic je oslabené. Jezíďové z Arménie již tento obřad nepraktikují, protože jsou přes sto let ovlivněni křesťanským prostředím. Některé rodiny těsně předtím, než pohřbí mužského člena, provádí obřízku kvůli přesvědčení, že Jezída, který zemře neobřezaný, bude po smrti potrestán během procesu reinkarnace nebo v soudní den. (Açıkyildiz, 2010, s. 100)

5.4 Sociokulturní rovina

5.4.1 Hierarchická společnost

Jezíďská společnost je rozdělená do tří kast a každá z nich má určité místo ve společnosti, své povinnosti. Kromě toho, že Jezíďům je zapovězeno uzavírat sňatky s nejezídý, je zakázáno také uzavírat sňatek s příslušníky jiných kast. (Açıkyildiz, 2010) Nejvýše postavenou kastou jsou šéchové, kteří představují něco jako aristokracii jezíďské společnosti, dále jsou pírové, kteří patří do sociální vrstvy duchovních. Třetí kastou jsou miríďové, do této kasty patří většina Jezíďů. Šajchové a pírové tvoří pouze 5 % populace Jezíďů. (Kubálek, 2016) Jezíďové věří, že členy těchto dvou kast jsou potomci posvátných bytostí jezíďské mytologie. Kasta šéchů se dále dělí na 3 kmeny. Z větve Kátání se vybírá nejvyšší jezíďská autorita zvaná mír. Kromě jiných politických úkolů má mír také na starost správu finančních příjmů jezíďské komunity. Další větev je Šamasání, jedná se o údajné potomky šajcha Hasana, který kodifikoval jezíďský řád a šířil víru dál. Z kmenu Šamasání se rekrutuje bába šéch, jehož funkce se většinou zdědí z otce na syna, předtím, než bába šéch nastoupí do funkce, musí jeho kandidaturu potvrdit mír. Bába šéch pak vybírá další duchovní hodnostáře, jako je qewál, fakír či bává čáwiš. Poslední větev je Adání, která odvozuje svůj původ přímo od šajcha Adího. Z této větve je vybrán hlavní imám zvaný peš imám, což je nejdůležitější pomocník báby šécha. Zajímavostí je, že do začátku 20. století pouze této poslední větvi bylo dovoleno učit se číst a psát. (Černý, 2016, s. 31)

Šéchové jsou důležité osobnosti v životě každého Jezída bez ohledu na kasty, jelikož každý Jezíd má svého šécha, zvaného bratr na posmrtný život anebo sestru. Tito bratři nebo sestry mají za úkol provázet Jezída na cestě, která je mu určená po smrti. V běžném životě mirídové mají velký respekt k členům kasty šéchů. Například pokud je to starší osoba, při setkání mu políbí ruku. Při pozdravu je běžné, že je oslovený šéch, například „Dobrý den, šéch!“; nebo „Jak se daří, šéch?“ Při otázce, jestli má respondent Sufyan jako šéch více privilegií než mirídové, odpověděl, že jediné privilegium vidí v tom, že může jednodušeji cestovat například do Arménie, kde se chystá sejít se svou rodinou, jelikož do Iráku se nemůže vrátit. Šéchové mohou v rodinách vyřešit různé spory. Na otázku, jestli již něco takového udělal, Sufyan odpověděl „*Ne, ale snažím se alespoň finančně pomáhat své rodině a těm, kteří to potřebují v naší komunitě v Iráku.*“ Přestože v diaspoře již se tolika privilegiím šéchové netěší, je cítit úcta ze strany ostatních Jezídů, když do místnosti nebo na návštěvu přijde člen z kasty šéchů, ať se jedná o pozdrav s vyslovením „šéch“ anebo o čestné místo u stolu. Když autorka práce poprosila svého respondenta domluvit rozhovor s jedním z kolegů z práce jeho bratra, který byl šéch, jeho maminka odpověděla, že to není dobrý nápad vyrušit šécha, a nakonec se rozhovor neuskutečnil. Další je kasta pírů, která se považuje za více duchovní, od ní se očekává odpoutání se od světského a zaměření se na náboženský život. (Černý, 2016) Jezídské duchovenstvo tvoří také tři bratrstva, kterými jsou qewálové, fakíři a kóčakové, v jejichž čele stojí nejvyšší duchovní autorita bába šéch. (Kubálek, 2016)

Hierarchický systém je přenášený i do Německa, kdy pro mladší generace může být problémem najít vhodného partnera ze své kasty. Sufyan tvrdí, „*že pro něj bude složitější najít nevěstu v Německu, než kdyby žil v Iráku, ale pořád je situace lepší než v 90. letech, když byla jezídská diaspora menší.*“ Někteří Jezídové situaci řeší tak, že si sňatky domlouvají v Iráku. Většinou to dělají rodiny ženicha, potom se snaží přivést manželku sebou do Evropy. Při výzkumu vznikla hypotéza, že členové kasty šéchů se lépe začleňují do společnosti. Může to být tím, že jako členové vyšší sociální vrstvy i v kontextu migrace chtějí mít lepší úroveň života, chtějí se těšit stejnému respektu a prestiži jako ve svém domovském státě, a proto využívají na maximum například kurzy německého jazyka, snaží se rychleji najít práci, aby využívali po co nejkratší dobu sociální pomoc ze strany německého státu. Další faktor je ten, že tato kasta bývá vzdělanější než kasta mirídů, tyto rozdíly jsou hlavně znát u Jezídů pocházejících z Iráku. U Jezídů z bývalého SSSR rozdíly ve vzdělání mezi kastami nejsou

tolik patrné. Tato hypotéza nemůže být stoprocentně potvrzená vzhledem k menšímu zkoumanému vzoru, který ji ale může částečně potvrdit.

5.4.1.1 Pírové starobylejší než Šajchové?

Po celou jezídskou historii se mělo za to, že nejstarší je kasta Šajchů, jenže nedávno v rámci iráckého genetického projektu, který se snažil určit genetický původ u všech Iráčanů, byl zkoumán vzorek jednoho člena kasty Pírů a výsledek ukázal, že tento kmen existoval již v 5. st. př. n. l. Pírové byli ještě před příchodem šajcha Udaya bin Musafíra důležitou náboženskou a sociální strukturou a jednou z nejdůležitějších náboženských tříd v současné jezídské komunitě, která je současně nejstarší. Její historie se datuje 5. století před Kristem, což potvrzuje text nalezený v ištárském chrámu, který se týká období 489-485 př. n. l. Slovo Pír je zmíněno mnohokrát i v dalších textech, což naznačuje, že je starověké a jeho kořeny sahají ještě před narození Krista. Pírové tehdy hráli důležitou náboženskou roli, která přetrvává dodnes. Jezídští náboženští učenci zmiňují, že Pírové jsou mezi prvními věřícími v Anděla Páva.

Před příchodem šajcha Adího existovali dvě jezídské kasty, kasta Pírů a kasta Míridů, cílem kast bylo vyznávat a udržovat náboženství a sociální soudržnost. Pír je epitetonem archanděla Tause, který označil Píra jako prvotního náboženského průvodce. Pír, v kurdsém jazyce dhikr, znamená velký pán (informátor Farhad, sbíral tyto informace od starších lidí, a to spíše z vyprávění než z konkrétního zdroje).

5.4.2 Jazyk

Většina Jezídů považuje za svůj rodný jazyk kurmandží, což je dialekt kurdštiny. Pouze malá část Jezídů hovoří arabsky a jen někteří kurmandží neovládají. Jedná se o Jezídy žijící ve městech Bahzáné a Bašiqa. (Kubálek, 2016, s. 351) V oblasti Zakavkazska se začalo mluvit o jazyce zvaném jezdiki, což je také dialekt kurdštiny. Termín jezdiki je často rozporován v jezídských kruzích inteligence, které se považují za etnické kurdy, naopak jezdiki používají Jezídové, kteří kategoricky odmítají skutečnost, že by Jezídové a Kurdové byli jeden a tentýž národ. V diskusích lze pozorovat, že odpůrci termínu jezdiki nerozlišují jazyk na jedné straně a glosonymum na straně druhé. Často Jezídové přichází s odporujícími tvrzeními, že jezdiki je jiný jazyk než kurdština, případně, že jezdiki neexistuje jako jazyk, když existuje pouze kurdština. Problémem je, že samotný kurdský jazyk je těžce definovatelný, protože má několik dialektů. Kurmandží a jezdiki jsou ve skutečnosti glosony, což jsou názvy stejných

jazyků, ale pojmenované různými národy odlišně. Jeden jazyk může mít různé glosony, stává se to obvykle v důsledku nacionalistických tendencí, což je příklad kurdských dialektů, nebo z hlediska jazykovědy či fonetiky, kdy vzniká potřeba jazyk nějakým způsobem pojmenovat. Nelze tedy jednoznačně tvrdit, že využití pojmu jezídki je špatné, na druhou stranu nelze tvrdit, že se jedná o jiný samostatný jazyk. Dokonce nelze jasně odpovědět na otázku, jak má být definován jazyk kurdština, zejména zda kurdština zahrnuje několik jazyků nebo různé dialekty pouze jednoho jazyka a jaké jazykové varianty mají být v obou případech zahrnuty. Samotní Kurdové jsou většinou toho názoru, že kurdština (kurd. kurdî) je jazyk s různými dialekty, jako jsou kurmándží, sorani, zazaki a gorani. Kurdština je indoevropský jazyk, patří do větve severozápadních íránských jazyků a má podobné rysy s perštinou.

Kurdská abeceda má 23 souhlásek a 8 samohlásek, rozlišuje krátké a dlouhé samohlásky. Přízvuk se obvykle klade na poslední slabiku ve slově. Podstatná jména se skloňují, existují však jen tři pády – přímý pro podmět, nepřímý pro ostatní větné členy a obdoba českého pátého pádu pro oslovování. (Jazyky.com, 2011) Osmdesát procent všech Kurdů mluví dialektem kurmándží. Další problém při definici kurdského jazyka představuje také písemná forma jazyka, která není jednotná. Nejstarší kurdské písemné památky byly objeveny v dialektu góráni a byly psané arabskou upravenou grafikou. Kurdská adaptace latinky vznikla v Sýrii až polovině 20. století. Dnes se latinská abeceda používá pro kurdštinu v Turecku a Sýrii, v Íránu a Iráku se používá pro psanou kurdštinu arabské písmo a v bývalém Sovětském svazu se používá azbuka. (Kubálek, 2002)

5.4.3 Náboženství

Jezídové tvrdí, že mají nejstarší náboženství na světě, zdůvodňují to podobou svého kalendáře. Jejich náboženský kalendář má přes 6764 let, čímž se rok 2020 n. l. stal rokem Jezídů roku 6776. Ve vztahu k některým dalším významným náboženstvím je jezídský kalendář o 4750 let starší než křesťanský nebo gregoriánský kalendář, o 990 let starší než židovský kalendář a je o 5329 let starší než muslimský kalendář. (Yezidis International, 2015) Jezídi věří v nadpřirozeného Boha zvaného Xwede, stvořitele vesmíru. (Açikyildiz, 2014) Dříve než Bůh stvořil člověka, stvořil sedm andělů, kteří byli jeho zjevením. Po stvoření světa z úlomku rozpadlé perly vytvořil Tause Meleka (Anděla Páva) a poslal ho na zemi. Tam se Tausí Melek setkal s Adamem, kterého Bůh stvořil dokonalého a nesmrtelného. Taus Melek vyvracel rozhodnutí Boha a tvrdil, že pokud se má Adam rozmnožovat, nemůže být dokonalý

a nesmrtelný a musí jíst pšenici, kterou měl zakázanou od Boha. Adam uposlechnul Anděla Páva, snědl pšenici a byl Bohem vypovězen z ráje, čímž se narodila druhá generace Jezídů. (Murad, 2017) Další výklad vypráví o tom, že po stvoření světa Bůh seslal anděly na zem, aby se skláněli Adamovi jako nejdokonalejšímu božskému vynálezu. Všichni andělé uposlechlí, pouze Taus Melek se odmítnul před Adamem poklonit s argumentem, že jediný, před kým se bude sklánět, je Bůh, nikoli člověk. Tímto si Bůh ověřil jeho věrnost a jako odměnu mu svěřil osud světa a moc nad ním vládnout. Od tohoto příběhu je odvozen zákaz říkat nahlas slovo šajtan (Satan). Když se Taus Melek nesklonil před prvním člověkem na světě, Adam byl našťvaný a nazval Tause Meleka satanem. Proto Jezídové dodnes považují toto slovo za urážku Pavího Anděla. (Kubálek, 2016)

Jezídové také věří, že jednou za tisíc let se jeden ze sedmi andělů spustí na zem a obnoví pravidla a jezídské posvátné texty, které se vždy předávají ústní formou. (Açıkyıldız, 2014) Jednou z důležitých stránek jezídského náboženství je víra v reinkarnaci. Jezídský koncept reinkarnace v podstatě znamená, že duše je nesmrtelná, když po fyzické smrti člověka jen mění tělo. V kurmándži se tomu říká *kiras guhorin*, což v překladu znamená *převlékání*. Jezídové také věří, že sedm andělů se pravidelně reinkarnuje v lidské podobě, tomu říkají *koasasa*. V životě každého Jezída existuje duchovní bratr a sestra, kteří pochází z jiných rodin, nejsou tedy pokrevné příbuzní. Právě tento duchovní bratr či sestra má pomoci Jezídovi při reinkarnaci do dalšího života. Podle jezídské víry tyto nebeští bratři a sestry budou provádět duši, až opustí tělo v tomto světě při cestě v novém duchovním posmrtném životě. Jezídismus ve srovnání s křesťanstvím a islámem má odlišné chápání pro peklo a nebe. Neexistuje víra v to, že hříšníci budou hořet v pekle. Existuje výklad, že Taus Melek sestoupil na zem a plakal nad utrpením a bolestí lidstva. Jeho slzy po dobu tisíce let padaly na pekelné ohně a uhasily je. Opuštění se člověku dostává tím, že se znovu a znovu rodí jako dokonalejší bytost, dokud se nespojí s nebem. Funguje zde princip podobný karmě. Jezídové věří, že špatná karma může mít za následek také vyloučení z jezídské společnosti. Vyhoštění nastane, když člověk poruší základní principy jezídské víry, a je považováno za nejtěžší ze všech trestů hlavním Bohem Tausem Melekem. Dalším důležitým aspektem jezídské víry je jejich víra v jednotu s přírodou. Uctívají boha Slunce, a proto se modlí směrem ke Slunci. Sluneční element představuje zdroj energie nebo absolutní pravdu. Je posvátný a je považován za Boží vyzařování. (Yezidis International, 2015; Açıkyıldız, 2014)

Přestože se jezídské náboženství předává ústně, existují v jezídismu dvě svaté knihy, Kitêba Cilwe (Kniha zjevení) a Mišefa Reš (Černá kniha). Rukopisy obou knih byly

publikovány v letech 1911 a 1913, ale zjistilo se, že to byly padělky napsané západními cestovateli, kteří se zajímali o jezídské náboženství. Říká se, že materiál v nich odpovídá autentickému textu jezídských hymen. Tyto texty jsou nazývané qewals a po celé historii je předávali ústně takzvaní qewalové. Nyní se komunita snaží tyto hymny shromáždit a sepsat je do jedné sbírky, aby se zachovaly, což může do budoucna proměnit jezidismus v biblické náboženství. (Yezidis International, 2015) Jezídové nejčastěji mluví o Černé knize, o které kolují různé spekulace. Jeden respondent tvrdil, že kniha se nachází v Rusku. Pokud by se podařilo ji dostat zpátky, tak by Jezídové měli odpověď na všechny existenciální otázky. Jiný respondent zase mluvil o tom, že Černá kniha je uložena v jednom pařížském muzeu. Podle legend se obyčejní lidé nemohou knihy dotknout, protože se jim v takovém případě stane něco zlého. Černá kniha popisuje stvoření světa, jak Bůh vytvořil bílou perlu a jak z ní vzešel Taus Melek. Dále popisuje, jak byli stvořeni Adam a Eva a zbytek světa. Kniha končí pojednáním o tabuizovaných věcech v jezidismu. (Thornton, 2016) V Knize zjevení jsou napsaná boží slova v první osobě, jako kdyby promlouval k lidem sám Bůh, oproti tomu Černá kniha je napsaná v 3. osobě. Jezídská kniha zjevení má pět kapitol, píše se v ní o božích skutcích a velikosti jeho moci, o tom, že Bůh nepotřebuje svatou knihu k předání svých slov a také varuje před lidmi jiných kultur. Nabádá Jezídy, ať nikoho nepřijímají do svých náboženských skupin a zachovávají věrnost svému náboženství. (Isya, 1919)

5.4.4 Vztah k politice

Výběr jezídského prince neboli míry

Pro všechny Jezídi na světě existuje jedná světská autorita, což je princ zvaný Mír, který sídlí vždy v Iráku. Poslední mír Tahsin Saeed Bek zemřel 28. ledna 2019 v německém městě Hannover po dlouhém boji se srdečními chorobami. Podle jeho přání bylo jeho tělo 5. února pohřbeno v zahradě jeho domu v okrese Šejchan na Ninivské nížině a jeho nástupce měl být zvolen po skončení čtyřicetidenního smutku. Podle zvyků, které Jezídové dodržují, musí být mír vybrán ze stejné rodiny jako jeho předchůdce a vybraný mír by měl reprezentovat Jezídy po celém světě spolu s Bába šéchem, který je náboženskou autoritou pro všechny Jezídy. Rodina předchozího míry nominuje jednoho, dva nebo tři lidi, poté se Duchovní rada a významné jezídské klany společně rozhodnou zvolit jednoho z kandidátů jako jezídského míru, aby vystřídal zesnulého.

Mír je vedoucím Nadace pro správu jezídských věcí, členem Duchovní rady Jezídů. Tato nadace zahrnuje Bábu šécha a šajchského ministra. Všechna rozhodnutí, která se týkají jezídské komunity, jsou vydávána touto institucí. Tentokrát volba nového míry byla politicky ovlivněná ze strany Kurdské demokratické strany a Vlasteneckého svazu Kurdistánu. Došlo k situaci, že Jezídoté z oblastí Sindžáru a ostatní Jezídoté z jiných zemí si přáli odlišného kandidáta z rodiny, jenž rodina míry žije na území Iráckého Kurdistánu a nový mír je členem Kurdské demokratické strany, která je nejsilnější politickou stranou v regionu. Nový mír měl podporu této politické strany a byl vybrán. Ostatní Jezídoté mimo území Kurdistánu ho nechtějí kvůli tomu, že je prokurdsky nakloněný a Jezídoté po Sindžárském masakru ztratili důvěru ke kurdské vládě a chtějí se od ní co nejvíce distancovat, což je téměř nemožné, jelikož všechny jezídské autority žijí v oblasti Šejchanu na území autonomního Kurdistánu. I přesto, že Jezídoté jsou nespokojeni s novým mírou, nemají pravomoc ho svrhnout a mír zůstane na své pozici až do smrti. Svou nevoli Jezídoté ze Sindžáru dávají najevo tím, že si sami vybrali dalšího míru, kterého vyznávají, což vedlo k situaci, že momentálně Jezídoté mají dva míry, kteří vládou. Oficiálně je podle všech náležitostí právoplatným mírou ten, který sídlí v Šejchanu. (informátor Farhad)

Zde vzniká otázka, jak se tato situace dotýká ostatních Jezídů kupříkladu z diaspor či z oblasti Zakavkazska? Dotýká se primárně etnické identity, když všichni Jezídi pocházejí původně ze severního Iráku, a proto by chtěli, aby v této oblasti nebyly konflikty jakéhokoliv rázu. Podle respondenta Hosního *„vždycky byla tendence ze strany irácké vlády Jezídy arabizovat anebo je donutit ke konverzi k islámu. Kurdové dávají Jezídům víceméně volnost vyznávat své náboženství, ale tvrdí, že Jezídoté jsou Kurdové, s čímž Jezídoté nesouhlasí.“* Tento výrok ukazuje snahu nutit Jezídy k asimilaci do majoritní společnosti Kurdů. Pravý jezídský nacionalismus začal paradoxně v Gruzii a Arménii a tito Jezídoté rozhodně nesouhlasí s politikou, která vede k postupnému ztracení jezídské identity.

Výběr duchovní autority Baby Šécha

Duchovní rada Jezídů si po konzultaci s jezídským mírou a řadou náboženských vůdců podle řady podmínek a zvláštních postupů vybere zástupce pro řešení náboženských záležitostí. Baba Šéch je považován za duchovního vůdce jezídského náboženství, když je pokaždé vybrán nástupce 40 dní po smrti předchozího Baba Šécha. Khartu Hajj Ismail plnil funkci Baby Šécha do své smrti. Zemřel 1. října ve věku 87 let v nemocnici v Erbilu poté, co se jeho zdravotní stav zhoršil. Jezídský klerik Khawaja Khudida uvedl, že *„40 dní po smrti*

jezídkého prince Baba Sheikha s Nejvyšší duchovní radou po konzultaci se skupinou kmenových vůdců a náboženských a kulturních osobností zvolí nástupce Baby Šécha. “

Stalo se tak po zvolení nového jezídkého míry, do něhož zasahovaly kurdské politické strany, což následně vedlo ke vzniku námitek ze strany ostatních Jezídů, jak již bylo napsáno výše. Jezídký mír je považován za zástupce jezídké menšiny po celém světě, když je následovaný Babou Šéchem, který je vnímán jako nejvyšší náboženská autorita Jezídů. Kandidát na místo Baby Šécha je po hodnocení Duchovní radou podroben řadě zvláštních postupů a musí splnit několik podmínek. Musí pocházet z rodiny Baba Šécha, ale nemusí to být syn, může to být synovec, bratranec apod. Musí znát a správně praktikovat jezídké náboženství. Šéchova rodina odvozuje svůj původ od šajcha Fakhri Adia, což byl jezídký učenec, filozof a duchovní, který zemřel před stovkami let, přičemž jeho rodina je jednou ze známých a vlivných rodin mezi Jezídy. Podle Nadace pro správu jezídkých záležitostí a Duchovní rady kandidát na funkci Baby Šécha musí splnit následující náležitosti:

„Osoba, která je nástupcem Baby Šécha, musí být obeznámena se všemi náboženskými, kulturními a sociálními aspekty jezídismu, neměla by si holit vousy a neměla by pít alkoholické látky ani je v budoucnu pít, kromě zákazu některých jídel na něj.“

Mezi další podmínky patří, aby byl kandidát upřímný, čestný, starší 25 let a měl by pocházet z rodiny šajcha Fakhri Adie. (informátor Farhad)

5.4.5 Adaptace Jezídů v novém prostředí

V Německu se Jezídové soustředí hlavně ve spolkových zemích Dolní Sasko a Severní Porýní-Vestfálsko s hlavními sídly v Gelle, Hannoveru a Bielefeldu.

Jezídové se v Německu adaptují poměrně rychle, když velkou roli tu hraje i věk migrantů, mladí lidé jsou více přizpůsobiví a otevřenější ke změnám. Pro starší generace proces integrace trvá déle a je komplikovanější. Jeden z důvodů je ten, že starší nevyužívají všechny možnosti integračního programu. Nechodí na kurzy německého jazyka, čímž je pro ně komplikovanější najít práci. Například pan Khalil tvrdí, *„že kvůli tomu, že neovládá dobře němčinu, není snadné si najít práci. Když potřebuje vyřizovat některé věci na úřadě, pomáhá mu 9-léta dcera, která chodí do školy a německý jazyk ovládá dobře.“* Dalším faktorem, proč hodně migrantů, kteří imigrovali v posledních 5 letech do Německa nepracuje, je počet dětí v rodinách. Systém sociálního zabezpečení v Německu je postavený takovým způsobem, že větším rodinám se vyplatí pobrat sociální dávky, místo toho, aby rodiče byli zaměstnání

v nějaké organizaci. Ženy navíc často nemají dokončenou ani základní školu a tím, že mají několik dětí, se musejí starat o domácnost. Je na manželovi, aby pracoval, když mu jako nekvalifikovanému pracovníkovi bude vyplacena nižší mzda, obvykle do 1,5 tisíce euro. (informace od respondenta) V případě žadatelů o azyl finanční pomoc ze strany státu činí okolo 340-350 euro měsíčně na osobu. (idnes.cz, 2018) V případě, že alespoň manžel začíná pracovat, se sociální dávky zkrátí anebo dokonce přestávají být úplně vypláceny. Proto je pro rodiny s 5 dětmi a více výhodnější pobírat sociální pomoc i nadále. Tímto vzniká povinnost pro hlavu rodiny na oplátku odvést nějakou veřejnou práci státu, která je určena určitým počtem hodin za měsíc.

Jezídká komunita v posledních deseti letech prochází velmi zásadními transformačními procesy. Pro Jezídy život v diaspoře znamená svobodu, ve které mohou praktikovat své náboženství beze strachu, že budou pronásledováni. Jezídi v Německu již nemusí skrývat své náboženství a popírat svou etnickou identitu. Svoboda v diaspoře umožňuje Jezídům otevřít se světu jako jedna z nejstarších etno-náboženských skupin, která má co nabídnout ze své kultury. Mezi rozmanitými náboženstvími v Německu má jezídismus šanci zviditelnit se mezi ostatními náboženstvími a jezídké obyvatelstvo má příležitost k upevnění své národní identity. Dlouhá historie pronásledování a utrpení ovlivňuje kolektivní trauma Jezídů a jezídkou identitu i v diaspoře. Na pozadí sindžárské genocidy je otázka identity velmi aktuální a je předmětem kontroverzního diskurzu v umění, literatuře a filozofii, ale také v religionistice. Kulturní a náboženská dynamika jezídké společnosti v Německu dala do pohybu různé transformační procesy a způsoby života, které mohou vyvolat změny v náboženství a společnosti v jezídké diaspoře po celém světě. (Tagay, 2018) Byla zakládána jezídká kulturní centra, která se stávají těžištěm kulturního dění v jezídké společnosti. Vydávají se časopisy s tématy jezídismu, jsou vytvářena diskusní fóra, ve kterých se probírají nejaktuálnější témata. Postupně se opouští od ústní tradice předávání kultury, jezídké časopisy a fóra se pokoušejí všechno již písemně zachytit, hlavně co se týče kulturního dědictví. „Nový jezídismus“ již není zaměřený výhradně na posvátné místo Lališ, přestože toto místo zůstává „domovem“ všech Jezídů na světě. (Ackermann, 2003)

Přestože Jezídi si mohou v diaspoře uchovávat kulturu a náboženství, vzniká zde několik problémů. Jedním z nich je jako skoro v každé soudobé společnosti mezigenerační konflikt, kdy se mladí lidé distancují názorově od starších. Podobně jako u jiných skupin migrantů dochází ke střetu zájmů mezi staršími lidmi, pro které je těžké zůstat v diaspoře,

a mladšími, pro které se hostitelský stát stál domovem. Kontext migrace s jejími aspekty urbanizace a gramotnosti vytváří zejména pro mladší generace nová omezení v legitimaci a vede k potřebě přeformulování teologického konceptu. Například pro mladé lidi, kteří získali vzdělání v evropských školách, kde se klade důraz na kritické myšlení, je obtížné dodržovat tabu nebo je pro ně obtížné pochopit tradiční hymny (qewly), jelikož v nich nemohou nalézt racionální vysvětlení. Dalším problémem je neochota mladých Jezidů akceptovat manželské partnery vybrané jejich rodiči. Preference tradičního uzavírání manželství ze strany starších generací a vysoké ceny za nevěsty vytváří ekonomickou propast a můžou do budoucna rozdělit jezidskou komunitu v Německu. V rodinách dochází ke konfliktům a mladí lidé odchází z domova. Dále se začíná porušovat přísné pravidlo endogamie a roste emancipace žen. Poprvé za celou historii Jezidové mohou svobodně slavit své svátky a svatební oslavy. Mohou svobodně rozvíjet a prezentovat svou kulturu na seminářích a veřejných akcích. Mají příležitost německé majoritě ukázat své tradice prostřednictvím pozvání na různé akce. (Affolderbach, Geisler, 2007, s. 25). Velký význam pro jezidskou komunitu má také skutečnost, že zde v diaspoře se sejdou Jezidové ze všech koutů světa a společně budují svou komunitu. Donedávna Jezidové slavili svátky pouze uvnitř své malé skupiny, například v rámci své vesnice. V diaspoře je komunita vytvořena z členů všech Jezidů, mohou se tu vzájemně ovlivňovat. (Ackermann, 2003)

5.4.6 Jezidské organizace v Německu a ve světě

Již od počátku 90. let 20. století se centrem diaspory stalo Německo. Imigrace Jezidů do Německa ovlivnila jejich náboženský a kulturní život. (Kubálek, 2016) Jezidismus je náboženství spjaté s místem vzniku, a proto bylo nutné hodně tradic přizpůsobit možnostem, které hostitelský stát nabízí. Jezidská společnost již nemohla zůstat nadále uzavřenou. Musela se světu otevřít a zároveň hledat způsob, jak svou identitu uchránit a předat další generaci. Zakládání kulturních sdružení, vydávání časopisu a sdružení laických spolků bylo prvním znakem sociální změny, které diaspora čelila. Jezidští imigranti čelí přechodu z venkovské společnosti na městský industrializovaný způsob života. Jezidská diaspora je konfrontována s novými výzvami, k nimž patří zachování etnické identity, praktikování vlastního náboženství a snaha o zachování zvyků a tradic. Pro zachování své identity v západních podmínkách, Jezidové musí přizpůsobit svou náboženskou praxi a dodržování tradic, musí dosáhnout rovnováhy mezi starými tradicemi a moderním životem v diasporách. (Wießner, 2015, s. 36-39) Je třeba, aby přešli, od ústního předávání náboženských textů

k písemnému zachycení a také by měli akceptovat individualistický způsob života místo kolektivistického. Právě kvůli těmto faktorům vznikly první jezídské organizace v diaspoře. Organizace mají za úkol pomoci Jezídům s adaptací v novém prostředí, při řešení administrativních záležitostí s úřady a poskytnout jim prostor pro pořádání akcí a oslav. Kulturní centra jsou určena i mladým Jezídům, když se tu mohou kulturně seberealizovat. Jezídské organizace se snaží u mladé generace posílit její identitu. Často je nabízena výuka náboženství a historie jezídismu. (Tagay, Ortaç, 2016, s. 138-141) Mnoho organizací vzniklo po genocidě z roku 2014, přičemž tyto organizace se snaží pomoci obětem genocidy a otroctví. Většina organizací je financována z darů sponzorů a drobných dárců, na regionální úrovni organizace mohou zažádat o dotaci k financování konkrétních projektů. Níže jsou jmenovány pouze některé z nich.

Mezi prvními a nejaktivnějšími organizacemi bylo Jezídské fórum založené v roce 1993. (Kubálek, 2016) Jezídské fórum vzniklo iniciativou několika jezídských rodin z Oldenburku. Původním cílem zakladatelů bylo udržovat a předávat náboženské a kulturní hodnoty a zvyky mladé generaci Jezídů. Od svého založení se práce sdružení neustále rozšiřovala do různých oblastí, jako je například pomoc novým jezídským imigrantům s administrativou na úřadech a také nabízí psychologickou a sociální pomoc. Zásadní je i pomoc s integrací mladým lidem, kteří vyrůstají mezi dvěma kulturami. Dalším úkolem je pomoci jezídským ženám se lépe integrovat do německé majority a nabídka vzdělávání a zapojení se do aktivit v jezídském fóru. Například při koronavirové pandemii jsou školy uzavřené a výuka se přesunula do online režimu. Jezídské fórum nabízí doučování jezídským dětem, jelikož rodiče kvůli jazykové bariéře často nemohou dětem pomoci. Rodinám, které nevlastní počítač a technické vybavení, fórum nabízí podporu při získávání počítačů a také technickou pomoc s jejich instalací. (Yeziden.de, 2020)

Další organizací je Jezídská akademie (Ezidische Akademie). Jedná se o vzdělávací instituci, která sídlí v Hannoveru. Organizace se zabývá současnou situací jezídských menšin. Mezi hlavní cíle instituce patří podpora soudržnosti uvnitř komunity, odstranění bariér mezi minoritou a německou majoritou, PR, vydávání titulu „Zeitschrift der Ezidische Akademie“ o jezídském náboženství a kultuře, podpora rodin a jejich dětí při vzdělávání v německých školách. Dále Jezídská akademie pomáhá Jezídům se žádostmi o azyl a také se snaží prosazovat lidská práva v jejich domovských zemích. Jezídský kongres zastupuje zájmy Jezídů po celém světě. Jedná se o politické, sociální a ekonomické sdružení, která má za cíl obranu a uznání práva jezídského národa. Mezi jeho činnosti patří propagace jezídské kultury,

podpora vzdělání, posílení práva a postavení žen, udržování jezídské kultury, boj proti násilí a ochrana menšin. (The Congress of Ezidis worldwide, 2021) Za zmínku stojí také Společnost jezídských akademiků (Gesellschaft Ezidischer AkademikerInnen, zkratka GEA). GEA je politicky nezávislá organizace, která se věnuje vědeckému výzkumu jezídského náboženství, kultury a historie a současné společensko-politické situaci jezídů v Kurdistánu a evropské diaspoře. GEA je největší jezídská akademická organizace na světě. Cílem sdružení je přeshraniční a interdisciplinární vědecká spolupráce. Pro GEA má zvláštní význam podpora mezikulturního porozumění, otázka lidských práv, práce žen a mládeže, jakož i udržování jezídské kultury a víry. (GEA, 2021)

Ústřední rada Jezídů v Německu je sdružení se sídlem v Bielefeldu, které zastupuje zájmy Jezídů v Německu a paralelně funguje jako zastřešující organizace pro dalších 29 dílčích jezídských organizací v Německu. Ústřední rada jezídů v Německu byla založena 29. ledna 2017. Předtím existovaly dvě zastřešující jezídské organizace: Oldenburgská ústřední rada Jezídů v Německu (ZYD), která byla založena v roce 2007, a Ústřední rada Jezídů v Německu (EZiD) založená v roce 2008 a působící na mezinárodní úrovni. Cílem Ústřední rady Jezídů v Německu je zastupovat Jezídy v jejich tradičních sídelních oblastech i v diaspoře v Německu. Sdružení chce podporovat soudržnost jezídské komunity a vytvářet další jezídské instituce, také chce přispět k výzkumu jezídské kultury a usnadnit Jezídům proces integrace v Německu. Organizace sleduje náboženské cíle typu ochrany jezídismu, přiznání jezídské menšiny podle mezinárodního práva, zavedení jezídského náboženství do výuky ve školách, ale i politické cíle jako uznání jezídské genocidy, poskytnutí pomoci jezídským uprchlíkům, pomoc při rekonstrukci poničených měst Sindžár a Lališ a dalších kulturních památek nacházejících se ve sporných oblastech v severním Iráku. (ZED, 2021) Tzv. jezídské kulturní domy jsou centra pod záštitou některé z již uvedených organizací.

Kromě organizací v Německu existují jezídské organizace i v jiných zemích, některé z nich působí mezinárodně. Kupříkladu Národní svaz Jezídů Arménie byl založen v roce 1989 v Arménii. Jako další menšiny ve světě chtějí i Jezídi vyjádřit svůj názor a chránit kdekoliv na světě svou etnickou identitu. Proto je jedním z hlavních cílů této organizace sjednocení Jezídů a snaha rozvíjet jezídskou národní kulturu všude na světě. V posledních letech tato organizace pomáhá i Jezídům z Iráku, kteří byli vystaveni pronásledování a cílené likvidaci. Národní svaz Jezídů Arménie vyvíjí velké úsilí, aby pomohl arménským Jezídům a Jezídům z jiných států s vyřešením sociálních problémů a s kulturním rozvojem. Pomohl s otevřením několika jezídských škol a se zavedením výuky kurmándží v jezídských třídách. Bývalý prezident

svazu Aziz Tamoyan osobně pomohl přeložit několik učebnic do jazyka kurmándží neboli dialektu ezdiki, který používají Jezídové v Arménii. Také zásluhou jezídského svazu se začal vydávat časopis Ezdikhana a rozhlasové vysílání v jazyce ezdiki. (Facebook: Yezidi National Union, 2012) Další mezinárodní organizace je Free Yezidi Foundation, což je politicky nezávislá nezisková organizace, která má pomáhat Jezídům v nouzi. Byla založená v roce 2015 krátce poté, co se teroristé v srpnu 2014 v Iráku pokusili vyhladit jezídskou populaci. Nadace se zabývá humanitárními službami pro přeživší genocidu, a to zejména pro jezídské ženy a děti, se zvláštním zaměřením na zotavení z traumatu a poskytuje psychologické služby. Chce dosáhnout posílení ekonomického postavení, opětovné začlenění do komunity a vzdělávání. Free Yezidi Foundation se snaží realizovat projekty na ochranu a podporu členů jezídské komunity, kteří se nachází v nepříznivé situaci. Nadace usiluje o vytváření mezinárodního povědomí o jezídské genocidě a o postavení této minority v severním Iráku. (Free Yezidi Foundation, 2015)

Jedna z nejznámějších neziskových organizací na pomoc Jezídům je organizace Yazda. Yazda, což je nadnárodní jezídská organizace založená v návaznosti na jezídskou genocidu v roce 2014 za účelem podpory jezídské etnicko-náboženské menšiny a dalších utlačovaných menšin. Organizace vznikla ve Spojených státech v Nebrasce. První misí Yazdy bylo poskytnutí humanitární pomoci během útoku IS na Sindžár v roce 2014. Pomoc byla poskytnutá ve formě jídla a vody přibližně 60 000 Jezídům, kteří byli okolo 10 dnů obklíčeni Islámským státem na hoře Sindžár. Dalším cílem mise bylo osvobodit jezídské ženy a dívky, z nichž více než 3200 bylo prodáno do sexuálního otroctví a některé jsou dosud drženy v zajetí IS. (Wheeler, 2016) Posláním Yazdy je podpora Jezídů, psychologická pomoc obětem genocidy, zdravotní péče přeživším, kteří byli vystaveni těžkému traumatu a distribuce humanitární pomoci v uprchlických táborech. Při plnění své mise Yazda spolupracuje se skupinou předních mezinárodních organizací. Mezi další cíle organizace patří zvýšení povědomí o otázkách lidských práv, odhalení zločinů teroristické organizace IS, usilování o uznání genocidy Jezídů vládami jiných států, podpora aktivistek za lidská práva, také sběr a dokumentace důkazů o genocidě, snaha dostat pachatele před mezinárodní soud. A v neposlední řadě se organizace snaží zlepšit podmínky pro bezpečný návrat Jezídů do jejich domovů. Další pobočky organizace Yazda jsou registrovány v Německu, Iráku, Švédsku, Velké Británii, Kanadě a Austrálii. Podle výroční zprávy z roku 2018 příspěvky dárců vzrostly o 13 % oproti roku 2017. Největší procento tvoří příspěvky od korporací, trustů a dalších nadací, a to až z 67 %, 26 % tvořily příspěvky od menších firem a 7 % tvořily

příspěvky od veřejnosti. (Yazda, 2015) Jedním z realizovaných projektů v letošním roce byla pomoc při organizaci pohřbů 104 oběti jezídské genocidy ve vesnici Kodžo. Pohřební ceremoniál proběhl 6. února 2021. (Instagram: Yazda Global Organisation, 2021)

5.4.7 Vztah Jezídů s německou majoritou

Na otázku, jaké mají vztahy s německou majoritou, všichni respondenti odpověděli kladně. S Němci údajně vychází dobře a zatím se nikdo z nich nesetkal s nacionalistickým postojem ze strany Němců. Mladší respondenti dokonce tvrdili, že mají i německé přátele. Z odpovědí vyplývá, že neexistuje mezi nimi žádný konflikt. Pravdou však je existence jakési bariéry, která se dá vyzorovat z toho, že klasické jezídské rodiny se stýkají s jezídskými rodinami a přátelí se spíše s lidmi pocházejícími také z Blízkého východu, v případě Jezídů z bývalého SSSR s Rusy nebo s jinými národnostmi z bývalého Sovětského svazu. Dá se říct, že si rozumějí nejlíp s lidmi, s nimiž je pojí podobný osud nebo alespoň stejná historická minulost. Pravděpodobně jen málo lidí starší generace by si pozvalo k sobě na návštěvu Němce. Nejedná se o nenávisť k majoritě, naopak německý stát přijal uprchlíky, německy lid si již zvyknul na multikulturalismus, který jej obklopuje, problémem zde je fakt, že tyto dva národy se tolik kulturně odlišují, že je malá pravděpodobnost, aby se sblížily. Druhý faktor je jazyková bariéra, kdy starší generace Jezídů často špatně ovládá německy jazyk. V Německu je dnes rozdělená společnost, na jedné straně stojí Němci jako „My“, ti, kteří jsou „doma“ a přijímají migranty, a na druhé straně stojí „Oni“, migranti, kteří se pomalu integrují do německé společnosti, ale také ti, kteří se snaží si zachovávat i svou kulturu a náboženství, tím, že si sebou přenesli některé zvyky a tradice, kuchyni a další prvky své kultury.

Německo vede příznivou migrační politiku a je jednou z nejčastějších destinací pro imigranty ze třetích zemí. Od roku 2014 poskytlo azyl skoro dvěma milionům uprchlíků, mezi něž patří i tisíce Jezídů pocházející hlavně z Iráku a Sýrie. Německý stát se snaží pomáhat jezídskému obyvatelstvu nejen v diaspoře, ale i v Iráku. Nejvíce jezídských neziskových organizací sídlí v Německu, což souvisí s tím, že největší jezídská diaspora se nachází v Německu. Ačkoli Německo nabízí v rámci Národního integračního plánu přes 400 návrhů opatření k vytvoření nových příležitostí pro cizince a podporu jejich integrace (Migraceonline.cz, 2021) a dále Jezídům pomáhají jezídské spolky a svazy, někteří z nich mají obavy, že jim Německo neprodlouží azyl a budou ho muset opustit. „...Německo kdykoliv může posoudit, že již nám nehrozí nebezpečí, a tudíž není důvod nám nadále prodloužit azyl. Osobně znám jednu mladou rodinu i s dětmi, kterou německý stát vrátil do

Iráku a žili zde již 6 let, byli to slušní lidé, neporušovali zákony...nevím, proč se jim to stalo.“, říká s obavami respondent Hosni. Přestože se situace v severním Iráku uklidnila, podle Jezídů již tam nikdy nebude bezpečně. Pořád se tam dějí občasně atentáty, únosy a stále se tisíce Jezídů pohřešují. Politická situace je nestabilní, ukázkou je vláda dvou mírů, což je v jezídské historii bezprecedentní. Dalším důvodem, proč je pro Jezídy nebezpečně se do sporné oblasti Sindžáru vrátit, je věčný konflikt mezi iráckou a kurdistánskou vládou o tom, komu Sindžár patří. Vždy to dopadne tak, že pokud začíná nějaký válečný konflikt, Jezídům ze Sindžáru se nedostává pomoci ani ze strany irácké vlády, ani z té kurdské. Případy, kdy Spolková republika navrátila zpátky celé rodiny, bývají výjimečné a nebývá to bez příčiny. V poslední době se ale v médiích začíná mluvit o případech, kdy jezídské rodiny se samy vracejí například do uprchlických táborů do Kurdistanu kvůli tomu, že se nemohou v Německu integrovat. Objevilo se několik případů, kdy se zpátky do Iráku vrátilo několik dívek, obětí sexuálního otroctví, které v Německu potkaly své trýznitele. Bohužel mezi statisíci uprchlíků, kteří utíkali před válkou, se do Evropy dostáli i radikálové a vojáci IS, kteří se ukrývají pod statutem „uprchlík“, a nedaří se uhlídat, aby i oni nepřekračovali hranice EU.

6 Diskuse a doporučení

Sociolog Karel Černý po vydání své knihy Jezídové – komunita na útěku uskutečnil v roce 2019 několik rozhovorů s Jezídy v různých německých městech, kde zjistil, že problém s integrací mají většinou starší generace, pro mladé lidi je velice snadné se adaptovat v novém německém prostředí, obzvláště pro jedince, kteří v Německu studují nebo alespoň mají za sebou několiksemestrový jazykový kurz. Tento fenomén převažuje i ve výzkumu autorky, když při pozorování je vidět, že starší generaci dělá větší problém osvojit si německý jazyk, najít si práci a s těmito faktory souvisí i potíž s hledáním přátel mezi majoritní skupinou. Další pozorovaný jev je, že se historie opakuje po roce 2014. Jezídové, kteří přišli do Německa v 90. letech, jsou již integrováni, další generace se začíná oddalovat od jezídských zvyků a někteří odmítají dodržovat endogamii. V roce 2014 až 2016 do Německa přijela největší vlna jezídské populace za celou historii jezídské migrace. U těchto Jezídů se znovu budou úplně integrovat až jejich potomci, kteří se v diaspoře narodí nebo jsou zde od malička. Co se týče starších lidí, někteří tu jen dožívají, když imigrují kvůli tomu, aby byli nablízku dětem a vnoučatům a kvůli lepší zdravotní péči. V některých případech do Německa emigrovaly celé rodiny včetně starších členů.

Bohužel situace v Iráku nevypadá pro Jezídy moc příznivě, a proto je pro ně lepší začít nový život v diaspoře. Hostující stát jako je Německo nabízí řadu možností menšinám, jak si zachovat identitu. Panuje zde svoboda vyznání a také fungují spolky a neziskové organizace, které jezídské menšině mají pomoci při jejím rozvoji v diaspoře. Jezídové jsou dlouhodobě stigmatizováni v médiích jako utlačovaná minorita z Blízkého východu, jako oběti genocidy, jako nežádoucí náboženská skupina. Stigmatizace v nich posiluje pocit sociálního vylučování a méněcennosti. Pro zachování své etnické identity v diaspoře je nutno udělat několik kroků. První z nich je uvědomit si sebe sama a pokusit se zbavit obrazu oběti. Je zde nedávná minulost, kdy na Jezídech byla spáchaná největší genocida za celou historii jezídismu. Určitě si obětí zaslouží, aby pachatelé byli postaveni před soud, o který by měly zažádat všechny oběti. Jezídové se musejí vypořádat se svou minulostí a měli by si v diaspoře upevnit etnickou identitu, ukázat krásu své kultury. Jezídismus patří mezi nejstarší náboženství na světě, které přežilo několik staletí utlačování ze strany majoritních náboženských skupin, a proto si zaslouží i nadále být zachováno a předáno dalším generacím. Jezídismus je náboženství, které je těsně spojeno s místem vzniku, což ztěžuje praktikování na jiných místech, ačkoli v německých městech existuje zázemí a svoboda vyznání pro každé

náboženství. Jezídkové tvrdí, že nejsou Kurdové, že se jedná o dvě etnika, která mají společný původ, ale rozděluje je náboženské vyznání. Jezídky by měli ukázat světu, v čem spočívají rozdíly, v čem jsou jiní. Například by mohli častěji pořádat v jezídských domech workshopy, kde by byla vyzdvížena jezídská kultura, tanec, kuchyň, náboženství, způsoby oslav. Tím by se svět o Jezídkách dozvěděl a přiznal by Jezídkům status samostatného etnika, které se odlišuje od Kurdů. Jezídismus je náboženství, které se předávalo ústně již po staletí. V kontextu života na Blízkém východě do konce 20. století toto předávání fungovalo, když Jezídkové žili většinou na jednom místě jako uzavřená komunita s endogamními sňatky. Nastala doba, kdy velké množství Jezídků muselo emigrovat a komunita se začala rozpadat. V diasporách je těžké mladé generaci zvyklosti předávat a udržovat v ní etnické uvědomění se sebe sama. Mladí lidé začínají kritičtěji uvažovat a některé zvyky se jim zdají zastaralé a absurdní v kontextu

21. století. Hodně z nich například odmítá endogamii, malé děti se ptají svých rodičů „*Kdo jsme my? Kdo jsou Jezídkové? Proč jsme jiní? A v čem jsme jiní?*“ Aby se jim mohlo odpovědět na tyto otázky, bylo by zapotřebí začít jezídské náboženství a celkově jezídskou kulturu předávat písemně, všechno písemně zaznamenávat. Pro malé děti by měly být sepsány sbírky povídek a legend, aby si děti uvědomily svůj původ, své kořeny na Blízkém východě. Nejlepší k posílení etnického povědomí je učení o jezídismu již od dětského věku.

Další pozitivní stránkou písemného předávání jezídského náboženství je skutečnost, že jezídismus bude schopen konkurovat ostatním náboženstvím a ostatním etnickým menšinám, které svůj folklor předávají dalším generacím písemně. V diaspoře v Německu již určité jezídské spolky fungují, přesto je zde velký potenciál například k vydávání jezídské literatury, ale v německém jazyce, která by byla určena právě mladší generaci, jež se v Německu narodila a studovala. Dále by se někteří Jezídkové měli vnitřně vypořádat s faktem, že novým domovem je pro ně Německo a využít zde všechny možnosti k úspěšné integraci. Vzdělání se jeví jako hlavní klíč k úspěšné adaptaci beze ztráty vlastních kořenů. Jak tvrdil americký filozof George Santayana „*Kdo nezná svou minulost, je odsouzen ji opakovat.*“ Pouze vzdělání pomůže mladé generaci naučit se svou historii a předávat ji dál.

7 Závěr

Jezídové jsou etnikem, které po staletí vedlo uzavřený způsob života uvnitř své skupiny. Setkávali si často s útlakem ze strany majoritních skupin pod záminkou náboženské jinakosti. Do druhé poloviny 20. století emigrace probíhala většinou v rámci Blízkého východu, a to například z Turecka do Sýrie, z Iráku do Sýrie nebo do Arménie. Až v 90. letech 20. století začala migrace Jezídů do Evropy, nejčastěji do Německa. Jezídové začali masově emigrovat do Německa hlavně v roce 2014 na základě genocidy, kterou na nich spáchala teroristická organizace IS. Od tohoto roku bylo v Německu zřízeno několik jezídských kulturních domů v regionech, kde se jezídská menšina usadila. Nové příchozí Jezidé měli výhodu v tom, že spousta jezídských spolků zde již fungovala, například Jezídské fórum bylo založené v roce 1993. (Kubálek, 2016, s. 372) Tyto jezídské spolky se snaží zajistit Jezídům kulturní a náboženské aktivity a snaží se jim pomáhat i v jiných sférách, aby se lépe integrovali do majoritní skupiny. Spolky jsou zakládány Jezídy, kteří žijí již delší dobu v Německu, někdy ve spolupráci s některou neziskovou organizací. Většinou jsou sponzorovány movitějšími Jezídy z diaspory či ze zahraničí, například z Arménie anebo z poskytnutých dotací na lokální úrovni.

Německo se stává cílovým státem pro mnoho imigrantů, jelikož tento stát byl a dodnes je lákavý pro cizince hned z několika důvodů. Zaprvé se Německo dokázalo poměrně rychle ekonomicky zvednout po obou světových válkách. Zadruhé je zde vysoká životní úroveň, dobrý systém zabezpečení při nezaměstnanosti a celkově má stát příznivý vztah k migrantům. V německé migrační a azylové legislativě je zakotven zákon o pobytu, ve kterém jsou upraveny možnosti vstupu do země, následný pobyt a zaměstnávání migrantů. V Německu je aplikovaný Národní integrační plán, který obsahuje přes 400 návrhů vytvořených pro vhodné příležitosti pro imigranty a k podpoře jejich integračního procesu. Integrační politika je založená na poskytování integračních kurzů, které zahrnují kurzy německého jazyka a získání znalostí zákonů a německých reálií. Projekty jsou soustředěny na předškolní východu, zaměstnávání odborníků migrantského původu, k nimž patří například učitelé, lékaři apod., zprostředkovávání lepší zdravotní a sociální péče a na zmenšení bariér mezi členy různých kultur. (Porsche, 2019, s. 44)

Jezídi mají pestrou škálu tradic a svátků, které se snaží dodržovat i v diasporách. Většina svátků se zakládá na pohostinnosti, navštěvování se navzájem, na přípravě jídel. Díky tomu, že jezídské ženy mají na starost domácnost a výchovu dětí, i dodržování svátků je snazší, jelikož ženy jsou doma a mají čas věnovat se těmto přípravám. V diaspoře se mění spíše duchovní stránka těchto oslav, jelikož některé svátky podle jezídských tradic mají být prováděné určitými rituály vykonávanými jezídskými duchovními, kteří v Německu chybí, a proto jsou vynechány. Například svátek probíhá beze zpěvu hymen qewály, jelikož v Německu qewálové nejsou anebo oslava je menší, jelikož ve městě v bytě se nemůže shromáždit tolik lidí jako v domech na vesnici v Iráku. U Jezídů pohřeb a svatba jsou shromážděním velkého počtu lidí, ostatně tak je tomu skoro všude na Blízkém východě. Kvůli tomu se v diaspoře využívají prostory jezídských domů, kde se pořádají jak pohřební hostiny, tak i svatební oslavy. V diaspoře je mnoho hudebníků, kteří nabízejí živou hudbu na oslavách a také moderování svatby v kurdštině.

Přestože se nabízí několik integračních programů pro nové příchozí imigranty, pro hodně z nich je těžké si najít práci. Existuje ještě velký počet negramotných lidí, kteří nevyužívají ani jazykový kurz, následně se potýkají s jazykovou bariérou a zaměstnavatelé nemají zájem je zaměstnat. Také migrantům chybí kvalifikace, například několik z nich má dokončenou jen základní školu a nemá žádnou profesi. Zde je velký rozdíl mezi Jezídy pocházejícími z Iráku či Sýrie a Jezídy kteří mají svůj původ v Zakavkazsku. Posledně jmenovaní většinou mají lepší vzdělání, které je i středoškolské a vysokoškolské. Další výhodou, kterou mají Jezídové pocházející z bývalých států SSSR, je ovládnutí ruského jazyka, což jim dává větší šanci se někde uplatnit, jelikož v Německu je mnoho firem, které mají za majitele Rusy či německé Kazachy. Tito podnikatelé většinou berou do svých firem hodně zaměstnanců z východu, jelikož jsou pro ně levnější pracovní sílou. Tímto způsobem lidé mluvící rusky mohou začínat svou kariéru, časem se mohou dopracovat i na vyšší pozice. Pro Jezídy z Blízkého východu se na druhou stranu objevují příležitosti k zaměstnání v podnicích gastronomického typu, jako jsou restaurace s kebabem nebo kiosky s potravinami. Jejich majiteli jsou zpravidla Turci nebo Kurdové, kteří Jezídy mohou zaměstnávat, jelikož zde hlavně mizí jazyková bariéra. V oblastech, kde je soustředěna jezídská populace, jako například Hannover, Bielefeld, Oldenburg, mají Jezídové, kteří tu často žijí déle než pět let nebo ti, kteří přijeli v 90. letech, už vlastní podniky, které převážně působí rovněž v gastronomickém sektoru.

Kromě německých programů určených k integraci imigrantů existují jezídské laické spolky, které se snaží pomáhat nově příchozím Jezídům s adaptací, s vyřízením úkonů na úřadech, někdy s nabídkou práce a zapojením se do kulturních aktivit. Tyto spolky jsou zakládány Jezídy, kteří žijí v Německu déle, jsou plně integrováni a zároveň nechtějí ztratit svou etnickou identitu. Jezídské organizace jsou sponzorovány dary ze strany movitějších Jezídů, také pro větší projekty například na pomoc obětem jezídské genocidy jsou vytvořeny fondy, na regionální úrovni jsou k určitým projektům využívány dotace a granty. Někteří jednotlivci jsou velice aktivní. Například ve městě Oerlinghausen existuje menší uprchlický tábor a respondent Hosni s jeho rodinou pravidelně tento tábor navštěvuje. Zjišťují, jestli přišla do tábora nějaká nová rodina a případně se jí snaží pomoci finančně či materiálně ve formě dětského oblečení nebo potravin. Jezídové si jsou vědomi toho, že jsou malou etnickou menšinou, a proto jsou k sobě velice solidární, pomáhají si, pokud v komunitě zemře člen jezídské komunity, sdílejí si to na sociálních sítích. Dá se říct, že celá komunita posléze truchlí, a to bez ohledu na to, odkud zemřelý Jezíd pocházel.

Jezídskou identitu tvoří dva hlavní atributy, které se doplňují navzájem, přičemž ztráta jednoho z nich zapříčiňuje, že jedinec ztrácí svou etnickou identitu a přízeň celé komunity. Prvním atributem je etnická čistota udržovaná pomocí endogamních sňatků. Uzavření sňatku mimo jezídské komunity je v jezídském náboženství zapovězeno. S tím je spojeno také uzavření manželství pouze v rámci své kasty. V dnešní době je větší šance, že Jezíd uzavře manželství s příslušníkem jiného náboženství, než by uzavřel manželství s jezídským příslušníkem jiné kasty. Sňatky uzavírané pouze v rámci své kasty jsou přísně dodržovány i v diasporách. Porušení tohoto zákazu vede k exkluzi jedince nebo párů z jezídské společnosti. Pokud by Jezíd uzavřel manželství s příslušníkem jiného náboženství, automaticky přijímá vyznání svého partnera, nemůže to být naopak. Druhým atributem je nemožnost konverze k jezídismu. Jezídem se člověk pouze narodí, k jezídské komunitě se nelze přidávat. Jezídismus je nemisijní náboženství a nikdy nebyla snaha jej předávat „nejezídům“. Jezídismus obsahuje prvky několika náboženství, což z něj dělá speciální náboženství mnohými nepochopené a odsouzené k zániku. Jestliže Jezídové a Kurdové mají společný původ, stejný jazyk, podobný tanec, kuchyň a způsob oblékání, tak přesně náboženství a endogamie jsou hlavní faktory, které je navzájem odlišují. Také jezídské symboly, jako jsou Slunce a podoba Anděla Páva, odlišují Jezídy od všech ostatních etnicko-náboženských komunit. Veškeré tyto atributy tvoří společně jezídskou identitu, která představuje jednu z nejstarobylších etnicko-náboženských skupin na světě.

8 Seznam použitých zdrojů

8.1 Literární zdroje

AÇIKYILDIZ, B. *The Yezidis*. 1. vydání. I.B. Tauris, 2014, 283 s., ISBN: 978-1-78453-216-1.

AFFOLDERBACH, M., GEISLER, R. *Die Yeziden*. Berlin: Evangelische Zentralstelle für Weltanschauungsfragen: 2007.

BERGER, L. a LUCKMANN, T. *Sociální konstrukce reality: Pojednání o sociologie věděni*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999 214 s. ISBN 80-85959-46-1.

CAMBRIDGE. *The Cambridge dictionary of sociology*. Cambridge: Cambridge University Press: 2006. 688 s. ISBN 9780521540469.

ČERNÝ, K. *Jezídové - komunita na útěku*. 1.vyd. Lidové noviny, 2016, 229 s. ISBN: 978-80-7422-589-5.

ELIADE, M. *Aspecte ale mitului*. Bucuresti: Editura Univers, 1978 196 s.

ERIKSEN, T. H., 2012. *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). Studijní texty (Sociologické nakladatelství), 2012 352 s. ISBN 978-80-7419-053-7.

KOKAISL, P. *Základy antropologie*. Česká zemědělská univerzita v Praze: 2013, 1. vydání 182 s. ISBN 978-80-213-1722-2

GEBELT, J. a kol. *Ve stínu islámu - Menšinová náboženství na Blízkém východě*. 1. vyd. Vyšehrad, 2016, 440 s. ISBN: 978-80-7429-692-5.

GOLDSCHMIDT, W. *Functionalism*. In *Encyclopedia of Cultural Anthropology*. Vol 2. David Levinson and Melvin Ember, eds. New York: Henry Holt and Company, 1996. ISBN 978-0805028775.

GREYENBROEK, P. G. *Yezidism in Europe: Different Generations Speak about their Religion*. 1. vydání. Wiesbaden, Germany: Otto Harrassowitz GmbH & Co., 2009, 246 s. ISBN 978-34-47060-60-8.

GREYENBROEK, P. G. *Yezidism – Its Background, Observances and Textual Tradition*. 1. vydání. Edwin Mellen Pr, 1995, 349 s. ISBN 0-7734-9004-3.

GREYENBROEK, P. G., RASHOW, K. J. *God and Sheikh Adi are Perfect. Sacred Poems and Religious Narratives from the Yezidi Tradition*. Wiesbaden, Germany: Otto Harrassowitz GmbH & Co., 2005, 435 s. ISBN 978-3-447-05300-6

ISSA, C. *Das Yezidentum: Religion und Leben*. Oldenburg: Dengê Êzîdiyan, 2007, ISBN 978-3-9810751-4-4.

- JANDOUREK, I. *Sociologický slovník*. 1.vyd. Portál, 2007, 288 s. ISBN: 80-7367-269-3.
- MALINOWSKI, B. *A scientific theory of culture and other essays*. The University of North Carolina Press: 1944, 223 s. ISBN: 978-0807842836.
- MURÁDOVÁ, N. *Poslední dívka*. 1.vyd. Ikar, 2018, 344 s. ISBN: 978-80-249-3523-2.
- PATTERSON, H. O. 1975. *Context and Choice in Ethnic Allegiance: A Theoretical Framework and Caribbean Case Study*. In *Ethnicity: Theory and Experience*, edited by Glazer, N. and Moynihan, Cambridge, MA: Harvard University Press: 1990, 348–373 s. ISBN: 9780674268562.
- PORSCHKE, S. *Kulturní, historické a sociální souvislosti migrace*. 1. vydání. ZSF JU v Českých Budějovicích: 2009, 91 s. ISBN 978-80-7394-751-4.
- SAVUCU, H. *Yeziden in Deutschland. Eine Religionsgemeinschaft zwischen Tradition, Integration und Assimilation*. Tectum Verlag, Marburg: 2016, 422 s. ISBN 978-3-8288-3813-0
- SIMPSON, J. A., WEINER, E. S. (1989). *The Oxford English dictionary* (2nd ed., Vol. VII). Oxford: Clarendon Press, 1989, 384 s. ISBN: 978-01-986-1299-5
- SMITH, A. *Etnický základ národní identity*. In Hroch, M. (ed.): *Pohledy na národ a nacionalismus. Čítanka textů*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 451 s. ISBN 80-86429-20-2.
- SOUKUP, V. *Přehled antropologických teorií kultury*. 2. vydání Portál, 2004, 230 s. ISBN 80-7178-929-1
- TAGAY, S. a ORTAÇ, S. *Die Eziden und das Ezidentum: Geschichte und Gegenwart einer vom Untergang bedrohten Religion*. 1. vydání. Landeszentrale für politische Bildung, Hamburg, 2016, 217 s. ISBN 978-3-946246-03-9.
- TYLOR, E. B. "The Science of Culture." In *Primitive Culture*. London: John Murray, 1871.
- YANCEY, W. L., ERICKSON, E.P., JULIANI, R.N. *Emergent Ethnicity: A Review and Reformulation*, *American Sociological Review*, 1976 Vol. 41: 391-403.
- YANG, PH.Q. *Ethnic Studies: Issues and Approaches*, State University of New York Press; Illustrated edition, 2000, 340 s. ISBN 978-0791444801.

8.2 Elektronické zdroje

ACKERMANN, A. *Yeziden in Deutschland. Von Der Minderheit Zur Diaspora.*

[online]. Paideuma 49 2003: 157-77. [cit. 2021-03-16]. Dostupné z:

<http://www.jstor.org/stable/40315516>.

AMNESTY INTERNATIONAL. *MÁTE JASNO V POJMECH?* [online]. 2021. [cit. 2021-02-17]. Dostupné z:

<https://www.amnesty.cz/migrace/terminologie#:~:text=OSN%20definuje%20jako%20migranty%20ty,do%20C5%A1lo%20k%20odchodu%20ze%20zem%C4%9B>.

BAČOVÁ, V. *Etnická identita*. [online]. V knize: Agrese, identita, osobnost Edition: 1. vyd. nakladatelství: PÚ AV ČR Brno SCAN Tišnov. Editoři: Čermák I., Macek P., Hřebíčková M. 2003. [cit. 2021-02-17]. Dostupné z:

https://www.researchgate.net/publication/309321527_Etnicka_identita

BITESIZE: *Migration*. [online]. BBC: 2016. [cit. 2021-02-13]. Dostupné z:

<https://www.bbc.co.uk/bitesize/guides/z3p4b82/revision/4>

BLOCH, M. *Claude Lévi-Strauss obituary. French anthropologist whose analysis of kinship and myth gave rise to structuralism as an intellectual force.* [online]. Guardian News: 2009. [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/science/2009/nov/03/claude-levi-strauss-obituary>.

BRITANNICA, The Editors of Encyclopaedia. *Yazīdī*. [online]. Encyclopedia Britannica: 2020. [cit. 2021-02-11]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Yazidi>

BRITANNICA, The Editors of Encyclopaedia. *Diaspora*. [online]. Encyclopedia Britannica: 2014. [cit. 2021-02-19]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/diaspora-social-science>.

BRITANNICA, The Editors of Encyclopaedia. *Clifford Geertz*. [online]. Encyclopedia Britannica: 2020. [cit. 2021-03-01]. Dostupné z:

<https://www.britannica.com/biography/Clifford-Geertz>.

CHEUNG, Y. W. *Approaches to Ethnicity: Clearing Roadblocks in the Study of Ethnicity and Substance*. [online]. Use, International Journal of the Addictions, 28:12, 1209-1226, 1993. [cit. 2021-02-16]. Dostupné z: 10.3109/10826089309062185

ČT: *Vyznavači Anděla páva*. [online]. Česká televize: 2018. [cit. 2021-02-11]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1104396120-vyznavaci-andela-pava/20356226210/>

DADOUN, S. E. *Kleicha*. [online]. 196 flavors: 2019. [cit. 2021-03-03]. Dostupné z: <https://www.196flavors.com/iraq-kleicha/>

DASNI, Y. *Курды и Езиды одна судьба одна дорога*. [online]. Kurdistan.ru: 2020. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z:

https://kurdistan.ru/2020/05/09/articles38967_Kurdy_i_Ezidy_odna_s.html

DICTIONARY.COM: *Mithraism*. [online]. 2021. [cit. 2021-02-18]. Dostupné z:

<https://www.dictionary.com/browse/mithraism>

- DESCOLA, P., HORÁK, P. *Claude Lévi – Strauss, strukturální antropologie a strukturalistická etnologie*. [online]. *Český Lid* 84, no. 1 (1997): 1-14. [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/42639514>.
- EISLUND, S. *Yazidism*. [online]. Ancient History Encyclopedia: 2019. [cit. 2021-02-11]. Dostupné z: <https://www.ancient.eu/Yazidism/>.
- EUROPEAN COMMISSION. *Irregular Migration*. [online]. Migration and Home Affairs: 2021. [cit. 2021-02-17]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/european_migration_network/glossary_search/irregular-migration_en
- EZIDISCHE AKADEMIE: *Über uns*. [online]. 2021. [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <http://www.ezidische-akademie.de/de/ueber-uns.html>
- FREE YEZIDI FOUNDATION: *Our Mission*. [online]. FYF: 2015. [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <https://www.freeyezidi.org/about-us/>
- GAZARYAN, A. *Езиды. кто они?* [online]. Noev kovcheg: 2013. [cit. 2021-02-20]. Dostupné z: <https://noev-kovcheg.ru/mag/2013-05/3749.html>
- GEA: *Über uns*. [online]. Gesellschaft Ezidischer AkademikerInnen: 2021. [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <https://www.gea-ev.net/%C3%BCber-die-gea/>
- HANUS, L. „*Nové diaspory*“ – *diaspora jako transnacionální moment*. [online]. Antroweb: 2009. [cit. 2021-02-19]. Dostupné z: <http://www.antropoweb.cz/cs/nove-diaspory-diaspora-jako-transnacionalni-moment>
- HARRIGAN, P. D., AL-JILWAH, N. S. *Fertility and Renewal: The Yezidi New Year Festival Sere Sal*. [online]. 2014. [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <http://peacock-angel.org/sere.sal.htm>
- HENDL, J. *Symbolický interakcionismus a kvalitativní výzkum*. [online]. Aktuální otázky kinantropologie, sborník ze semináře sekce pedagogické kinantropologie (eds. Hošek, V., Kovář, R.) Praha: Karlova Universita: 1998. [cit. 2021-02-14]. Dostupné z: <http://web.ftvs.cuni.cz/hendl/metodologie/symbint.htm>
- HENIG, D. *Transnacionalismus*. [online]. Antroweb: 2007. [cit. 2021-02-20]. Dostupné z: <http://www.antropoweb.cz/cs/transnacionalismus>. ISSN 1801-8807.
- HUTTENBACH, H. R., *A Genocide Theory: in Search of Knowledge and the Quest for Meaning, Mass Violence & Resistance*. [online]. 2007. [cit. 2021-02-16]. Dostupné z: <https://www.sciencespo.fr/mass-violence-war-massacre-resistance/en/document/genocide-theory-search-knowledge-and-quest-meaning.html> , ISSN 1961-9898
- IDNES.CZ, *Přehledně: Kolik berou žadatele o azyl v zemích Evropské unie*. [online]. 2018. [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/azyl-eu-kolik-berou-zadatele-migrant-prispevek>.
- INTERNET GEOGRAPHY, *What is migration?* [online]. 2020. [cit. 2021-02-17]. Dostupné z: <https://www.internetgeography.net/topics/what-is-migration/>

INSTITUT EZIDSKOY ISTORII I RELIGII. *Краткая история*. [online]. 2016. [cit. 2021-02-20]. Dostupné z: <https://eziin.org/istoriya-i-religiya>

INVESTOPEDIA. *Rational Choice Theory*. [online]. 2020. [cit. 2021-02-16]. Dostupné z: <https://www.investopedia.com/terms/r/rational-choice-theory.asp#:~:text=Rational%20choice%20theory%20states%20that,individual's%20best%2C%20self%2Dinterests>.

JAZYKY.COM. *Kurdština – jazyk mnoha podob a písem*. [online]. 2011. [cit. 2021-03-05]. Dostupné z: <https://www.jazyky.com/kurdstina-jazyk-mnoha-podob-a-pisem/>

KELLER, J. *Úvod do sociologie*. [online]. Sociologické nakladatelství studijní texty Praha: 1992, 140 s. [cit. 2021-02-14]. Dostupné z: <https://docplayer.cz/26562467-Jan-keller-uvod-do-sociologie-sociologicke-nakladatelstvi-studijni-texty-praha-1992.html>

KIVISTO, P., NEFZGER, B. *Symbolic ethnicity and American Jews: The relationship of ethnic identity to behavior and group affiliation*. [online]. Social Science Journal, 30, 1993. s. 1-12. [cit. 2021-02-17]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1016/0362-3319%2893%2990002-D>

KOMISE PRO UDRŽITELNÝ ROZVOJ, CSD: *Migrace*. [online]. Background report: 2009-2010. [cit. 2021-02-17]. Dostupné z: <https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2016/01/PSS-Migrace-CSD1.pdf>

KUBÁLEK, P. *Kurdština, její dialekty a média*. [online]. Kurdové a Kurdistán: 2002. [cit. 2021-03-05]. Dostupné z: <https://kurdove.ecn.cz/jazyk.shtml>

MCLOUGHLIN, S. *Religion, Religions and Diaspora*. [online]. A companion to diaspora and Transnationalism: 2013 [cit. 2021-02-20]. Dostupné z: [10.1002/9781118320792.ch7](https://doi.org/10.1002/9781118320792.ch7)

NATIONAL GEOGRAPHIC SOCIETY, *What is human Migration?* [online]. Xpeditions, Marcopolo. 2005. [cit. 2021-02-17]. Dostupné z: http://geographymonkey.com/uploads/3/5/2/1/35215747/migration_nat_geo.pdf

ORTNER, S. B. *Theory in Anthropology Since the Sixties. Comparative Studies in Society and History*. [online]. 1984, roč. 26, č. 1, s. 128-129. [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/178524?origin=JSTOR-pdf&seq=1>

OXFORD LEARNER'S DICTIONARIES. *Genocide*. [online]. Oxford Advanced Learner's Dictionary: 2021. [cit. 2021-02-14]. Dostupné z: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/genocide>

PETERMANN, A. *Jesiden in Deutschland organisieren sich*. [online]. Deutschlandfunk: 2017. [cit. 2021-02-12]. Dostupné z: <https://www.deutschlandfunk.de>

PIRBARI, D. *Праздник Хидр Наби и Хидр Айласа*. [online]. Sarhad.ge: 2011. [cit. 2021-02-20]. Dostupné z: https://kurdistan.ru/2011/02/19/articles9084_Prazdник_Hidr_Nabi_i_Hidr_Aylasa.html

REFUGEES INTERNATIONAL. *Buried Alive: Stateless Kurds in Syria*. [online]. 2006 [cit. 2021-02-24]. Dostupné z: <https://www.refworld.org/docid/47a6eba80.html>

RIA NOVOSTI. *В Армении освятили крупнейший в мире езидский храм*. [online]. Религия и мировоззрение: 2019. [cit. 2021-03-03]. Dostupné z: <https://ria.ru/20190929/1559258454.html>

SAFRAN, W. *Diasporas in Modern Societies: Myths of Homeland and Return*. [online]. *Diaspora: A Journal of Transnational Studies* 1 (1), 83-99. 1991. [cit. 2021-02-19]. Dostupné z: 10.1353/dsp.1991.0004

SCOTISH GOVERNMENT: *The Scottish Diaspora and Diaspora Strategy: Insights and Lessons from Ireland*. [online]. 2009. [cit. 2021-02-19]. Dostupné z: <https://www.gov.scot/publications/scottish-diaspora-diaspora-strategy-insights-lessons-ireland/pages/4/>

SOCIOLOGICKÁ ENCYKLOPEDIÉ: *Etnicita*. [online]. Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.: 2020. [cit. 2021-02-14]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Etnicita>

SOCIOLOGICKÁ ENCYKLOPEDIÉ: *Interakcionismus symbolický*. [online]. Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.: 2017. [cit. 2021-02-14]. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Interakcionismus_symbolicky%20C3%BD

SOCIOLOGICKÁ ENCYKLOPEDIÉ: *Genocida*. [online]. Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.: 2018. [cit. 2021-02-14]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Genocida>

TAGAY, S. *Die Jesiden. Religion, Gesellschaft und Kultur*. [online]. Bundeszentrale für politische Bildung.: 2018. [cit. 2021-03-15]. Dostupné z: <https://www.bpb.de/gesellschaft/bildung/filmbildung/270902/die-jesiden>

TAZ.de: *Die zweite Heimat*. [online]. Jesiden in Norddeutschland.: 2014. [cit. 2021-02-24]. Dostupné z: <https://taz.de/Jesiden-in-Norddeutschland/!5035368/>

THE CONGRESS OF EZIDIS WORLDWIDE: *About*. [online]. 2021. [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <https://www.ezidi-worldcongress.com/en/about/>

THORNTON, D. *The Yazidi Religion*. [online]. Dthorntonapeo: 2016. [cit. 2021-03-05]. Dostupné z: <https://dthorntonapeo.weebly.com/>

TRIMBLE, J. E., DICKSON, R. *Ethnic gloss*. [online]. In book: *Encyclopedia of applied developmental science* Chapter: *Ethnic gloss* Publisher: Sage Editors: C. B. Fisher & Lerner, R. M. 2005. [cit. 2021-02-17]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/236671893_Ethnic_gloss/stats

VON HEIN, M. *Die Jesiden fünf Jahre nach dem Genozid*. [online]. DW made for minds: 2019. [cit. 2021-02-24]. Dostupné z: <https://www.dw.com/de/die-jesiden-f%C3%BCnf-jahre-nach-dem-genozid/a-49839355>

WHEELER, S. *Yezidi Women After Slavery Trauma*. *Human Rights Watch*. [online]. 2016. [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/news/2016/04/18/yezidi-women-after-slavery-trauma>

WELT KOMPAKT. *150 000 Jesiden leben in Deutschland*. [online]. 2016. [cit. 2021-02-24]. Dostupné z: https://www.welt.de/print/welt_kompakt/article158992066/150-000-Jesiden-leben-in-Deutschland.html

UNITED NATIONS: *Genocide*. [online]. Office of Genocide prevention and the responsibility to protect.: 2021. [cit. 2021-02-14]. Dostupné z: <https://www.un.org/en/genocideprevention/genocide.shtml>

YAZDA GLOBAL ORGANISATION: *About Yazda*. [online]. 2015. [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <https://www.yazda.org/about-us>

YEZIDIS INTERNATIONAL: *Batzmi -Yazidi Holiday*. [online]. 2015. [cit. 2021-02-18]. Dostupné z: <http://www.yezidisinternational.org/batzmi-yezidi-holidays/>

YAZIDI CULTURAL HERITAGE PROJECT: *Recent History*. [online]. 2019. [cit. 2021-03-05]. Dostupné z: <https://www.yazidiculturalheritage.com/recent-history/>

YEZIDEN.DE: *Integrationsarbeit – Herausforderungen im Home-Schooling*. [online]. 2020. [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: www.yeziden.de

YEZIDI NATIONAL UNION: *Деятельность Национального Союза Езидов Мира и Армении*. [online]. Facebook: 2012. [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/YezidiNationalUnion/posts/431868760158423/>

ZED: *Ziele*. [online]. Zentralrat der Êzîden in Deutschland: 2021. [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <http://www.zentralrat-eziden.com/ziele/>

Seznam obrázků

Obrázek 1: Předsín hostitele při oslavě Batzmi	Obrázek 2: Nitky basmbari.....	52
Obrázek 3: Sere Sal		53
Obrázek 4: Suroviny typické pro svátek Khydr Aylas		54
Obrázek 5: Barát	Obrázek 6: Halát (Bohček)	58

Seznam tabulek

1: Skupinový rozhovor - Focus Group	16
2: Seznam respondentů - individuální rozhovor	16

Seznam použitých zkratk

EU	Evropská unie
GEA	Spolek jezídských akademiků
IS	Islámský stát
OSN	Organizace spojených národů
PKK	Kurdská strana pracujících
ZED	Ústřední rada Jezidů v Německu
ZYD	Oldenburská ústřední rada Jezidů v Německu